

HRONOLOGIJA DOGAĐAJA

1992.

Januar

9. januar

U Sarajevu Skupština srpskog naroda proglasila Republiku srpskog naroda u BiH za federalnu jedinicu Jugoslavije.

Radovan Karadžić, lider SDS u BiH: "Požurili smo da 9. januara proglasimo republiku zato što je najavljena mogućnost da Evropska zajednica već 10. januara objavi nezavisnost Bosne i Hercegovine. Da se ta manipulacija ne bi ostvarila, morali smo odmah da reagujemo. Jer, svaka naša politička akcija posle tog priznanja imala bi mnogo manji praktični efekat i Srbi u Bosni našli bi se u veoma teškoj situaciji (...) Mi smo sa naše strane otvorili proces demokratske transformacije u trojednu zajednicu, u republiku tri naroda odnosno tri republike. Svaka od ovih zajednica za sebe uspostavlja suverenitet i taj suverenitet se ne prostire na drugu nacionalnu zajednicu". (*Politika*, 12. januar 1992)

Dr Novak Kilibarda, predsednik Narodne stranke Crne Gore: "Srećni smo što će 9. januar 1992. godine trajno značiti datum odluke srpskog naroda BiH da hrabro zakorači stazom svoje istorijske sudbine". (*Politika*, 12. januar 1992)

15. januar

Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji podnela Mišljenje o ispunjavanju uslova za priznavanje pojedinih jugoslovenskih republika, u kome je konstantovano da republike Slovenija i Makedonija ispunjavaju postavljene uslove. Hrvatska može biti priznata pod uslovom da svoj Ustavni zakon uskladi sa odredbama nacrtu Konvencije Mirovne konferencije o Jugoslaviji, dok je priznavanje Bosne i Hercegovine uslovljeno održavanjem referenduma

Reakcije Srba na odluku o referendumu:

Vojnici i starešine Banjalučkog korpusa JNA zahtevaju od Alije Izetbegovića, predsednika Predsedništva SR BiH, da pitanje za eventualni referendum o suverenosti ove republike glasi: "Da li ste za suverenu Bosnu i Hercegovinu u sastavu nove Jugoslavije?" Ujedno, vojnici i starešine Banjalučkog korpusa ističu da su svi pripadnici Banjalučkog korpusa životno zainteresovani za očuvanje mira u Bosni i Hercegovini te da bi samo izjašnjavanje građana "za" ili "protiv" suverenosti ove republike bilo "prozirna obmana naroda". (*Borba*, 19. januar 1992)

Predsedništvo Narodnog fronta Jugoslavije za Bosnu i Hercegovinu nije za najavljeni građanski referendum u organizaciji Stanke demokratske akcije, isto kao što nije bilo ni za plebiscit u organizaciji Srpske demokratske stranke BiH. (*Borba*, 20. januar. 1992)

Rasprava u Skupštini BiH

Vojo Maksimović: Ni pod kojim uslovima nećemo prihvatiti BiH sa suverenitetom koji je odvajajući od Jugoslavije – Alija Izetbegović: Nezavisna BiH bi trebalo da bude građanska republika ravnopravnih građana i naroda – Ni posle desetočasovne rasprave nije usaglašen dnevni red

Alija Izetbegović, predsednik Predsedništva BiH: Ponudio je i referendumsko pitanje: "Da li ste za suverenu i nezavisnu BiH otvorenu prema susjedima i svijetu?". Izetbegović je opisao i kako zamišlja nezavisnu državu BiH. "Trebalo bi to da bude građanska republika ravnopravnih i slobodnih građana i naroda. Država u kojoj nema cenzure i političkih zatvorenika, u kojoj su nezavisni mediji, a granice bez pasoša i carina, odnosno sa otvorenim granicama prema Srbiji i Hrvatskoj.

Biljana Plavšić, član Predsjedništva BiH ispred SDS: Poručila je Izetbegoviću da je to govorio kao lider Muslimana a nikako kao predsjednik državnog Predsjedništva. Čule su se i zamjerke da Izetbegović hoće referendum građana, a prvi je formirao nacionalnu stranku i do sada je na njenom čelu. Rečeno je i da referendum nikako ne može biti građanski u zemlji u kojoj su na vlasti nacionalne stranke, te da je jedino rješenje raspisivanje novih izbora.

Aleksa Buha, jedan od uticajnih članova SDS: A. Buha je rekao da je suverenitet na silu pripisan republici i da ga treba vratiti narodima. Predložio je da Muslimani i Hrvati, kao što su već Srbi učinili, za sebe odluče, "pa da se onda sastanemo i vidimo šta nam je činiti". On smatra da je najbolje što prije formirati opštine na etničkom principu, što bi omogućilo stvaranje regija, a potom i Hrvatske i Muslimanske Bosne i Hercegovine. Svaki od naroda bi nakon toga mogao da se sa susjednim državama veže federalno ili konfederalno.

Momčilo Krajišnik, predsjednik Skupštine BiH: Pokušao je da raspravu svede do odluke. On je predložio prvo da se "referendum" uvrsti u dnevni red s tim da se samo raspravlja, a ne odlučuje o njegovom raspisivanju. Kada to nije prihvaćeno upozorio je da se na ovoj sjednici odluka o raspisivanju nikako ne može donijeti osim da je preglasavanjem donesu poslanici SDA-u preporučio i varijantu po kojoj imperativno referendum poslanika jedne stranke takav zahtjev podnese i formuliše pitanje – referendum može biti raspisan, po poslovniku Skupštine BiH ukoliko 48 se mora održati. Po Krajišnikovom mišljenju i takva odluka bi u BiH prouzrokovala haos. (*Borba*, 25. januar 1992)

Predrag Lazarević, predsjednik Nacionalnog saveta SDS: : Nepoštovanjem konsenzusa SDA i HDZ definitivno rasturile ovu republiku – Srpske krajine neće biti u sastavu nekakve "nezavisne države BiH" – Izetbegović najdirektnije onemogućava sprovođenje mirovnog plana UN. Pošto je konsenzus, kao statički oslonac Bosne i Hercegovine, poremećen, mi moramo biti svesni da ta republika više neće moći da postoji. Svaki od tri

naroda potražiće svoj budući put. Politika Alije Izetbegovića je vrlo providna – on pokušava da uz pomoć HDZ BiH dobije samostalnost BiH, a zatim da je sačuva, uz pomoć SDA, u odnosu na Hrvatsku i Sloveniju. Izetbegović je apsolutni zagovornik islamske republike do koje kani doći taktiziranjem, koji bi Muslimanima omogućilo da postanu natpolovična većina u BiH. Potom bi pokušao da nametne islamske zakone. – ističe mr Lazarević. (*Večernje Novosti*, 27. januar 1992)

25. januar

Skupština BiH donela odluku da se 29. februara i 1. marta sprovede referendum o suverenitetu i nezavisnosti BiH. Članovi Skupštine srpske nacionalnosti odbili da glasaju.

Radoslav Brđanin, potpredsjednik Skupštine Autonomne regije Bosanske krajine ocenjuje da je dobro što su srpski poslanci opet, praktično, naterani na napuštanje republičkog parlamenta: "Time je Srbima postalo, konačno jasno da se politika SDA i HDZ BiH svodi na odbijanje življenja muslimanskog i hrvatskog naroda sa Srbima u BiH. Srpskom narodu ne preostaje ništa drugo nego da zaokruži svoje krajine; da u njima proglasi važenje samo saveznih zakona i suspenduje sve regule nekakve nezavisnosti BiH. To moramo uraditi odmah, jer je Alija Izetbegović u preksinoćnom intervjuu TV Sarajevo rekao da će BiH učvrstiti granice Republike Hrvatske, za koju je kazao da je okupirana i izložena agresiji JNA. Iz ovog se, u stvari krije rušenje mirovnog plana Sajrusa Vensa. Jer, po njemu JNA se mora povući sa granice BiH, a Izetbegović će tražiti, potom, da Armija napusti BiH. Zbog krajnjih posledica ovakvog scenarija JNA ne sme da napusti srpske teritorije u Republici Hrvatskoj, a time se ruši mirovni plan Sajrusa Vensa". (*Večernje Novosti*, 27. januar 1992)

Radovan Karadžić, na sednici Skupštine srpskog naroda BiH: "Vidimo takođe da svi oni koji tepaju Jugi čine to da bi bila mirna dok je likvidiraju, tepaju joj da je prevare i da je ne uznemire, da im ne bi energično odgovorila. Sve su to bile laži... "Mi, gospodo, nismo ponudili ni "Malu Jugoslaviju", ni "Veliku Jugoslaviju". Nismo nikoga nigde gurali, niti nasilno zadržavali. Mi smo predložili da se ova Bosna i Hercegovina, kakva jeste, transformiše u smislu potreba njena tri ravnopravna i konstitutivna naroda." (*Večernje novosti*, 27. januar 1992)

Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini je na vanrednom zasijedanju odlučila da su za srpski narod nelegitimna i ništavna odluka krnje Skupštine BiH koja je u subotu raspisala referendum o nezavisnosti ove republike. Srpska skupština predložila je da se u Bosni i Hercegovini održi sasvim drugačiji referendum.

Kako su mnogi poslanici tražili da već proglašena Republička Srpska BiH počne funkcionisati, odlučeno je da ustavna komisija do narednog zasijedanja pripremi nact Ustava i svih zakonskih akata Srpske BiH. Krajnji rok je polovina februara. Biljana Plavšić, član Predsjedništva BiH, ispred srpskog naroda, predložila je da se prije referenduma o nezavisnosti BiH radi

na formiranju policije i vojske Republike Srpske BiH, razmotri i pitanje valute. (*Borba*, 27. januar 1992)

Rukovodstvo Demokratske stranke je protiv referenduma u Bosni i Hercegovini koji je zakazao Alija Izetbegović. Referendum građana nigde u Jugoslaviji nije održan i pokušaj da se on primeni u ovoj republici je duboko diskriminatorski prema Srbima u Bosni, rekao je **dr Dragoljub Mićunović**. Predsednik spoljnopolitičkog odbora DS dr Radoslav Stojanović juče je izneo i prvu pravu prognozu – bombu: "Do referenduma u Bosni i Hercegovini neće doći. Pregovorima koji će prethoditi naći će se rešenja za sve." (*Politika*, 30. januar 1992)

Srpska radikalna stranka osuđuje čvrstu nameru bosanskih vlastodržaca da organizuju referendum na kome bi se odlučivalo o nezavisnoj i samostalnoj Bosni i Hercegovini. Srpski radikali poručuju da neće, ni po koju cenu, dozvoliti stvaranje nezavisne BiH u okviru postojećih granica. Bosna i Hercegovina, po rečima **dr Vojislava Šešelja**, predsednika SRS, može i dalje da bude jedinstvena, ali samo ukoliko ostane u sastavu takozvane skraćene Jugoslavije. U protivnom, raspasće se na tri zemlje. Da bi se sve to sprečilo, srpski radikali pozivaju Srbe, Muslimane i Hrvate da bojkotuju referendum i tako osujete megalomanske težnje "bosanske vrhuške". (*Politika*, 31. januar 1992)

Zoran Milunović, potpredsednik Narodne stranke: Upozorio je građane na konferenciji za štampu BiH da "svaki glas za nezavisnost jeste glas za rat u BiH". (*Borba*, 31. januar 1992)

Radovan Karadžić, lider SDS BiH: "Najavljeni referendum o nezavisnosti Bosne i Hercegovine nije referendum građana već hrvatske i muslimanske zajednice, a Srbi su se već izjasnili na plebiscitu i na ovakav referendum neće izaći." (*Borba*, 31. januar 1992)

Čelnici srpskih autonomnih oblasti Birač, Majevica, Semberija i Srpska opština Zvornik: Srpski narod Birača, Podrinja, Semberije i Majevice, izrazio je svoju volju da nastavi život sa braćom iz Srbije, Crne Gore, Krajine i ostalim, koji to budu želeli. Osećamo se obaveznim i dužnim da poštujemo volju svog naroda.

(...) Bilo bi pošteno da troškove svog referenduma snose hrvatski i muslimanski građani. Mi na tom referendumu nećemo učestvovati – ni u pripremi ni u kontroli, ni u glasanju. Srpski narod zna da bi život u nezavisnoj državi BiH za kratko vreme značio: manjina, preglasavanje, obespravljenoost, pritisci, kao i naturanje tuđeg jezika, kulture, običaja, jednom rečju – ropstvo.

(...) Pozivamo srpski narod da ne ometa plebiscit Muslimana, jer ni oni nisu ometali naš, ali ih istovremeno pozivamo da u njemu ne učestvuju – istakli su čelnici ovih srpskih autonomnih oblasti. (*Politika*, 2. februar 1992)

Februar

Enriko Josif: "Srbi pripadaju posebnom narodu koji je najjači i najotporniji, uvek spreman da ne prihvati ultimatum i da se bori protiv nepravde, svoje i tuđe. To je svojstvo večno i božansko i u tom smislu Srbi su božji narod i imaju vodeće mesto u istoriji ljudskog roda, jer se ovde prelama

sudbina celokupnog čovečanstva". (*Reč na Okruglom stolu "Progonstvo, prihvati i povratak Srba 1991-92 godine"* 3. februar 1992)

Borisav Jović, član krnjeg Predsedništva SFRJ, u intervjuu Figarou: "Zločin je intervenisati u nečijem sporu ukoliko se ne poznaju svi njegovi elementi".

(...) Evropska preporuka da se u Bosni i Hercegovini organizuje referendum o nezavisnosti će odvesti direktno u katastrofu.

(...) U tom slučaju "Bosna će se raspasti i rat će početi". Zato evropska preporuka i vodi direktno u rat.

Na pitanje: "Kako će se armija ponašati" u tom slučaju, dr Jović je odgovorio: "S njom ili bez nje, rat će biti strašan. Odnos snaga Muslimana i Srba je manje-više izjednačen. Armija će ostati po strani, sem ako ne bude napadnuta. Međutim, teško je i zamisliti da je Hrvati i Muslimani neće uzeti na nišan".

Između ostalog, Borisav Jović je izrazio uverenje da postoji relativno lak način da se zaustavi ovakav razvoj situacije: "Dovoljno je da Evropa stavi do znanja Bosni i Hercegovini da ona ne može da samovoljno napusti Jugoslaviju". (*Borba*, 5. februar 1992)

Proglas srpske vanparlamentarne opozicije BiH: Po oceni srpske vanparlamentarne opozicije Srbi u ovoj republici nemaju razloga da se plaše zakazanog referenduma

(...) Naše nacionalno vekovno zlo – međusrpska svađa – poprima razmere nacionalne katastrofe: međusrpski rat kao produkt te svađe je na pomolu – kaže se na početku proglasa srpskom narodu BiH upućenog od strane srpske vanparlamentarne opozicije ove republike.

Pored opštih kritika upućenih predvodnicima srpskog naroda u središnjoj republici, kao i u Srbiji, još je rečeno: "Stavljen si pod komunistički barjak pod kojim trebaš da očuvaš nacionalkomunizam Srbije, a sve pod izgovorom da se boriš za svoje dostojanstvo i veliku Srbiju što je ogromna laž. Velike Srbije nikada nije bilo niti će je biti kao što nikada neće biti velike Hrvatske ili islamske Bosne o čemu ti se priča po tvojim selima, ali i u gradovima gde skupa živiš sa Hrvatima, Muslimanom, svojim susedom i prijateljem". (*Borba*, 5. februar 1992)

Imenovanje srpskih kadrova u organe i tijela za sprovođenje referenduma je politički cinizam – rekao je juče Nikola Koljević

Nikola Koljević, član Predsedništva BiH, **Miodrag Simović**, potpredsednik Vlade i **Petko Čančar**, predsednik Vijeća građana u Skupštini SR BiH na konferenciji za štampu: "Ni jedan predstavnik srpskog naroda u bosanskohercegovačkim organima vlasti neće učestvovati u pripremanju i sprovođenju predstojećeg referenduma o nezavisnosti BiH". (*Borba*, 6. februar 1992)

14. februar

U Sarajevu počela Međunarodna konferencija o BiH pod pokroviteljstvom EZ. Predsedavajući portugalski Žoze Kutiljero.

21. februar

U Lisabonu najavljena Konferencija o BiH.

29. februar – 1. mart

U BiH održan referendum o nezavisnosti i suverenosti Bosne i Hercegovine. Na referndum je izašlo 63,04 odsto birača a 62,68 odsto je glasalo za suverenu i nezavisnu BiH.

Po zatvaranju glasačkih mjesta u Sarajevu, na referendumu za nezavisnost, iza ponoći, postavljene barikade na ključnim saobraćajnicama. Barikade su napravljene od transportnih vozila, međusobno povezane tokivokijem. Svi prilazi gradu su blokirani. Drže ih naoružani civili. SDS izdaje zvanično saopštenje da su oni blokirali grad. Krizni štab SDS-a postavio šest uslova, tražeći obustavu daljeg angažovanja oko priznanja nezavisnosti BiH, do postizanja dogovora tri naroda (Hrvata, Muslimana, Srba).

Formiran Republički Krizni štab, na čelu sa Ejupom Ganićem. Po nalogu Štaba, članovi Predsjedništva BiH, Plavšić, Kukanjac, Delimustafić, krenuli da deblokiraju raskršće ojvode Putnika i Bratstva i jedinstva.

Kriza u gradu: SDS pokušava oružanim putem poništiti rezultate referenduma. Blokada gradskog prevoza – oteći trolejbusi. Aerodrom zatvoren. Prekinuti svi tokovi normalnog života. Dojave da su pruge minirane.

Održana sjednica Predsjedništva BiH: Referendum ne prejudicira organizaciju BiH.

Pod kontrolom EZ, održaće se pregovori sva tri naroda. Donesena odluka o uklanjanju barikada.

Oformljene zajedničke patrole MUP i JNA. Ove patrole su doprinijele deblokadi grada. Specijalac Dragan Vikić rukovodi akcijom zajedničkih patrola. To je za JNA mirovna misija. Pale su odbile zajedničke patrole uz objašnjenje da se boje "Zelenih beretki".

Predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović

Ispred zgrade Parlamenta održan miting za mir.

Odlazak lidera nacionalnih stranaka u Brisel, na pregovore pod patronatom EZ.

Slobodan Milošević nije došao na konferenciju u Brisel, iako ga EZ tretira kao ključnog igrača u nastaloj krizi.

Na Sarajevski aerodrom sletio prvi američki Herkules, sa humanitarnom pomoći.

Skupština SDS odbila prijedlog EZ.

SDA – se zalaže za koncept federacije BiH, s konstitutivnim jedinicama i jakom centralnom vlašću.

SDS – se zalaže za koncept tri konstitutivna naroda u konfederaciji, sa slabom decentralizovanom vlašću.

U Konaku, Cutilliero odao priznanje komandantu JNA generalu Milanu Kukanjcu za sprječavanje rata u BiH. Radovan Karadžić tvrdi da jedinstveni MUP ne postoji, da je razbijen po nacionalnoj osnovi. Traži tri BiH, razdvojene po nacionalnom principu.

Satish Nambiar, glavnokomandujući snaga UN za BiH, povodom dolaska snaga UN u BiH, dao je izjavu: "Dobili smo garancije da će paravojne organizacije biti razoružane. Naša misija ima isključivo mirovni karakter."

Bosanski Srbi zauzimaju RTV predajnike, da bi mogli gledati program RTV Srbije.

Članovi Predsjedništva BiH, a inače visoki dužnosnici SDS-a, Nikola Koljević i Biljana Plavšić, šalju pisma UN i EZ o agresiji hrvatskih i muslimanskih paravojnih formacija na BiH, upozoravajući ih da se srpski narod i JNA brane.

Proglašen Ustav SRBiH.

30. mart – u Sarajevu održan Kongres srpskih intelektualaca u BiH. Usvojena je

DEKLARACIJA KONGRESA SRPSKIH INTELEKTUALACA

1. Zabrinuti zbog grubog komadanja starih evropskih država Kongres srpskih intelektualaca BiH zapaža da to može dovesti do sukoba koji će nanijeti veliku štetu Evropi. Za sve što iz toga može proisteci Srbi ne snose nikakvu istorijsku odgovornost.

2. Srpski narod ne prihvata državnu zajednicu koju određuju interesi velikih sila, evropskog katoličkog klerikalizma i probuđenog panislamizma, nego onakvu kakva izvire iz etničkog i istorijskog prava svakog naroda na zemlji.

3. Kongres srpskih intelektualaca BiH smatra da je u ovakvim istorijskim okolnostima jedino rješenje za BiH da bude trodjelna državna zajednica u kojoj će Srbi suvereno stati na svoje međe.

4. Srbi, Muslimani i Hrvati, uvažavanjem istorijskih iskustava i sadašnjeg stanja među njima, moraju se što pravednije razdijeliti i razgraničiti da bi se uklonili razlozi mržnje i ubijanja kako bi se sutra mogli sa što manje prepreka ujedinjavati u svemu onome što je za sve njih razumno i korisno.

5. Kongres srpskih intelektualaca upozorava na činjenice da je sudbina srpstva nedjeljiva i da se sve što se događa u jednoj srpskoj zemlji odnosi na sve Srbe ma gdje živjeli, jer su sve srpske zemlje jedinstven prostor.

6. Jedinstvo Srba iziskuje da sve srpske vlasti, tamo gdje ih ima, i sve srpske države, tamo gdje su već uspostavljene, Srpska crkva i srpski intelektualci formulišu i zabilježe minimum nacionalnih interesa Srba koji su u ovom istorijskom trenutku izvan svakog spora i od kojih nigdje i nikad više ne smije biti odstupanja.

7. Kongres srpskih intelektualaca BiH preporučuje vaskolikom Srpstvu osnivanje srpskih kulturnih klubova koji će u budućnosti omogućiti dalji rad ovog Kongresa. (Borba, 30. marta 1992.)

Nastavljeni pregovori u Briselu. Tri delegacije otišle odvojenim avionima za Brisel.

Za Aliju Izetbegovića, lidera SDA i predsjednika Predsjedništva BiH, nema promjena u konceptu države BiH, utvrđene su donje granice u ustupcima. Lider HDZ-a Miljenko Brkić: "JNA mora ići pod kontrolu civilne vlasti. HDZ je za federalnu BiH." Radovan Karadžić, vodja SDS-a: "Mi nećemo prihvatiti priznanje BiH od strane EZ."

April**2. april**

U Bijeljini ulični sukobi. Predsjednik Predsjedništva Alija Izetbegović: "U BiH se pokušava inscenirati sukob kako bi se stvorila slika nestabilnosti u zemlji, pred priznanje nezavisnosti. BiH se nije pripremala za unutarnju agresiju – nemamo dovoljno milicije da izadje nakraj s nabujalim paravojnim formacijama. JNA nije okupatorska sila. Njen status u BiH ćemo riješiti pregovorima.

Milutin Kukanjac, general major JNA: (...) Nepotrebno bombardovanje starog Sarajeva, dolazak Arkanovih specijalaca u Bjeljinu i događaji u Foči najviše su doprineli da svet stekne loše mišljenje o Srbima i srpskoj politici. Upad Arkanove jedinice sa prostora Srbije zaoštrio je situaciju u BiH i produbio jaz između Srba i Muslimana. (...) Izetbegović i Ganić su me ubjeđivali da je tamo ubijeno na hiljade Muslimana.

(...) Muslimanski ekstremisti u Bjeljini su pripremali varijantu oružanog obračuna sa Srbima na prostoru Semberije, posebno u Bjeljini, jer je Semberija za njih u ukupnim planovima imala izuzetan značaj; upad Arkanove jedinice je zaista bio iznandjenje – i dalje se postavlja pitanje: da li je došlo samoinicijativno, ili ga je neko iz srpskog rukovodstva pozvao; da li ga je neko iz Srbije poslao ili je neko od Srba iz Bjeljine tražio tu pomoć? (*Borba*, 15. novembar 1993)

5. april

Bjeljina u potpunosti pala pod kontrolu Srpske nacionalne garde SAO Semberija i Majevisa. U sukobu glavnu ulogu imali dobrovoljci Željka Ražnatovića Arkana.

40 intelektualaca iz bivše Jugoslavije osnovali "Civilni pokret otpora", i uputili pismo institucijama BiH. Traže: simultano priznanje svih novih republika; izuzeće od vojne i radne obaveze, u sukobima između dviju novih država; traže da ne mogu biti angažovani kao dobrovoljci.

U mirovnoj koloni gradjana, ubijena studentkinja Suada Dilberović, snajperom sa obližnjih brda, od strane oružanih formacija bosanskih Srba. Ona je prva žrtva od snajpera u Sarajevu.

Sjednica Predsjedništva BiH: JNA nije smirila situaciju u Bjeljini, stoga je donesen zaključak da se narod samoorganizuje, da JNA vrati oružje Teritorijalnoj odbrani (TO).

Sarajevski studenti počeli akciju "Univerzitet za mir".

Rat u cijeloj BiH. Snage bosanskih Srba preuzimaju dio po dio gradova, sela, objekata.

Političko rukovodstvo BiH je blokirano. JNA ne preduzima ništa. Arkan, kriminalac iz Srbije, vlada Bjeljinom. Masovni egzodus širom Bosne.

6. april

Savet ministar EZ na zasedanju u Luksemburgu jednoglasno usvojio Deklaraciju o Jugoslaviji, kojom priznata nezavisnost Bosne i Hercegovine.

Vladislav Jovanović, ministar inostranih poslova Srbije: "Odluka EZ o priznavanju nezavisnosti Bosne i Hercegovine predstavlja još jedno preuranjeno priznavanje nezavisnosti jedne od jugoslovenskih republika na koje smo, nažalost, navikli u poslednje vreme kada je reč o ponašanju Evropske zajednice. Ovo priznavanje, takođe, ne rešava nijedan problem kada je reč o situaciji u Bosni i Hercegovini. Naprotiv, može krizu u toj republici još više da komplikuje". (*Politika*, 07. april 1992)

Milivoje Maksić, sunkcioner u Saveznom sekretarijatu za inostrane poslove (SRJ): "Mi smo na raznim nivoima i razumnim argumentima blagovremeno upozoravali Evropsku zajednicu da taj preuranjeni korak može samo da pogorša atmosferu u Bosni i Hercegovini i ohrabri snage koje ne teže sporazumevanju. Začuđujuće je da Zajednica, sa toliko pretenzija i iskustva, žuri da prizna jednu republiku koja još nije demokratski definisala samu sebe putem pouzdanog sporazuma tri konstitutivna naroda. Strahujem da se ovaj korak Evropske zajednice, upravo u trenutku kad događaji u Bosni i Hercegovini i Sarajevu dobijaju zastrašujući tok, u praksi ne svede na ohrabrenje onih koji oružjem, a ne za pregovaračkim stolom, kao jednim prihvatljivim metodama, žele da rešavaju sudbinu ove republike i naroda u njoj, koji imaju pravo na demokratski minimum, na ravnopravnost odlučivanja. Evropska zajednica je imala sve mogućnosti da sagleda dimenziju i svoje odgovornosti u tome". (*Borba*, 7. april 1992)

Mihailo Marković, akademik: "Političko rukovodstvo BiH nema ni snage ni volje da spreči vršljanje hrvatskih i drugih paravojnih formacija na svojoj teritoriji. Ono ne uživa dovoljan autoritet ni kod jednog od tri konstitutivna naroda i nije u stanju da sprovede ni jednu svoju odluku. Akademik Marković ukazuje da u Sarajevu vlada potpuna anarhija i nasilje, ono što je engleski politički filozof Hobs smatrao prirodnim stanjem "rata svih protiv svih" pre bilo kakvog društvenog ugovora o uspostavljanju države (...) Ukoliko se SDA ohrabrena priznavanjem BiH vrati svojoj početnoj koncepciji o ovoj republici kao unitarnoj državi građana, u kojoj Muslimani, zahvaljujući svojoj brojnosti i koaliciji sa HDZ, mogu da obezbede nesmetanu trajnu dominaciju i svođenje srpskog naroda na status obespravljenе nacionalne manjine, onda do mirnog sporazuma u BiH ne bi moglo doći." (*Borba*, 7. april 1992)

Petar Škundrić, funkcioner Socijalističke partije Srbije: "Socijalistička partija Srbije duboko je zabrinuta zbivanjima u Bosni i Hercegovini, koja najneposrednije prete da prerastu u građanski rat sa katastrofalnim posledicama (...) SPS više puta je ukazivala da će se pogubna politika razbijanja Jugoslavije najtragičnije odraziti na ovu republiku, koja je višenacionalno izmešana. Međutim, ova upozorenja nisu uvažavana od međunarodnih faktora, pre svega Evropske zajednice, koja je pozivom na traženje nezavisnosti i sugbestijom da se održi referendum građana i jučerašnjim priznavanjem nezavisnosti još više otežala ionako delikatnu političku situaciju u Bosni i Hercegovini, nastalu komadanjem Jugoslavije. SPS poziva sve razumne i dobronamerne faktore u zemlji i inostranstvu, koji na bilo koji način utiču na tokove događaja u Bosni i Hercegovini, da

dekuražiraju svako drugo rešenje osim političkog dogovora. (*Tanjug*, 7. april 1992).

Vesna Pešić, predsendik Reformske stranke, uputila je otvoreno pismo Branku Kostiću, Blagoju Adžiću i Slobodanu Miloševiću povodom aktuelne situacije u Bosni i Hercegovini. Vesna Pešić se zalaže za "momentalno priznavanje Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine" jer bi se time, po njenom mišljenju, čitav prostor uravnotežio i smirio. Tako bi se i otvorila perspektiva za razvoj i demokratiju i "izlazak iz fašističkog i nacionalističkog ludila. Lider reformista kaže da, na osnovu mnogobrojnih poziva građana iz BiH, procenjuje da njih najviše pogađa "širenje laži o navodnoj ugroženosti Srba ili bilo kog drugog naroda u BiH". (*Politika*, 7. april 1992)

Vojislav Šešelj, predesdnik Srpske radikalne stranke: "Odmah treba razgraničiti teritorije u Bosni i Hercegovini i formirati samostalnu Teritorijalnu odbranu i policiju na teritorijama koje Srpska republika BiH drži pod kontrolom. One srpske etničke teritorije, koje po strukturi stanovništva pripadaju srpskoj BiH, a na kojima njena Vlada nema vlast– treba osloboditi." (*Politika*, 03. april 1992)

Nikola Koljević: "Upozoravali smo Evropsku zajednicu da sačeka, da ne žuri sa ovom ili onom odlukom, jer su pregovori, upravo pod okriljem EZ, bili već u toku. Međutim, eto, Evropska zajednica je priznala državnost Bosne i Hercegovine, što, jasno, srpski narod ne može i neće da prihvati." (*Politika*, 8. april 1992)

Gojko Djogo, pesnik: "U velikom delu BiH jedan od tri naroda – Srbi, Hrvati ili Muslimani – su u većini. Vekovima su u većini na tim prostorima, što znači da je Bosnu i Hercegovinu moguće podeliti i da je najbolje podeliti je. Predlog o Bosni kao konfederaciji je zato, po mom mišljenju, u ovom trenutku, jedini izlaz." (*Politika*, 8. april 1992)

Vlada Republike Srpska Krajina o priznavanju BiH: "Umjesto da predstavnicima triju državotvornih naroda BiH prepusti da dogovorima, započetim pod okriljem EZ, rješe bosansko-hercegovačku krizu, EZ je neprirodno i ni malo dobronamjerno, preuzela ulogu političkog arbitra unapred prejudicirajući rješenja, ističe se u tom saopštenju.

"Nitko, pa ni Evropska zajednica, nema pravo da protivno legitimno izraženoj volji srpskog naroda donosi odluke koje ne uvažavaju rezultate njegovog referenduma, smatra vlada Republike Srpska Krajina. U tom smislu ta vlada pruža bezrezervnu podršku legitimno izabranim organima srpskog naroda u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini da preduzmu korake i pronađu najoptimalnija rešenja za srpski narod, ističe se na kraju saopštenja sa jučerašnje sjednice krajiške vlade" (*Borba*, 8. april 1992)

Udruženje Srba iz BiH u Srbiji: "Upozoravamo da je rasplamsavanje međunacionalnih sukoba u BiH u neposrednoj vezi sa političkim manipulacijama o priznavanju BiH kao nezavisne države. Izražavamo nadu da će svetska javnost, a pre svega Evropska zajednica, uoči svoje odluke u Briselu, imati ovo u vidu i da neće priznati državu Bosnu i Hercegovinu pre nego što se njeni narodi sporazumeju o međusobnim odnosima. Ukoliko, ipak, ovakva odluka bude donesena, Srbi Bosne i Hercegovine biće prinuđeni

da, uz podršku celog srpskog naroda, upotrebe sva sredstva da zaštite svoje nacionalne interese. Verujemo da će prevladati razum i odluka Evropske zajednice 6. aprila 1992. neće podsetiti Srbe na 6. april 1941". (*Borba*, 8. april 1992)

Saopštenje SDA iz Novog Pazara: "Svim Muslimanima Sandžaka i u drugim djelovima bivše Jugoslavije neka je sretna suverena i međunarodno priznata Bosna i Hercegovina. Vjerujemo da je demokratska i građanska BiH u interesu svih njenih naroda a posebno Muslimana u dijaspori koji su ovim činom dobili svoju matičnu državu".

Posebna poruka upućena je ambasadoru SAD u Beogradu, gospodinu Vorenu Zimermanu. U njoj se kaže:

"Povodom priznanja BiH od strane SAD, koju Vi zastupate u Beogradu želimo izraziti našu veliku zahvalnost Vama i vašim saradnicima u ambasadi. Mi Vas molimo da našu zahvalnost prenesete predsedniku SAD i njegovoj administraciji. Ovakav postupak SAD smo i očekivali budući da je Amerika poznata kao šampion u demokratiji, zaštiti ljudskih prava i prava malih naroda. Ovim činom ste učinili veliki preokret u životu onih koji se žele osloboditi komunizma. Iskreno se nadamo da će međunarodno priznanje BiH intenzivirati demokratske procese i u ostatku bivše Jugoslavije. Koristimo ovu priliku da Vas pozovemo da i zvanično posetite Sandžak kako bismo Vam prezentirali sve probleme sa kojima se susreću građani Sandžaka". (*Politika*, 3. april 1992)

Savez komunista – Pokret za Jugoslaviju ocenjuje da je priznavanje Bosne i Hercegovine kao nezavisne države još jedan dokaz da Evropska zajednica putem pritiska i argumentima sile realizuje svoj, već davno, sačinjeni scenario za rušenje Jugoslavije, kao jedinstvene i suverene države i stvaranje niza malih država koje će biti pod kontrolom i u vazalnom odnosu prema jačim nacionalnim državama. Nemačka, pak, i na ovaj način ostvaruje cilj svoje "nove", politike da što više jedinstvenih evropskih država razbije, izdeli i stvori sitne, prema njoj, satelitske države, da ih međusobno suprotstavi i da se na kraju ona, kao ekonomski i politički snažna i jedinstvena pojavi kao vrhovni arbitar u tim sporovima. Pokret ističe da državna organizacija Bosne i Hercegovine, njen položaj u Jugoslaviji i međunarodnoj zajednici mora biti utvrđen potpunom saglasnošću sva tri državotvorna naroda – Srba, Hrvata i Muslimana – a svaka, drugačija odluka je nelegitimna i nelegalna." Upozoravamo svetsku i jugoslovensku javnost da je svaka nova ljudska žrtva rezultat nerazumne, nedemokratske i agresivne politike Evropske zajednice". (*Borba*, 8. april 1992)

Vojislav Koštunica, potpredsednik Demokratske stranke: "Odluka Evropske zajednice o priznanju Bosne i Hercegovine predstavlja korak dalje u primeni Genšerove koncepcije po kojoj bi se oružani sukobi na ovom tlu mogli, naravno, sprečiti razbijanjem Jugoslavije na nezavisne države (...) Evropska zajednica prenebregla je jednu činjenicu, da će etnički princip, koji je primenjen u slučaju razbijanja Jugoslavije, a koji EZ ne priznaje u sopstvenim državama, morati biti primenjen kad-tad i na Bosnu. Jer, Bosna je Jugoslavija u malom (...) Priznavši Bosnu, pre nego što je rešeno pitanje njenog unutrašnjeg uređenja, Evropa je postupila kao čovek koji vatru gasi benzinom

(...) Odluka Evrope se, zbog toga, ne može nikako drugačije oceniti nego kao dvolična i neodgovorna, istovremeno". (*Borba*, 8. april 1992)

Milan Miković, poslanik SPO: "Odluka EZ o priznanju BiH je preuranjena (...) Prilikom donošenja tako važnih odluka neophodno da se sve opcije razmotre, te da se proceni kakve posledice sobom nosi jedna takva odluka, koja se tiče sudbine tri naroda". (*Borba*, 8. april 1992)

Demokratska stranka Crne Gore: "Silom prilika i protiv svoje volje srpski narod u BiH postao je ustanički narod. U situaciji kada JNA (aktom EZ), dobija status strane vojne sile u BiH, budućnost je i obaveza crnogorske vlasti da se konačno izjasni o događajima u toj republici. Demokratska stranka smatra da se Crna Groa mora suprotstaviti muslimansko-hrvatskoj koaliciji koja je povelala rat protiv srpskog naroda. Kao prvi i neodložan korak, Demokratska stranka zahteva od vlasti u Crnoj Gori da prizna Srpsku Republiku BiH sa sedištem u Banjaluci." (*Borba*, 8. april 1992)

Dr Momir Stojković, stručnjak za međunarodno pravo: "Priznanje Bosne i Hercegovine je izraz političke volje država Evropske zajednice, odnosno njihove rešenosti da budu bitan činilac u procesu raspadanja Jugoslavije kako su i istakli u izveštaju Arbitražne komisije Konferencije o Jugoslaviji.(...) Ova odluka je suprotna međunarodnom pravu, jer nisu ispunjeni uslovi za međunarodno pravo, i Izjavi o principima ustavnih rešenja u BiH od 15. marta iz Sarajeva. Naime, prema međunarodnom pravu da bi država bila priznata potrebno je da ima svoju teritoriju, stanovništvo i efektivnu vlast na datoj teritoriji koju vrše centralni organi. U slučaju Bosne teritorija i vlast su faktički podeljeni između tri konstitutivna naroda na veći deo opština, centralna vlast odnosno SDA nema uticaj, jer u tim komunama su na vlasti predstavnici srpskog naroda, odnosno SDS i Hrvati iz HDZ. (...) Ovo priznavanje prenebegava činjenicu, da centralna vlast u BiH nema faktičku vlast na celoj teritoriji Republike. Previđa činjenicu da se na teritoriji ove republike nalazi i JNA i pored muslimanskog i druga dva konsitutivna naroda koji po osnovu samoopredeljenja moraju biti ravnopravna sa muslimanskim narodom. Evidentno je da EZ kao i u slučaju Hrvata želi da srpski narod u BiH pretvori u nacionalnu manjinu, jer stalno insistira na poštivanju takozvanih manjinskih prava". (*Politika*, 8. april 1992)

Branko Kostić, potpredsednik Predsedništva Jugoslavije: "Suštinski ovo priznanje neće ništa bitno promeniti. Biće dobro ako Srbi i Muslimani, kao dva najbrojnija naroda u BiH pokažu dovoljno mudrosti i ne uđu u međusobni sukob, već da na političkom planu nađu rešenja koja će biti prihvatljiva za sva tri naroda". (*Borba*, 8.april 1992)

General pukovnik Života Panić: "JNA se iz Bosne i Hercegovine ne sme povući po modelu povlačenja iz Makedonije, bez obzira što je toj republici Evropska zajednica priznala nezavisnost (...) U Bosni je neizvesna situacija – bliži smo ratu nego miru (...) nepobitna činjenica da je u toj republici na delu hrvatsko – muslimanska zavera i koalicija protiv Srba". (*Borba*, 8. april 1992)

Milan Kučan, predsednik Predsedništva Slovenije: "Priznanje Bosne i Hercegovine od strane EZ, za kojom će, kako je sada već jasno, slediti priznanje SAD, a koje će na današnjem zasedanju obaviti i slovenačka

Skupština, vrlo je značajno za rasplet jugoslovenske krize, kao i za stabilizaciju odnosa i vrćanje mira u tu nesrećnu republiku koja je očigledno sada na redu da bude žrtva one nerazumne politike koja je razbila nekadašnju Jugoslaviju." (*Borba*, 8. april 1992)

SDA za Srbiju i Crnu Goru u saopštenju se od srpskih i crnogorskih vlasti traži da u roku od 48 sati povuku "sve rezerviste i vojnu tehniku sa područja Sandžaka". Zahteva se takođe da se što pre izda "naredba o mobilizaciji teritorijalne odbrane u svim gradovima Sandžaka i to u istom roku". Posebnim pismom Međunarodnom komitetu Crvenog krsta zatraženo je da što pre obezbedi prihvatne logore u nekoj od zemalja Evrope "gde će se izvršiti evakuacija žena i dece koji bi se tako spasili od masakra koji očekujemo da nas zadesi". U obrazloženju ovih zahteva navedeno je da ratna eskalacija "preti da zahvati i Kosovo i Sandžak, jer su srpski rezervisti stacionirani sa vojnom tehnikom u Sandžaku velika pretnja muslimanskom narodu (...) Osećamo strah posebno posle masakra koji su srpski rezervisti i četnici učinili 1, 2, i 3. aprila 1992. godine u Bijeljini i koji dok ovo pišemo razaraju Sarajevo i ostala nesrpska mesta u BiH i ubijaju Muslimane i Hrvate kao što su to srpska vojska i četnici činili u Sandžaku 1924. i 1941 – 1945. godine".(*Borba*, 8. april 1992)

Andjelko Dragojević, novinar, u tekstu "Ponavljajući istorije":

"Ponovo su berlinski, bečki ili već – luksemburški kongres, ili koalicija – izvršili aneksiju Bosne i Hercegovine. Da li je razlika samo u tome što se to, opet, pokušava, u korist germansko-katoličke Evrope, kao prošli put, ili takođe, ponovo kao viševjekovna podrška u korist turskog "bolesnika sa Bosfora". I srpske štete? Sad je jedno sigurno. Stvara se Turkestan u srednjoj Evropi. A, stvorena je Bosna koje nema, a sigurno je da je stvoreno, u najsrećnijem slučaju, "istočno pitanje". U najgorem – vidovdansko Sarajevo 1914.

Može li se na prevaru priznati Bosna, ili se, ipak, mora priznati da – Bosne više nema. Jer Evropa je pokušavajući da uz pomoć onih koji su opet izneverili i prevarili, Srbe stavi pred svršen čin, zapravo razbila Bosnu. A Srbi, to samo sankcionisali, svršavajući koji čas ranije svoj čin – proglašenje Srpske republike. Evropski "mirotvorci" (koje, grdna li čuda, Srbija i dalje priziva), ponavljaju uporno svoj krvavi scenario, ne hajući čak ni za to – da su, razbijajući Jugoslaviju, zapravo razbili i njene razbijače: Hrvatsku, Bosnu, uskoro i Makedoniju. Ili će pre biti da ne vidimo krajnji domašaj. Nije li bio cilj – probno, laboratorijsko razbijanje SFRJ, za generalno razbijanje SSSR. Ili će pre biti – uvek i zauvek: razbijanje same Srbije i same Rusije, kao jezgara i tvoraca tih država.

Nesumnjivo je da su Srbi žrtve ne samo obnovljenih propagandnih predrasuda i interesa, već i jedne takve formule o mehaničkoj analogiji sa Rusima. Greške u takvom računanju koje ne uzima u obzir stvarni položaj i stvarni mentalitet jednih i drugih – moraju pogoditi i samog računđuđu... Rusi nikada nisu imali čak ni Davida Štrpca koji jese šaljivčina (barem koliko Izetbegović) ali koji neće, ni kad je gladan, priznati "ni carsku, ni spahijsku" i za koga "još nije nađen takav carski kantar koji će ga izmeriti". A naročito onda "kada se u njemu nadme i napiri – Srbini"!

Nego, da ne zaboravimo, na kraju, a da ne zaborave i svi koji misle da odlučuju u ovom prelomnom času, u ime naših predaka i potomaka, bar nekolike istorijske činjenice: mi jesmo narod raskolnički, ali jednom i zauvek postao je naš svetac Rastko Nemanjić kada nas je izmirio. Ako dozvolimo sebi istinu epsku hiperbolu, takvo čudo desilo se i dr Radovanu Karadžiću, upravo u Bosni koje, možda, više nema. On je i našoj braći "islamskog zakona" (kojoj su, opet, bliža muslimanska braća Azije i Afrike) ponudio, u ime svih Srba, istorijsko pomirenje. A oni ga ne prihvatiše.

Ne bismo smeli da ne znamo ni to da su Srbi narod koji je uvek pre opraštao svojim neprijateljima nego svojim – izdajnicima!". (*Večernje novosti*, 8. april 1992)

Aleksandar Mitrović, potpredsednik SIVuputio je pismo Predsedniku Saveta ministara EZ Deuš Pinjeru: povodom priznanja BiH:

"Jugoslovenska Vlada je od izbijanja krize i oružanih sukoba na tlu Jugoslavije, zastupala stav da se do trajnog mira može doći samo kroz demokratski dijalog i iznalaženje celovitih rešenja prihvatljivih za sve aktere. U tom smislu, jugoslovenska Vlada je najozbiljnije upozoravala i na nesagledive posledice preuranjenog priznavanja nezavisnosti BiH, pogotovo sada kada su pregovori u okviru Konferencije o BiH dali nagoveštaj iznalaženja prihvatljivog rešenja za sva tri konstitutivna naroda ove jugoslovenske republike".

(...) Nažalost, naša upozorenja ostala bez adekvatnog razumevanja, a Evropska zajednica se odlučila za prevremeno priznanje BiH. Time je, po našoj oceni, ozbiljno dovedena u pitanje Konferencija o BiH i proces dogovaranja koji je već dao pozitivne rezultate. Ono što me još više brine, gospodine Ministre, jeste da takva odluka može predstavljati direktno ohrabrenje ekstremnim snagama na terenu, u pravcu proširenja i intenziviranja nasilja, umesto opcije za nastavljaj demokratskog dijaloga. Očigledan dokaz toga je dramatično pogoršanje situacije u BiH".

(...) Uvereni smo, gospodine Ministre, da EZ najbolje može doprineti smirivanju situacije kroz brzo nastavljaj Konferencije o BiH. Pri tome se definitivna rešenja mogu naći samo kroz ravnopravni dijalog i poštovanje interesa sva tri konstitutivna naroda republike BiH. Zanimarivanje prava bilo kog od njih vodi u dalje rasplamsavanje međunarodnih sukoba sa nesagledivim posledicama." (*Borba*, 9. april 1992)

Slobodan Rakitić, poslanik SPO u Skupštini Srbije:

"Još pre mesec dana usvojen je čvrst princip da priznavanje nezavisnosti obustavlja sukobe i da će BiH i Makedonija biti priznate, tim pre ako dođe do oružanih sukoba. Već iz ovoga je jasno ko je inicijator sukoba u ovoj republici, tempiranih na sam dan odlučivanja o priznavanju.

(...) BiH se ne može porediti, a još manje izjednačavati sa Hrvatskom po bilo čemu, jer je u njoj apsolutno nemoguće favorizovati bilo koji od tri naroda, a formula dva naroda protiv trećeg pokazala se pogubnom.

(...) Postavlja se pitanje kakvu su to državu EZ i Vašington priznali jer je zapadna Hercegovina okupirana od strane Hrvatske, a srpski deo je proglasio nezavisnu Srpsku Republiku Bosnu i Hercegovinu. U Bosni traje građanski rat, a EZ i Vašington, baš u tom trenutku, proglašavaju BiH za

nezavisnu i suverenu državu, iako ona ne poseduje ni osnovne pretpostavke da bude država.

Proglašenje Srpske Republike BiH Rakitić je reakcija srpskog naroda na međunarodno priznavanje ove republike. Jedina mogućnost srpskog naroda za opstanak u ovom delu zemlje jeste da uzme sudbinu u svoje ruke, da se JNA podeli tako da jedan njen deo postane državna vojska Srpske Republike BiH. Srpska Republika stvorena u Banjaluci jeste izraz volje srpskog naroda i ta volja se, zaključuje Slobodan Rakitić, mora poštovati." (*Ekspres politika*, 9. april 1992)

Pavić Obradović, potpredsednik srpskog parlamenta: "Zalaganje za demilitarizaciju Bosne i Hercegovine, mada na parvi pogled deluje izazovno, u stvari je velika igra i pokušaj podvale srpskom narodu ne samo u Bosni i Hercegovini, već uopšte (...) U ovom trenutku došlo je vreme da se rastajemo (...) Za srpski narod je neprihvatljivo zalaganje za demilitarizaciju Bosne i Hercegovine. Eventualna demilitarizacija BiH značila bi ostavljanje tamošnjeg naroda bez zaštitnika. Konačni je cilj da se srpski narod baci na kolena i Srbija svede u granice takozvanog beogradskog pašaluka. To potvrđuje i odnos Evrope prema priznavanju BiH i prema političkoj volji srpskog naroda u toj republici i u srpskim krajinama.

Samo je konfederalna i kantonizovana Bosna i Hercegovina u interesu srpskog naroda, na tragu njegovog istorijskog nastojanja da ostane na okupu. Svako drugo rešenje bilo bi pogubno za srpski narod." (*Ekspres politika*, 13. april 1992)

Milorad Bojović, predsednik Vlade SAO Hercegovine: "Priznavanjem suverenosti BiH, međunarodna zajednica je pristala na priznavanje haosa. Ovo je još jedan međunarodni presedan. Priznata je država koja nema organe vlasti u njoj ne funkcioniše ni vlada ni Skupština. U takvoj državi je objavljeno ratno stanje i u njoj se ratuje a Evropa je priznala za nezavisnu i suverenu državu.

(...) Kada je u pitanju srpska Bosna i Hercegovina ona je već proglašena na Skupštini u Banjaluci, i već je počela institucijalizacija te srpske BiH. Nezavisna BiH na prostoru su SAO Hercegovine nikada neće doživeti. Mi ćemo se boriti kaže Bojović do poslednjeg Srbina i nećemo pristati na nametnuta rešenja ma od koga ona dolazila. Evropa može proglašavati nezavisnu BiH koliko god hoće. Na prostorima SAO Hercegovine važiće zakoni i Ustav srpske BiH i ništa više kaže predsednik Vlade". (*Dnevnik*, 13. april 1992)

7. april

Skupština srpskog naroda u BiH na zasedanju u Banjaluci proglasila nezavisnost Srpske Republike Bosne i Hercegovine, koja "može stupiti u zajednicu sa drugim subjektivitetima u Jugoslaviji". Biljana Plavšić i Nikola Koljević informisali Skupštinu da su podneli ostavke na članstvo u Predsjedništvu BiH.

8. april

SAD priznala Bosnu i Hercegovinu.

Milutin Kukanjac, general major JNA: "Blokada Sarajeva početkom aprila 1992 izvršena je po mom naredjenju. Želeli smo da sprečimo ulazak ustaških, HOS-ovski bandi iz Mostara i muslimanskih ekstremista iz Zenice i Tuzle.(...) Ko je želeo mogao je bez većih teškoća da napusti Sarajevo do 2. maja 1992 u podne. Naš cilj je bio da omogućimo izmeštaj JNA iz grada na sigurne prostore i da omogućimo razgovore između zaraćenih strana o mirnom rešavanju svih problema.(...) Sto se tiče razaranja to treba da objasne rukovodstvo Republike Srpske i ustaško muslimanska vrhuška na čelu sa Izetbegovićem.

Predsedništvo SFRJ je tajno, bez ikakve konsultacije sa mnom, donelo famoznu i pogubnu odluku o "gačenju" JNA i prebacivanjem vojnika i oficira - drzavljana SRJ- iz BiH u SRJ u roku od 15 dana". (*Borba*, 15. novembar 1993)

9. april

U BiH žestoki oružani sukobi.

U Zvornik ušle jedinice Arkanove "Srpske dobrovoljačke garde".

Milutin Kukanjac, general major JNA: "Kada smo dosli do podatka da aerodrom "Sarajevo" može poslužiti za dotur naoružanja i municije Muslimanima i Hrvatima i za dolazak placenika koji bi se borili protiv JNA i srpskog naroda, odlucio sam da aerodrom stavimo pod nasu kontrolu i time isključimo svako iznenadjenje. Pokazalo se da je to bio pun pogodak, jer smo osujetili namere muslimansko-hrvatske vrhuse, koje su se kasnije potvrdile. Svakodnevno pogorsanje situacije opredelilo nas je i da uspostavimo vazusni most Sarajevo-Beograd, kako bi se prebacio sto veci broj gradjana na sigurne prostore. To smo ucinili u saradnji i sa punim angazovanjem Ratnog vazuhoplovstva, odnosno VSC "rajlovac" pa je do pocetka maja 1992 vazdusnim putem prebaceno u Beograd vise od 25.000 gradjana." (*Borba*, 23. novembra 1993)

Organizovana evakuacija Jevreja iz grada.

"Olimpijski muzej" zapaljen, nakon informacije u sarajevskim medijima da će tu biti smještena američka ambasada.

Svi TV releji u BiH okupirani od strane JNA i snaga bosanskih Srba.

Skupština Srbije proglasila Saveznu Republiku Jugoslaviju.

Predsjedništvo BiH donijelo odluku o povlačenju JNA iz BiH, jer je JNA proglašenjem nove Jugoslavije postala okupaciona vojna sila na drugoj teritoriji.

16. april

Na Konferenciji o Evropskoj bezbednosti i saradnji (KEBS) u Helsinkiju usvojena Deklaracija o Jugoslaviji, kojom se oštro osuđuje Srbija, srpske paravojne snage i JAN, kao vinovnici krize u BiH. Vladi Srbije, i JNA je postavljen ultimatum da do 29. aprila obuzdaju ili povuku snage koje se nalaze pod njihovom kontrolom u BiH. U suprotnom Srbiji preti da bude isključena iz KEBS.

Dragoljub Mićunović, Demokratska stranka, povodom ultimatum:

"Pred nama je jedan ultimatum kojim se od Srbije traže velike žrtve; da, s jedne strane, pristane na politiku svršenog čina i bude prikazana svetu kao jedini agresor u ovom ratu, a sa druge – da srpski narod bude raspršen u

nekoliko država, bez garantija o političkom i pravnom statusu. Reč je opasnim presedanima u međunarodnoj politici, i u tom smislu Srbija treba da stavi svetu do znanja da želi jedan ravnopravan tretman i razgovor, a li da ultimatum – ne prihvata" (*Večernje novosti*, 24. april 1992)

Radoman Božović, predesdnik Vlade Srbije:"U BiH je otpočeo prljavi rat protiv srpskog naroda i njegovih intersa. Srbija se optužuje da je inicijator tih sukoba, optužuju je čak i neki u Srbiji. Da li je za optužbu to što se zalažemo da Srbi u srpskim krajinama dobiju mogućnost da odlučuju o svojim pitanjima, naravno, ne na štetu drugih naroda? Ne možemo prihvatiti nikakve pritiske ni ucene bez obzira na pretnju nekih novih ekonomskih i socijalnih, pa i vojnih teškoća koje svakodnevno stižu iz sveta. Mi nemamo pravo da odustanemo od principa da se Srbima kao i drugim narodima u bivšoj Jugoslaviji omogući opredelenje u kojoj će i kakvoj državi da žive". (*Borba*, 17. april 1992)

Andjelko Dragojević, u članku "Odbrana svoje sudbine": (...) Nama ne ostaje više vremena ni za analize, ni za pregovore sa onima koji su se unapred dogovorili, ni za ugovore sa onima koji su vas upravo po stoti put prevarili. Pogotovu za samoobmanjivanje o tome da je Bušova administracija neobaveštena mada je sam Buš do pre koju godinu bio na čelu svemoćne CIA

(...) Turska baš u isto vreme naglo odustaje od čekanja u predstoblju Evropske zajednice da bi postala "azijska Nemačka". Njena je uloga ne samo "zelena transverzala" koja će ponovo stići do Beča, nego će potkopati Rusiju i Irak i obezbediti ono što je najvažnije – puteve nafte.

(...) I sada: zaboravlja se da je EZ i formirana kontra Americi, da će "zelena transverzala" kad-tad biti kontra Evrope (koja biološki izumire), veruje se Turskoj i baš kao takva stožer prostranog, ekspanzivnog islamskog fundamentalizma. Identifikovanje "pustinjske oluje" sa perspektivom žilave gerile u balkanskim planinama dovodi sve zajedno do očiglednog besmisla.

(...) Kod Srba ipak nema gladi. Ako ih nije ujedinila pravda novog evropskog poretka, onda će to sigurnije učiniti nepravda. To što Srbi ponižavaju sami sebe, sigurno ne znači da će to dozvoliti i drugima. Naprotiv, čak i kad im ne ostane ništa braniće svoju ludu pravdu: pravo da budu ono što jesu. (*Večernje novosti*, 18. april 1992)

Krsto Bijelić, u članku "Novi nered sveta": (...) Zašto su se bjesvjetki silnici okomili upravo na Srniu? Veliki maheri destrukcije i "crne internacionale", kojima je postojhanje Jugoslavije kvarilo planove u velikoj igri stvaranja novog svetskog poretka, znali su i znaju da je Srbiji do Jugoslavije stalo. Iz raznih razloga, od kojih se jedan posebno izdvaja: zajednički život Srba pod jednim državnim krovom.

(...) Poznato je da veliki teško nose teret vlastite veličine. Posebno su srditi ako se "mali suprotstave nekoj njihovoj zamisli. A to se, eto, desilo. Srbija se drznula da se usprosviti pokornom uklapanju u šemu novog svjetskog poretka, rođenu u nečijoj glavi željnoj kosmičke slave i moći. U glavi nekog reinkarniranog Hitlera... (*Ekspres politika*, 20. april 1992)

Srpski mediji izveštavaju o povlačenju JNA iz Sarajeva:

(...) Niko nikom ne veruje: Jedna poznanica, čije ime normalno zbog posledica koje bi imala ne pominjem, a ovde gotovo svi žele da im se imena ne

pominju, rekla mi je sledeće: "Svi vi koji ovde ne živite, koji niste upoznali ovaj mentalitet, ne možete ništa da razumete. Mi se tu razumemo pogledom, grimasom na licu, pokretom ruke".

(...) Po naređenju komande JNA trebalo je da se prođe vojna kolona čiji je zadatak bio da obezbedi preostali materijal tehničke službe iz skladišta kasarne "Borik" koju napušta JNA. Pri povratku, ta kolona, koja je inače u sporazumu sa Ministarstvom unutrašnjih poslova bila uredno najavljena, čak su bile označeni i vreme i ulice kojima će proći, naišla je i zastavila se na periferiji Baš čaršije, u ulici Ploče, da bi propustila veliku masu naroda koja je pošla na sahranu devetorice poginulih pripadnika takozvane Patriotske garde ili kako ih ovde zovu branitelja Sarajeva. I kolona je stala.

Pri povratku sa dženaze (tako se ovde naziva sprovod ili sahrana) leglo je ispred vozila JNA oko 400 ljudi. A onda su na scenu stupile zelene beretke. Zahtevali su da se vojnici predaju, ili će biti pobijeni. Da ne bi pucali u narod i izazvali krvoproliće vojnici su izišli iz vozila. Uz sve pogrde, pošto su razoružani, izloženi su velikim poniženjima. Čak im je naređeno da poskidaju gornju odeću i pantalone.

Sve se to odigralo u prisustvu gradonačelnika Sarajeva, Muhameda Krečeljakovića, predsednika veća građana Abdulaha Konjicija, kao i člana Glavnog štaba TO BiH, inače do skorog bivšeg pukovnika JNA Vehbije Karića, koji je sve to posmatrao uz osmeh, iako je bio prisutan kad su neki od tih vojnika polagali svečanu obavezu u JNA!

Iako Jugoslovenska armija nije učestvovala u obračunima u kojima su poginuli pripadnici patriotske garde, preko svih sarajevskih informativnih sredstava napadnuta je ovdašnja Komanda Druge vojne oblasti da je tobože namerno planirala provociranje dženaze. I eto već dovoljno uznemirenja da se zlo širi, da svako svakog optužuje i krivi za sve i svašta. A nevina raja i dalje strada i podleže svim mogućim izmišljotinama (...) (*Večernje novosti*, 27. april 1992)

Milutin Kukanjac, general major JNA: "Srbi u BiH dobili su gotovo celokupno naoruzanje, municiju, minsko-eksplozivna sredstva, gorivo, rezervne delove, hranu i druga materijalna sredstva od JNA, koja je dekretom Predsedništva SFRJ od 4. maja 1992 godine prestala da postoji. JNA je u BiH izmestila na sigurne prostore više od 90% naoruzanja, ubojnih sredstava svih vrsta i druge opreme i sve je to predato Republici Srpskoj, koja je time naoruzala svoju vojsku. O onome šta je predato Muslimanima u kasarni "Marsal Tito", kada se početkom juna 1992, izmestao Skolski centar, neka daju odgovor Generalstab VJ i rukovodstvo Republike Srpske.

Mi ne samo da smo spasili sredstva JNA, vec smo "ispred nosa" uzeli oko 70% naoruzanja, municije i druge opreme iz nadležnosti Teritorijalne odbrane bivse BiH, koja bi bila upotrebljena za ubijanje Srba na tim prostorima. Neke akcije su sa malim brojem ljudi iz JNA i srpskim teritorijalcima izvedene briljantno. Iz skladišta "Faletici", koje je obezbeđivalo 12 nasih odabranih vojnika, na primer, uzeto je ogromno naoruzanje- oko 30.000 cevi raznih oruzja za gadjanje ciljeva na zemlji, vise orudja protivvazdusne odbrane, minsko - eksplozivnih sredstava, sredstava veze, motornih vozila i druge opreme. Akcija

je izvedena brzo, efektno i bez gubitaka. Gubitaka tog skladišta bio je jedan od najtežih udaraca muslimansko-ustaskaoj koaliciji." (*Borba*, 23. novembar 1993)

Maj

Na mirovnoj konferenciji u Lisabonu, predsednik Predsedništva Alija Izetbegović prihvata razgovor o teritorijalnom razgraničenju. Predsedavajući EZ-a Jose Cutilliero iznosi koncept tri konstitutivne zajednice BiH, nudeći na uvid mape koje su izradili eksperti EZ-a.

U Sarajevu je 17.000 izbjeglica koje se sele iz jednog dijela grada u drugi. Oni su ili protjerani iz svojih domova, ili su im kuće i stanovi uništeni granatama.

Sarajevo je pod opsadom. Zatvoren krug oko grada u prečniku od oko 60 kilometara. Postavljeni su tenkovi, minobacači, snajperi, topovi.

Nakon povratka iz Lisabona, po slijetanju na Sarajevski aerodrom, JNA zarobljava predsednika Predsedništva Aliju Izetbegovića, njegovu kćerku koja je u pratnji i lidera SDP Zlatka Lagumdžiju. Oslobođeni su poslije dugih pregovora o razmjeni, uz asistenciju komandanta UN Louisa Mackenzia.

4. maj

Predsedništvo krnje SFRJ donelo je Odluku o povlačenju iz Bosne i Hercegovine pripadnika JNA – građana SRJ najkasnije za 15 dana tj. do 19. maja. 85 odsto postojećeg sastava jedinica JNA u tom trenutku u BiH činili su vojnici srpske nacionalnosti.

General Milutin Kukanjac: "Alija Izetbegović je pogazio reč koju je dao UN i Evropskoj zajednici. Verujem da je u svemu indirektno učestvovao, jer nije sačekao da cela kolona vozila prođe pored Skenderije (...) Sinoć se desio vandalizam i divljaštvo. Podmuklo je napadnuta kolona vojnih vozila koja je mirno išla iz komande Druge vojne oblasti u pratnji generala Mekenzija, načelnika štaba UNPROFOR u Jugoslaviji i izaslanika Evropske zajednice Kolma Dojla (...) Mislim da svet sada vidi sa kim ima posla i da su na teritoriji Bosne i Hercegovine ugroženi pripadnici JNA i Srbi. Mi ćemo da branimo sebe, srpski živalj i sve koji su ugroženi (...) Armija sve čini da oslobodi ljude koji su zarobljeni. "Apelujem na domaću i međunarodnu javnost da mi se vrate ljudi, živi i mrtvi, i da se kaže prava istina o "miroljubivim namerama" Alije Izetbegovića". (*Borba*, 5. maj 1992)

Saopštenje SSNO: "Uz posredovanje i prisustvo predstavnika UNPROFORA prekuče je u popodnevnom časovima u Komandi Druge vojne oblasti u Sarajevu došlo do susreta predsednika nepotpunog Predsedništva Bosne i Hercegovine Alije Izetbegovića i komandanta oblasti, general-pukovnika Milutina Kukanjca.

Tom prilikom, pored ostalog, dogovoreno je da se uz garancije koje je dao Alija Izetbegović u ime rukovodstva Bosne i Hercegovine, omogućiti već planirano premeštanje Komande u Lukavicu kod Sarajeva.

Kolona sa ljudstvom i opremom Komande uredno se kretala do obližnje Skenderije, gde je vozilo u kome je bio Alija Izetbegović, napustilo kolonu i uputilo se prema zgradi Predsedništva Bosne i Hercegovine.

Deo vojnih vozila, u jednom je bio i general Kukanjac, propušten je, a preostali deo zaustavljen, a zatim izložen najbrutalnijem napadu i nečuvenom masakru ljudi.

Još uvek se ne raspolaže pouzdanim podacima o broju poginulih i ranjenih oficira, vojnika i civila koji su se nalazili u zaustavljenim vozilima. Izvesno je međutim, da ima više poginulih i ranjenih.

Pripadnici takozvane teritorijalne odbrane i zelenih beretki, koje je predvodio Emir Švrakić, izložili su pripadnike Jugoslovenske narodne armije besomučnoj unakrsnoj vatri, a pojedince izvlačili iz vozila, zlostavljali, ranjavali i na mestu tog velikog zločina, mučki likvidirali.

Pred očima predstavnika UNPROFOR streljana su i dva pukovnika JNA. Do sada prikupljene činjenice nedvosmisleno potvrđuju da je ovaj zločinački prepad i masakr isplaniran i izveden u direktnoj režiji muslimansko-hrvatske koalicije u Predsedništvu Bosne i Hercegovine.

Ključnu ulogu u planiranju prevare i napade imao je Alija Izetbegović, sa svojim najbližim saradnicima, članom Predsedništva Ejubom Ganićem i donedavnim čelnikom Hrvatske demokratske zajednice za Bosnu i Hercegovinu, Stjepanom Kljujićem. Utvrđeno je da su Ganić i Kljujić sve vreme bili u vezi sa Eminom Švrakićem i direktno rukovodili napadom.

Savezni sekretarijat za narodnu odbranu sa žaljenjem konstatuje da su i ove poslednje žrtve, koje su pale uz neposredno prisustvo predstavnika UNPROFOR-a, izgleda nedovoljne da bi Evropa i svet shvatili da nije Jugoslovenska narodna armija ta koja izaziva sukobe, već je to Predsedništvo Bosne i Hercegovine, koje po svaku cenu želi da onemogući nastavak Konferencije o BiH i ostvari svoj koncept o njenom unitarnom političkom uređenju, čak i po cenu genocida i masovnih zločina nad srpskim narodom i pripadnicima JNA u toj republici.

Komanda Druge vojne oblasti i Savezni sekretarijat za narodnu odbranu preduzimaju sve što je u njihovoj moći da se što pre dođe do ranjenih i poginulih pripadnika armije." (*Borba*, 4. maj 1992)

Dr Nikola Koljević, član Predsedništva Srpske Republike BiH: "Želim da obavestim domaću i svetsku javnost da od večeras u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini kao i u ostalim delovima BiH nema jugoslovenske vojske, nema ni jednog vojnika iz Savezne Republike Jugoslavije. Ostali su samo građani Srpske Republike BiH.

Izetbegović je davno povukao svoje oficire i vojnike, a vojnike nije ni slao i formirao je svoju vojsku i njen štab. Od sutra srpske snage, uključujući i kopnenu vojsku i avijaciju, ispunjavaće odluku Skupštine srpskog naroda i u našu vojsku prihvat ćemo sve svoje ljude koji to žele. Vrhovna komanda je naše Predsedništvo." (*Politika ekspres*, 16. maj 1992)

Saopštenje Predsedništva Bosne i Hercegovine: "Uprkos nastojanju legalnih organa vlasti republike Bosne i Hercegovine da se ovaj proces odvija u skladu sa dogovorenim principima i potpisanim ugovorima, JNA nastavlja agresiju protiv Bosne i Hercegovine, u saradnji sa dobrovoljačkim

formacijama iz Srbije i Crne Gore i terorističkim formacijama SDS BiH". U saopštenju se kaže da Predsedništvo Bosne i Hercegovine snage JNA smatra okupacionom silom" i u tom smislu upućuje apel svim relevantnim političkim, humanitarnim i drugim faktorima u svetu da upotrebe sva politička i druga sredstva, kako bi JNA što pre napustila prostor Republike Bosne i Hercegovine. (*Borba*, 21. maj 1992)

Dogovori o iseljavanju kasarni "Maršal Tito" i "Viktor Bubanj": Iz štaba TO BiH su javili da je general **Ratko Mladić**, komandant "Srpske vojske u BiH" naredio oficirima u dvjema kasarnama da slušaju samo njegova naređenja, a ne generala Boškovića. Mladić je, prema istom izvoru, naredio da se u kasarne ne puštaju nikakvi pregovarači a da iz njih niko ne izlazi bez njegove dozvole, ma kakvi uslovi budu ponuđeni. Takođe, saopšteno je, da je Mladić naredio da se general Bošković "odmah uhapsi", jer hoće da oslobodi pitomce i ostavi oružje Turcima".

Srpska strana svoje ponašanje i dalje obrazlaže nedostatkom garancija za bezbijedno evakuisanje kasarni, te uslovljavanjem da se oružje dijeli na tri dijela. U nastupu na TV Srpske republike BiH general Mladić je rezolutno rekao da nikakva dioba oružja ne dolazi u obzir. Oko sarajevskih kasarni pripadnici TO BiH već danima drže jak obruč, što generalu Mladiću služi kao dokaz o namjerama da se prema napad prilikom evakuacije.

Opet u Štabu TO BiH ponašanje generala Mladića tumače njegovom namjerom da uz pomoć trupa u kasarnama izvede akciju presjecanja Sarajeva na dva dijela, te i dalje drži vezu svoje novoformirane vojske sa bivšom JNA, preseljenom na teritoriju Savezne Jugoslavije. Neuspjela misija generala Boškovića, zbog toga se tumači neuspjelim trikom da se u javnosti nametne utisak o definitivnom raskidu Beograda sa Palama". (*Borba*, 25. maj 1992)

Ratko Mladić, komandant VRS: "Te kasarne smo deblokirali po istom principu, recimo, iz Zadra i Šibenika. To smo uspjeli jer oni razumeju samo politiku sile. Da se tada nisu tu ubacili neki krugovi, neki novi spasitelji vojske i Srba, koji su se po Sarajevu samo slikali, izigravajući neke članove Vrhovne komande, sada bi bila druga slika ovog grada. Mi smo imali plan da se snagama sa Grbavice i iz pravca Koseva spojimo sa našim snagama u kasarni "Maršal Tito". U toj kasarni u to vreme bio je jedan izuzetan čovek, pukovnik Popara, kome je to bila druga blokada. Medjutim, tadašnji komandant Školskog centra u ovoj kasarni, general Barus, imao je kukavičko držanje, neprimerno generalu. Njegovom krivicom, mnogo toga se desilo u Sarajevu, onako kako se desilo.

Da je došlo do spajanja srpskih snaga niz pravca Grbavice i Koševa Sarajevo ne bi bilo u muslimanskim rukama. I sam uži, urbani deo Sarajeva bio bi pod našom kontrolom. Bolje bi bio zaštićen, ne bi bilo rušenja, ustaških divljanja i stradanja srpskog stanovništva kakvo je bilo.

Da smo zadržali naš deo Sarajeva u meri u kojoj smo to mogli, verovatno bi Aliji Izetbegoviću i njegovoj agresivnoj politici davno bili izbrojani dani. Medjutim, on je kasnije osnažen uplitanjem međunarodne zajednice i nekim potezima sa naše strane koji su mogli biti drugaciji, kao što je davanje aerodroma *Sarajevo*". (*NIN*, 12. januar 1994)

Juka Prazina, paravojni lider gradskih jedinica, postaje glavnokomandujući Specijalnih jedinica MUP-a BiH.

Članovi Predsjedništva BiH, Stjepan Kljujić i Fikret Abdić, potpisali obustavu vatre uz sporazum o deblokadi kasarni JNA.

JNA smjenjuje Blagoja Adžića i razrješuje dužnosti glavnokomandujućeg oblasti Sarajevo, Milutina Kukanjca.

Prekinuto emitovanje informativnog programa "Yutel".

Prilikom granatiranja glavne zgrade Pošte sa okolnih brda, na koja su se smjestile srpske paravojne grupe, izgorjelo 40.000 telefonskih linija. Minirana rezervna telefonska centrala na Obali. Sabotažu su izveli niški specijalci.

Dogovor o konfederaciji Bosne i Hrvatske.

BiH postala članica UN.

Sefer Halilović imenovan za komandanta TO BiH.

24. maj

Portugalski ambasador Jose Cutilliero otpočeo novu rundu pregovora. Hrvatsku delegaciju iz BiH predvodi Mate Boban. Radovan Karadžić predstavlja srpski narod. Predstavnik muslimanskog naroda i delegaciju BiH predvodi Haris Silajdžić.

JNA napustila kasarnu "Viktor Bubanj".

27. maj

U centru Sarajeva, u ulici Vase Miskina, bačena granata na civile koji su čekali u redu za hled. Tom prilikom život je izgubilo 17 ljudi, a 140 je ranjeno.

Predsjedništvo Jugoslavije se pismom obratilo generalnom sekretaru UN sa zahtevom da se obrazuje međunarodna komisija za ispitivanje masakra u ulici Vase Miskina u Sarajevu, za koji se optužuju Srbi.

28. maj

Posle 52 dana opsade grada Sarajevo izloženo najvećem bombardovanju i razaranju. Uništeni su mnogi značajni poslovni objekti i stambene zgrade. Akcijom je rukovodio Ratko Mladić, komandant VRS. Grad gori. Napad na zgradu "Oslobodjenja".

30. maj

Savjet bezbjednosti UN usvojio Rezoluciju 757, o uvođenju sankcija protiv Srbije i Crne Gore u kojoj se traži:

- da se zaustavi uvoz svih proizvoda i dobara iz Srbije i Crne Gore;
- da se obustavi izvoz svih dobara i proizvoda u Srbiju i Crnu Goru;
- da se uskrate svi finansijski izvori, uključujući i srpsku i jugoslovensku imovinu u stranim zemljama;

– da se uvede zabrana letova i prelijetanja teritorija stranih zemalja, svim avionima koji lete za Srbiju i Crnu Goru ili sa teritorija tih republika u druge zemlje, osim ako je riječ o posebnim, unaprijed odobrenim letovima, sa humanitarnim potrebštinama;

– da se uvede zabrana servisiranja aviona registrovanih u Srbiji i Crnoj Gori ili koji rade za njihove potrebe, kao i isporuka rezervnih dijelova za takve letjelice, usluge osiguranja ili naplate po tim osnovama;

– da se smanji broj osoblja diplomatskih misija i konzularnih predstavništava Srbije i Crne Gore, u svim zemljama svijeta;

– da se zabrani učešće u sportskim događajima, licima ili grupama koji predstavljaju Saveznu Republiku Jugoslaviju, odnosno Srbiju i Crnu Goru;

– da se suspenduje naučna i tehnička saradnja, kulturne veze i posjete s licima ili grupama, koje su podržavane ili koje predstavljaju Saveznu Republiku Jugoslaviju, odnosno Srbiju i Crnu Goru...

Juni

Iseljena najveća kasarna JNA "Maršal Tito", u centru grada.

Prekinute telefonske veze Sarajevo – Svijet.

Izgorjela zgrada dnevnog lista "Oslobodjenje", pod teškim artiljerijskim napadom.

25. juni

Francuski predsjednik Francois Mitterand, potpuno nenajavljeno, sletio na zatvoreni Sarajevski aerodrom. Otišao u obilazak grada pod opsadom. Posjetio Državnu bolnicu (Vojnu bolnicu) i tom posjetom razriješio krizu dostave humanitarne pomoći, kao što je zaustavio akciju eventualnih zračnih udara na položaje bosanskih Srba.

Francois Mitterand, predsjednik Francuske: "Došao sam da otvorim vrata Sarajeva za dolazak humanitarne pomoći i verujem da ta vrata nikad više neće biti zatvorena (...) U Sarajevo nisam došao kao pregovarač na bazi odluka bilo koje međunarodne organizacije, već kao predstavnik Francuske i kao predstavnik zemlje koja je stalni član Saveta bezbednosti Ujedinjenih Nacija. Želja mi je bila da se informišem o onome što se dešava u Bosni i Hercegovini i da lično vidim kakva je stvarnost ovde. Miterana je takodje naglasio da ni jednu republiku ne smatra neprijateljskom, ali u svakom slučaju ne smatra da treba izjednačiti one koji napadaju Bosnu i Hercegovinu i one koji je brane. (*Borba*, 29. juni. 1992)

30. juni

Savjet bezbjednosti usvojio Rezoluciju 761, kojom ovlašćuje glavnokomandujućeg UNPROFOR da ostvari sigurnost i funkcioniranje Sarajevskog aerodroma. Članom 2 te Rezolucije Savjet bezbjednosti poziva sve strane da se održi apsolutni i bezuslovni prekid vatre.

Juli

7. juli

Samit u Minhenu: Sedam najrazvijenijih zemalja svijeta usvojilo posebnu Rezoluciju o jugoslovenskoj krizi kojom bi trebalo pojačati pritisak na

Beograd. Sedmorica podržavaju konferenciju EZ o bivšoj Jugoslaviji i pozivaju sve strane da nastave pregovore, istovremeno zahtijevajući od svih strana u BiH da ne ugrožavaju humanitarne napore. U Rezoluciji se još kaže: u slučaju propasti mirovnih pregovora Savjet bezbjednosti će razmotriti i druge mjere, pri čemu vojna sredstva neće biti isključena. Srbija i Hrvatska moraju poštovati teritorijalni integritet BiH.

Novi član Predsjedništva BiH iz redova srpskog naroda, Nenad Kecmanović, pobjegao iz Sarajeva.

Luka Prazina, lider gradske gerile, prešao u OSBiH, sa svojom jedinicom.

Violončelista Vedran Smajlović svirao na ulici, u centru grada. Vedran je uputio poziv muzičarima svijeta da 17. jula, u 12.00 sati, u znak protesta protiv agresije na Sarajevo i BiH, sviraju Albinonija.

16. juli

Mirovna konferencija o BiH u Londonu. Predsjedavajući mirovne konferencije lord Peter Carrington. Učesnici konferencije: Haris Silajdžić, Radovan Karadžić i Mate Boban.

18. juli

U Londonu potpisan sporazum o prekidu vatre. Sve strane potpisale sporazum o prekidu vatre i stavljanju teškog oružja pod kontrolu međunarodne zajednice. Potpisan dokument koji garantuje povratak izbjeglicama u svoja mjesta i obezbjeđuje slobodu kretanja svim civilnim licima.

Louis Mackenzie, komandant UNPROFOR, dao ostavku, pod pritiskom medija, zbog nedoličnog ponašanja i pristrasnosti.

Haris Silajdžić, ministar spoljnih poslova BiH, odbio Cutillierov plan, na koji je u martu bh. delegacija dala svoj načelni pristanak.

19. jul

Premijer SRJ Milan Panić u poseti Sarajevu. U razgovoru sa Alijom Izetbegovićem izražena spremnost da se započne proces demilitarizacije BiH predajom teškog naoružanja.

Avgust

Izjava bivše britanske premijerke Margaret Thatcher a povodom događaja u Bosni: "Svaki put kada međunarodna zajednica kaže da neće upotrebljavati silu, ohrabruje agresora."

7. avgust

Dobrica Ćosić, predsjednik SRJ, predložio obrazovanje međunarodne komisije, sastavljene od uglednih ličnosti, koja bi ispitala tačnost optužbi o postojanju koncentracionih logora u BiH, Hrvatskoj i Jugoslaviji.

UNPROFOR postao posrednik za puštanje struje i vode u grad. Popravak srušenih dalekovoda je Sizifov posao. Radnici "Elektroprivrede"

prvo traže saglasnost od UNPROFOR-a. Potom izlaze na teren koji je uvijek izložen snajperima i granatama. Popravljaju dalekovod koji će ponovo biti srušen. I onda iz početka.

12. avgust

Dobrica Ćosić, predsjednik SRJ, uputio pismo Svetskom i Jevrejskom kongresu, Rabinu Izraelu Singeru i Žaku Kanu, pozivajući ih da zajedno za Eli Vizelom dodju i "utvrde istinu o logorima koji su uzemirili svetsku javnost i postaliu motiv za donošenje odluka o vojnoj intervenciji na teritoriji BiH i SRJ".

13. avgust

Predsjednik jugoslovenske Vlade Milan Panić stigao nenajavljen u Sarajevo. Alija Izetbegović odbio da ga primi. Tom prilikom ubijen je član njegove pratnje producent američke TV mreže ABC Dejvid Kaplan.

14. avgust

Savjet bezbjednosti UN usvojio dvije rezolucije o BiH: Rezoluciju 770, kojom se odobrava upotreba vojne sile za provođenje humanitarne akcije u BiH; Rezoluciju 771, kojom se osudjuje narušavanje ljudskih prava u BiH i omogućava upotreba vojne sile radi pristupa koncentracionim logorima. Savjet bezbjednosti UN potvrđuje svoje rezolucije: 713 od 25. septembra 1991. godine; 721 od 27. novembra 1991. godine; 724 od 15. decembra 1991. godine; 727 od 8. januara 1992. godine; 740 od 7. februara 1992. godine; 743 od 21. februara 1992. godine; 749 od 7. aprila 1992. godine; 752 od 15. maja 1992. godine; 757 od 30. maja 1992. godine; 758 od 8. juna 1992. godine; 760 od 18. juna 1992. godine; 761 od 29. juna 1992. godine; 762 od 30. juna 1992. godine; 764 od 13. jula 1992. godine; 769 od 7. avgusta 1992. godine. Savjet bezbjednosti ponovo ističe neophodnost hitnog političkog rješenja putem pregovora, za situaciju u RBiH, s ciljem da se toj zemlji omogući da živi u miru i bezbjednosti u svojim granicama.

Savjet bezbjednosti, postupajući na osnovu poglavlja VII, Povelje Ujedinjenih nacija:

1. Ponovo potvrđuje svoj zahtjev da sve strane i drugi zainteresovani u BiH odmah obustave borbu;

2. Apeluje na sve države da preduzmu sve neophodne mjere, u saradnji sa UN, ili preko regionalnih agencija i aranžmana, kako bi se olakšala isporuka humanitarne pomoći Sarajevu i drugim dijelovima BiH, gdje je to potrebno, od strane relevantnih humanitarnih organizacija UN i drugih;

3. Zahtijeva neometan i stalni pristup svim logorima, zatvorima i centrima za internaciju Međunarodnom komitetu Crvenog krsta i drugim relevantnim humanitarnim organizacijama; kao i da svi zatvorenici budu tretirani humano, da dobijaju odgovarajuću hranu, smještaj i zdravstvenu njegu;

4. Apeluje na sve države da generalnom sekretaru UN podnesu izvještaj o mjerama koje poduzimaju u koordinaciji sa UN, s ciljem da se ova rezolucija provede, i poziva generalnog sekretara da neprestano razmatra

dalje mjere koje bi mogle biti potrebne za obezbjeđivanje neometane isporuke humanitarne pomoći;

5. Traži od svih država da pruže odgovarajuću podršku akcijama preduzetim u skladu sa ovom Rezolucijom;

6. Zahtijeva da sve strane i drugi zainteresovani preduzmu neophodne mjere kako bi se osigurala bezbjednost UN i drugog ljudstva angažovanog na isporuci humanitarne pomoći;

7. Traži od generalnog sekretara UN da periodično podnosi izvještaj Savjetu bezbjednosti o primjeni ove Rezolucije;

8. Donosi odluku da aktivno prati ovo pitanje.

Nenad Kecmanović, odbjegli član Predsjedništva BiH, preko jugoslovenske novinske agencije "Tanjug", izdao saopštenje da više nije član Predsjedništva BiH.

24. avgust

Specijalni izveštač UN Tadeuš Mazovjetski boravio u Banjaluci radi utvrđivanja istine o logorima u BiH. Nije mu dozvoljena poseta logoru "Manjača" jer nije dobio saglasnost Predsedništva i Vlade Republike Srpske, niti odobrenje Glavnog štaba Srpske vojske.

25. avgust

Nacionalna vijećnica izgorjela u teškom artiljerijskom napadu.

U srpskim vojnim izvorima kažu da vojska Srpske Republike nije dejstvovala po ovom objektu od neprocjenjive kulturne i istorijske vrijednosti.

Dramatizacija stanja na ratištu, kao i požar u vjećnici, dio je medijske kampanje protiv Srba, kojom se manipuliše na dan samog početka rada konferencije u Londonu, na kojoj se rješava sudbina Bosne i Hercegovine, ocjenjuje se u srpskim izvorima. (*Borba*, 27. avgust 1992).

Stevan Tatić, novinar u članku "**Alijin rajhstag**": Paljenjem Gradske vijećnice u Sarajevu na kojoj se ne vidi ni jedna rupa od "srpske granate", Alija Izetbegović je još jednom dokazao da je njegov repertoar ratnih i političkih marifetluka neiscrpan.

Sada je to učinio ponovo kad treba. Podmetnuo je požar na dan otvaranja Londonske konferencije o Jugoslaviji, kao ranije u trenutku kada su vođeni lisabonski razgovori, tada je postavio mine pred prodavnicom hleba, gde su prethodno poslate TV kamere i bolnička kola, napravio je pravi pokolj Sarajlija. Organizovao je i ubistvo dece u autobusu, spremnih za evakuaciju, a potom bombardovao njihovu sahranu (opet pred kamerama). I kao i u svim drugim "slučajevima" za to je optužio Srbe. Išao je iz zločina u zločin, jer mu je svet verovao da to čine Srbi.

Sve mu to, međutim, nije bilo dosta. Ide i dalje, iako paljenjem Gradske vijećnice nije bio originalan. Kopirao je Hitlera, koji je da bi se obračunao sa opozicijom, podmetnuo požar u Rajstag (parlament) i za to okrivio leve snage Nemačke. I svet mu je poverovao.

Izetbegović je zapalio istorijski spomenik (plamen je izbijao na više odvojenih strana), i naravno, za to odmah okrivio Srbe. I njemu je svet odmah

poverovao, iako je pre samo nekoliko dana konačno raskrinkan da je organizovao pokolj pred prodavnicom hleba.

Koliko će i kakvih još zločina Izetbegović počiniti, teško je reći. Ali jedna stvar je sigurna. Biće ih još, mnogo i raznih, i to, opet, uvek kada treba. Uvek kada Aliji i njegovim bojovnicima u "svetom ratu" bude zapretio mir, što je trebalo da se dogodi na Londonskoj konferenciji o Jugoslaviji.

Razloge, mislimo, nije potrebno posebno naglašavati i objašnjavati jer je Izetbegovićeva opcija rat i samo rat. A da bi ga produžio, potrebna je njegova internacionalizacija u kojoj prevashodno vidi muslimanske snage. One bi mu pomogle u ostvarivanju njegovog prevashodnog cilja: stvaranje fundamentalne islamske republike u Bosni i Hercegovini. Samo to i samo toliko, iako Muslimanima u BiH, u odnosu na Srbe i Hrvate predstavljaju manjinu.

Svet za ovaj odnos tri konstitutivna naroda nema, bar za sada, pravo i puno razumevanje. (*Večernje novosti*, 28. avgust 1992)

27. avgust

U Londonu počela mirovna konferencija o bivšoj Jugoslaviji, pod zajedničkim predsjedavanjem britanskog premijera Johna Majora, generalnog sekretara UN Boutrosa Ghalia i ministra spoljnih poslova Velike Britanije Douglasa Hurda. BiH. delegaciju predvodi Alija Izetbegović. U sastavu delegacije su i Mile Akmadžić, Haris Silajdžić i Nikola Kovač. Delegaciju bosanskih Hrvata predvodi Mate Boban, a delegaciju bosanskih Srba Radovan Karadžić.

Jose Cutillero podnio ostavku na svoju funkciju predsjedavajućeg EZ.

30. avgust

Na pijaci Alipašino polje ubijeno 8 ljudi a ranjeno više od 50.

Septembar

3. septembar

Medjunarodna konferencija o Jugoslaviji započela rad pod predsjedništvom Sajrusa Vensa i Lorda Ovena u Ženevi.

6. septembar

Na medjunarodnoj konferenciji, Srbima naloženo da do 12. septembra skloni svo teško naoružanje oko Sarajeva, Goražda, Bihaća i Jajca, te da ga stavi pod kontrolu UN-a. Karadžić nije potpisao sporazum o stavljanju teškog naoružanja pod kontrolu UNPROFOR.

18. septembar

Lideri sve tri strane iz BiH učestvuju u radu na ženevskim pregovorima, aliu odbijaju da se međusobno sretnu.

Oktober**2. oktobar**

Konferencija o bivšoj Jugoslaviji u Ženevi se nastavlja.

Ženevska saopštenja:

– Demilitarizacija Sarajeva kao prvi korak ka miru;

– Nastavak razgovora o ustavnom uređenju BiH pod pokroviteljstvom Konferencije;

– Potpisivanje deklaracije u kojoj su se Hrvatska i Jugoslavija obavezale na poštovanje postojećih granica, saglasno odlukama Londonske konferencije. Dogovoren je i povratak izbjeglica.

– Pod pokroviteljstvom Međunarodnog Crvenog krsta i Visokog komesarijata UN za izbjeglice, potpisan ugovor o oslobađanju civila iz koncentracionih logora.

4. oktobar

Radovan Karadžić pretil da će napustiti pregovore ako se uvedu zone zabranjenih letova.

Gradonačelnik Sarajeva izdao proglas: "Gradjani, ne sijecite države! Samo treba sačekati otvaranje koridora, a valjda će i to uskoro biti. Topole se mogu sjeći, ali to je za potrebe Oružanih snaga."

Izjava Rasseka, novog komandanta UNPROFOR: "Jedan od primarnih zadataka UNPROFOR je omogućavanje neprekidnog i nesmetanog dotoka vode u grad."

Na mirovnoj konferenciji u Ženevi, ministar spoljnih poslova BiH traži ukidanje embarga na oružje.

8. oktobar

Savjet bezbjednosti UN usvojio dvije rezolucije:

prvu, na osnovu koje će biti osnovana komisija za ispitivanje ratnih zločina u BiH;

drugu, prema kojoj će snage UNPROFOR preuzeti kontrolu nad teritorijom poslije povlačenja bivše jugo vojske sa Prevlake.

9. oktobar

Nova rezolucija Savjeta bezbjednosti UN, broj 781:

Savjet bezbjednosti UN naredio zabranu svih vojnih letova iznad BiH, osim aviona UN. Zabrana stupa na snagu odmah.

Fenomen opstanka u opsjednutom gradu:

Bicikl – u filmu "Čudo u Milanu", biciklisti odlaze u nebo, a u Sarajevu biciklisti jure ulicama da bi izbjegli odlazak u nebo.

Grijanje – gradjani tragaju za zrakom sunca da bi se ugrijali, samo što mogu umrijeti zbog toga.

Kupanje – možete se oprati u fildžanu vode, a izgledati čisti; oprati kosu s lončićem vode i sušiti je u rerni.

Loženje – Sarajlije potresa zvuk motorke u zoru, kada se sijeku najbolja stabla.

Vijest o državnom udaru u Sarajevu lansirala TV "Srna", televizijska stanica bosanskih Srba. Beograd je tu lažnu vijest preuzeo. Strani novinari u Beogradu je lansirali u svijet, s potpisom TV "Srna". Beograd je primio vijest nazad, sa uvodom: "Kako javlja Radio Ženeva, danas je u Sarajevu izvršen državni udar."

Radovan Karadžić, lider SDS u BiH: " U Sarajevu ima i izrazito srpskih i izrazito hrvatskih i izrazito muslimanskih krajeva. Pominjao sam gradsku organizaciju u vreme Turaka. Mi smo pre rata predlagali Izetbegoviću da organizujemo vlast u Sarajevu po uzoru na Brisel, gde postoji 18 opština, mada i takva teritorijalna podela ne spasava Belgijance, jedne od drugih, od komfrontacija. Grad Sarajevo može da doživi različitu sudbinu. Mi predlažemo da u njemu ne budu nikakve tvrde granice i zidovi, ali da se tačno zna administrativna zona pripadnosti i da se policija muslimanska ne može pojavljivati u srpskim krajevima grada i srpska u muslimanskim krajevima.

Predložili smo kombinovane kontrole, u srpskom delu grada: policajac UNPROFOR-a i Srbin, a u muslimanskom delu policajac UNPROFOR-a i muslimanski policajac. Hrvatska enklava se nalazi usred srpske teritorije. Oni se u tom delu dobro slažu i nema sukoba. Tako bismo prihvatili autonomnost u administriranju te hrvatske enklave. (*Borba*, 19. oktobar 1992)

Jedan od vojnih pregovarača bosanskih Srba, general Gvero, traži od UNPROFOR da se otvore putevi za 60.000 Srba da izađu iz Sarajeva.

27. oktobar

Vens i Oven predlažu Nacrt ustava za Bosnu kao decentralizovanu državu sa sedam ili deset autonomnih provincija. Centralna vlada bi imala odgovornost za spoljne poslove, odbranu države, međunarodnu trgovinu, takse za potrebe centralne vlasti;

Obrazovanje, kulturne institucije, programi radija i niz drugih pitanja bili bi u nadležnosti provincija. Srbi odbijaju pair tražeći striktnu etničku podelu Republike.

Novembar**7. novembar**

U Ženevi, na konferenciji o BiH, Radovan Karadžić izjavio da će zbog pritiska međunarodne zajednice za sada odustati od traženja posebne države, ali da i dalje ostaje sa zahtjevima za velikom autonomijom i podjeli BiH na pet oblasti.

Haris Silajdžić zahtijeva otvaranje putnog koridora Ploče-Mostar-Sarajevo.

Okružno Vojno tužilaštvo provodi istragu protiv bivšeg komandanta UNPROFOR Louisa Mackenzia.

Decembar

Povodom agresije na Bosnu i Hercegovinu i opsade Sarajeva, preovladava opšti stav međunarodne zajednice: "Srbe treba urazumiti, ali ne i poraziti, nego im ostaviti prostor za častan izlazak iz situacije koju su sami stvorili."

Održana Konferencija islamskih zemalja. Donesena odluka kojom se traži ukidanje embarga na oružje za BiH. Snagu tom zahtjevu daje nafta koju islamske zemlje drže u svojim rukama.

Pismo predsjedniku SAD Billu Clintonu uputile vjerske, naučne i književne institucije iz Sarajeva: ANUBiH, "La Benevolencija", "Pen centar", "Napredak", "Preporod", Sarajevski univerzitet.

7. decembar

Slobodan Milošević, na sednici Vlade: "Ekonomska blokada Jugoslavije neće dovesti do propasti, samo će se ubrzati prestruktuiranje i racionalizaciju u našoj privredi. Taj proces je pre ili kasnije morao doći".

(...) Uveren sam da sankcije neće moći da traju još dugo. Najširi slojevi stanovništva su ispoljili visoku patriotsku svest u shvatanju neopravdanog pritiska koji se vrši na Srbiju. Ovako reagovanje na međunarodne pritiske učvršćuje nas u uverenju da ćemo lakše prebroditi teškoće. Takav izazov ne dogadja se Srbiji prvi put u njenoj istoriji".

8. decembra

Vodje bosanskih Srba, Muslimana i Hrvata nude svoje, potpuno različite mape kojima se oblikuje struktura bosanske države.

Ministar spoljnih poslova BiH predložio BiH u 13 kantona.

Predsjednik Herceg-Bosne Mate Boban blokirao ulazak oružja za OSBiH pred Sarajevom. Sarajevo je pod trostrukom opsadom: bosanski Srbi-UN-Herceg-Bosna.

Vodja SDS Radovan Karadžić, u Ženevi daje izjavu da prekida rat 17. decembra, ali da njegova skupština treba usvojiti rezoluciju o prestanku rata.

16. decembar

Ministri spoljnih poslova iz 29 zemalja sreću se u Ženevi da bi raspravljali o bosanskoj krizi. Američki šef diplomatije Lorens Iglberger imenovao Karadžića i Mladića kao ratne zločince.

Srpska televizija s Pala, "Srna", vrši stalni pritisak na Srbe u Sarajevu da se iseljavaju.

Pismo Radovana Karadžića Sadati Ogati i Korneliju Samarugi: "Evakuacija Sarajeva je jedini način da se spase 380.000 napućenih stanovnika tog grada. (...) Takve akcije su hitno potrebne. One više ne mogu da zavise od postizanja konačnog političkog rešenja za bivšu Bosnu i Hercegovinu (...) evakuacija ne može i ne sme da zavisi od prethodne demilitarizacije izvesnih zona, posebno od demilitarizacije Sarajeva" (*Politika*, 11. decembar 1992).

Vojislav Šešelj, predsednik SRS: Na pitanje da li je opsada sarajeva ratni zločin, Šešeljh je odgovorio: "Nije. To je opsada jednog grada. kako to

može biti ratni zločin. Kriv je koji je dozvolio da Sarajevo postane ratna tvrđava." (*Duga*, 17. decembra 1992)

18. decembar

U Ženevi završena ministarska konferencija o bivšoj Jugoslaviji.

Lawrence Eagleburger izjavio: Milošević i Karadžić sistematski krše dogovore koje su sami potpisali; založio se za kažnjavanje svih ratnih zločinaca imenujući neke od njih; predložio da Savjet bezbjednosti UN preispita odluku o embargu na oružje BiH; mora se izvršiti pritisak da se otvore putevi humanitarne pomoći; pojačati napore da se spriječi širenje rata, posebno na Kosovu; pojačati sankcije kako bi se što prije zaustavio rat.

Generalna skupština UN usvojila Rezoluciju kojom se od Savjeta bezbjednosti traži da ukinе embargo na izvoz oružja u BiH i da odobri vojnu intervenciju ukoliko Srbija i Crna Gora nastave i poslije 15. januara, kršiti prethodne rezolucije Savjeta bezbjednosti. Za ovu Rezoluciju su glasale 102 zemlje, 57 uzdržanih, a nijedna protiv.

U Ženevi napravljene tri mape demilitarizacije.

28. decembar

U Ženevi počela mirovna konferencija o bivšoj Jugoslaviji.

Momčilo Krajišnik, predsednik Skupštine Republike Srpske: "Sve ćemo učiniti za prestanak agonije u sarajevskom paklu.

(...) Osećamo moralnu obavezu da oslobodimo Srbe iz onog dela Sarajeva koje se nalazi pod muslimanskom kontrolom. Koliko god se mi trudili, još najveći deo srpskog naroda, a svijet pogotovu, nije shvatio da je riječ o paklu. Mi nećemo ponoviti grešku iz Drugog svjetskog rata kada oslobađanje zatočenika u Jasenovcu nije ni pokušano.

U ekskluzivnom razgovoru za "Politiku" on je naglasio da će srpska strana učiniti sve da se spasavanje sarajevskih Srba, kojih po ovdašnjim procenama sada ima do 60.000, izvede mirno, što je potvrda opredeljenja za političke razgovore do konačnog rešenja.

(...) Više od 90 odsto Srba bi pobeglo iz tog grada glavom bez obzira. Učinio bi to isto i ogroman broj muslimanskog življa.

(...) Hrvata je u Sarajevu pre rata bilo malo pa se može reći da nisu ni blizu zainteresovani za evakuaciju kao mi. Iako podržavaju naš plan, nisu toliko rezolutni. Nama, međutim, ne ostaje mnogo manevarskog prostora: bitku za taj narod dole moramo dobiti.

(...) Ako se mirnim putem ne uspe, onda će svetska zajednica morati da shvati sa kim ima posla i koga nekritički podržava. A mi ćemo, radi spasavanja naših ljudi, morati da se oslonimo na druga sredstva.

(...) Sve što nam se do sada događalo, kaže M. Krajišnik, ukazuje da nikakav sporazum sa muslimanima nije bio poštovan. Uvek su ga oni kršili, i to će činiti sve dok njihovi moćni zaštitnici ne shvate da rat tako može da traje beskrajno.

(...) Dok traje kakvo-takvo zatišje Republika Srpska okreće se i drugim vidovima života na ratnom koloseku. O ostajanju u konfederalnoj Bosni i Hercegovini odlučivaće isključivo srpski narod.

(...) Na razvalinama BiH već je konstituisana srpska država. Čitav taj poduhvat izveden je u tri faze, od formiranja pravosudnih organa, stvorena je vojska, donose se i sprovode zakoni. U toku je treća faza radi zaokruživanja sistema zdravstva, školstva (uključujući i univerzitet), biblioteka, pozorišta...

(...) Od svega, najbitnije je učvršćivanje centralne vlasti i izgradnja jedinstva našeg naroda (...) U našim jedinicama bore se, rame uz rame, ateisti i vernici, radnici i seljaci i nikom ne smeta određeno stranačko opredeljenje." (*Politika*, 28. decembar 1992)

1993.

2. januar

U Ženevi u okviru Mirovne konferencije o Bosni i Hercegovini Vens i Oven predstavljaju plan koji BiH određuje kao državu sačinjenu od 10 provincija. Vlada bi imala devet članova (po 3 Bošnjaka, Hrvata i Srbina) i odlučivala konsensusom, a sasatav lokalnih vlasti održavao bi nacionalnu strukturu prema popisu iz 1991. Ovaj plan je predstavljen kao mehanizam za ponišenje etničkog čišćenja. Međutim, Plan je, po mnogima, bio poziv na završetak etničke homogenizacije. Učesnici konferencije: Mate Boban, Alija Izetbegović i Radovan Karadžić, te vojni komandanti Sefer Halilović, Milivoj Petković i Ratko Mladić. Na sastanku prisutni hrvatski predsjednik Franjo Tudjman i predsjednik SR Jugoslavije Dobrica Ćosić.

6. januar

Dobrica Ćosić, predsednik SRJ se obartio naciji. Ženevske pregovore predstavio je kao presudne za političku konsolidaciju na celom prostoru bivše Jugoslavije. Rekao je "ako Srbi ne prihvate ultimativna ustavna načela nove države BiH, onda sleduje intervencija zapadnih sila. Srbima preči stravična dilema: politička ili vojna kapitulacija ili napad najmoćnijih sila sveta. (TV RTS, 6. januar 1993)

(...) Tudjman i ja dogovorilo smo se da bi bilo razumno i humano da države pripomognu kod organizovanog preseljenja i kod razmjene stanovništva. U svoje domove ljudi bviše ne mogu natrag. Možda bismo trebali razmisliti o posebnim institucijama i agenturama koje bi regulirale zamenu imetka, stanova, kuća. Nekako moramo riješiti konflikt između multinacionalnih i multikonfesionalnih zajednica".

(...) Iz SRJ možda dolazi najviše 150 do 200 srpskih ekstremista. Među njima ima i ordinarnih kriminalaca. Ali oni nisu vojna snaga vrijedna spomena nego moralno-psihološka kompromitacija naše zemlje. S Izetbegovićem sam razgovarao kao predstavnik susjedne države koja je spremna pomoći, prije svega na humanitarnom planu. Mi smo, svakako, za demilitarizaciju i deblokadu Sarajeva i drugih gradova, i želimo da zajednički brinemo o izbjeglicama. Mi, svakako, želimo apelirati da se stane na kraj svim oblicima etničkog čišćenja i diskriminacije".

(....) Mislim da su Srbi zauzeli više no što im je potrebno. Oni bi trebali naćiniti kompromis po kojem bi se muslimansko stanovništvo moglo konsolidirati kao etnića celina. Srbi i Hrvati već se dogovorili o teritorijalnim pitanjima. Vrlo skoro. S Muslimanima će takodjer ići, jer će odustati od toga

da ne pregovaraju izravno sa Srbima. Ni Izetbegović više ne govori da će voditi rat do konačne pobjede". (*Duga*, 16-29 januar 1993)

15. januar

Pred Pivarom u redu za vodu ubijeno 8 a ranjeno 20 ljudi

27. januar

Pred PTT inženjeringom ubijeno 3 čoveka

30. januar

Prekinuti ženevski pregovori zbog odbijanja Srba i Muslimana da potpišu ključna dokumenta. Kopredsednici Vens i Oven odlučili da se pregovori nastave u Njujorku, pod okriljem Saveta bezbednosti UN.

Februar

10. februar

SAD iskazuje rezervu prema Vens-Ovenovom planu zbog *de facto* nagradjivanja politike "etničkog čišćenja". Njen je stav da bilo koji mirovni plan moraju prihvatiti svi u BiH, da se sankcije prema SRJ moraju pojačati kako bi se sprečilo prelivanje rata na Kosovo i u Makedoniju, da se zabrana letova nad BiH mora strože sprovesti, te da će SAD, ukoliko se postigne mirovni plan, zajedno s UN, NATO i drugima učestvovati u njegovom sprovođenju makar i uz primenu sile.

U srednjoj Bosni rasplamsava se rat između ARBiH i HVO. U tom *ratu u ratu* dolazi do masovnih proterivanja, ubijanja civila i spaljivanja sela.

Mart

Biljana Plavšić: "Mislim da je Sarajevo isuviše rano domlo u fokus svetskog interesovanja...A inače u jednom periodu verujem da bi Sarajevo palo za samo 2-3 dana. Sarajevo je gadjano selektivno. Bombardovani su određeni ciljevi, objekti u gradu. Radi se o nekoliko objekata. Kako je došlo do širenja te linije gadjanja, ja to zaista ne znam. (*TV Novosti*, 3. mart 1993)

Okružno javno tužilaštvo pokrenulo inicijativu za izručenje Radovana Karadžića pravosuđu BiH.

Predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović u Njujorku stavio potpis na drugi dio Vance-Owenovog mirovnog plana.

U srebreničkoj humanitarnoj krizi, francuski general Morillon ostao sa stanovništvom u Srebrenici, sve dok ne prodje humanitarni konvoj u grad, čiji ulazak sprječavaju snage bosanskih Srba.

U Njujorku, delegacija BiH obustavila pregovore, dok traju napadi bosanskih Srba na Srebrenicu i Sarajevo.

11. mart

Radovan Karadžić, lider SDS: "Vens-Ovenov plan je korak nazad u odnosu na ono što su postigli Kutiljero i Karington". (*Borba*, 30 april -3. maj 1993)

12. mart

Radovan Karadžić: "Naši neprijatelji nikada nisu bili Muslimani. Naši prirodni neprijatelji su samo ustaše. Srbi i Muslimani se nikada, to istorija pokazuje, nisu sukobljavali a da nije u pitanju neko treći". (*Borba*, 30 april -3. maj 1993)

Dobrica Ćosić, predsednik SRJ je, u razgovoru sa delegacijom grčkog Parlamenta, izrazio uverenje da "srpski narod u Bosni i Hercegovini, koji je izgubio porodice i kuće u ovom ratu, neće pristati ni na kakve diktate.

(...) Uveravam vas da kada bi Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik ili bilo ko od rukovodećih ljudi srpske ancionalnosti potpisao te mape, u Bosnu ne bi smeli da se vrate.

(...) Ako svetska zajednica uporno istrajava u svojoj pogrešnoj politici nametanja rešenja, onda našoj tragediji ne vidim kraj.

(...) Tri naroda u Bosni i Hercegovini ne mogu i neće više da žive zajedno. Upravo zato velike sile, čitava evropska i svetska zajednica, moraju jednom već da shvate da nikakvi modeli koje predlažu ne mogu da se primene u BiH.

Danas ponovo imamo reprizu Berlinskog kongresa. Velike sile ultimativno diktiraju srpskom narodu u Bosni i Hercegovini modele kako da žive tri naroda u državi koja je istorijska nakaza. Prvi princip demokratskog rešavanja je samoodređivanje naroda.

(...) Sve dok se taj prncip ne uvaži, imaćemo dugotrajan rat i nesagledive tragedije na genocidnom području, jer je BiH svojevrzni sublimat istorijskih antagonizama ovog prostora – etničkih, verskih, civilizacijskih, državno-političkih. Svet to ne želi da razume i, na našu nesreću, ne nalazi prava rešenja za eliminisanje svih tih antagonizama".

(...) Mi preživljavamo svojevrstu reprizu Berlinskog kongresa. Opet nam velike sile ultimativno diktiraju i postavljaju model državno-političke egzistencije. I kao 1878, kao 1908, na Jalti, a danas u Ženevi i Njujorku, Srbima, Muslimanima i Hrvatima se iz sveta diktira kako da žive u jednoj državi koja nikad nije postojala, koja je politička i istorijska nakaza". (*Borba*, 12. mart 1993)

19. mart

U Njujorku, predsjednik Izetbegović prekinuo mirovne pregovore. Obavijestio kopredsjedavajuće konferencije, Vancea i Owena, da ne može nastaviti mirovne pregovore dok se pojačava srpska agresija protiv Srebrenice i bjesni jedan od najžešćih napada na Sarajevo.

U Sarajevu, sudjenje bosanskom Srbinu Borislavu Heraku za zločine protiv čovječnosti.

22. mart

Dobrica Ćosić britanskim parlamentarcima 22. marta 1993.: "Može se uticati na jedan narodnooslobodilački pokret, ako je on ideološki. Pošto je u Bosni u pitanju stihijski narodni pokret, na njega često ne mogu da utiču ni njegove vodje. Neće krajine poslušati ni Karadžića, ni Miloševića, ni Bulatovića, ni Ćosića, ako ljudi koji tamo žive ne dobiju uveravanja da će biti zaštićeni. Mi im to ne možemo garantovati, a politički- naš uticaj je beznačajan". (*Borba*, 30 april -3. maj 1993)

24. mart

Biljana Plavšić: "Ima 12 miliona Srba pa neka sad i pogine pet-šest miliona, opet će ostati dovoljno". (*Borba*, 30 april -3. maj 1993)

25. mart

Pod izuzetnim međunarodnim pritiskom bosanski Muslimani potpisali plan, ostavljajući Srbe kao jedinu stranu koja ga odbija.

27. mart

Reč je o uspostavljanju granica između nacionalnih zajednica jednom zasnaga. To će se okameniti i teško će se te granice menjati bez krvi". (27. mart 1993)

31. mart

Savjet bezbjednosti UN izglasao rezoluciju kojom se odobrava primjena sile u zoni zabrane letova iznad BiH. Rezolucija 816 je, na insistiranje ruske delegacije, modificirana stavkom koja precizira da se upotreba sile isključivo odnosi na ciljeve u vazduhu, a nikako na zemlji.

Bosanskim Srbima dat rok od 10-15 dana, da potpišu mirovni sporazum. Rusija na njih vrši diplomatski pritisak. Izjava Alije Izetbegovića: "Plan je loš, ali najbolji za prestanak rata u Bosni i Hercegovini."

April**2.april**

Cyrus Vance se povlači s funkcije medijatora mirovnih pregovora za BiH. Norveški ministar spoljnih poslova Thorvald Stoltenberg pristao da ga zameni..

17. april

Savjet bezbjednosti UN usvojio novu rezoluciju kojom se najavljuju oštrije sankcije protiv Srbije i Crne Gore, ukoliko do 26. aprila Karadžić ne potpiše Vance-Owenov plan.

Prema ovoj rezoluciji, zabranjuje se brodski transport roba u ili kroz SR Jugoslaviju, osim za humanitarne pošiljke, koje mora da odobri Komitet za sankcije UN. Kopneni transport može se odvijati samo na ograničenom broju puteva i željezničkih prelaza, također uz dozvolu Komiteta za sankcije UN. Zabranjuje se riječni saobraćaj SR Jugoslavije, na Dunavu, izvan

jugoslovenskih granica. Strani brodovi koji idu Dunavom kroz SR Jugoslaviju moraju biti pregledani i moraju imati dozvolu Komiteta za sankcije UN. Na 12 milja od jadranske obale SR Jugoslavije uspostavlja se zona zabrane plovidbe, što znači da ni jedan brod neće moći da udje u teritorijalne vode, osim u vanrednim situacijama i uz posebnu dozvolu. Zamrzavaju se finansijska sredstva SR Jugoslavije u inostranstvu. Sva saobraćajna i transportna sredstva koja se nadju van granica SR Jugoslavije biće zadržana i mogu biti zaplijenjena ako se utvrdi da krše sankcije. Ista mjera odnosi se i na transportna sredstva drugih zemalja koja krše sankcije. Zabranjuju se sve finansijske i druge veze sa SR Jugoslavijom, izuzev telekomunikacionih, poštanskih i pravnih. Uslugevezane za humanitarnu pomoć i druge posebne slučajeve moraju imati odobrenje Komiteta UN za sankcije.

Savjet bezbjednosti UN usvojio Rezoluciju 819 kojom se Srebrenica proglašava zaštićenom zonom. Ovom odlukom je predviđeno da se snage bosanskih Srba povuku, dok bi mirovne trupe preuzele zadatke aktivne odbrane civilnog stanovništva.

U toku je proces demilitarizacije Srebrenice. Sastanak Radne grupe na sarajevskom aerodromu. Ako bosanski Srbi napadnu, UN će štititi svoje ljude.

Ratko Mladić, komandant VRS: (...) Srebrenicu nismo oslobodili jer se u to umešao Morijon. Muslimani su tu bili gotovi. Srebrenica im je ostala kao onaj kavez u kojem je Morijom odneo papagaja. Svet je, naročito svetski mediji, napravili su od Srebrenice nekakvu pozornicu. Stvorena je takva klima da smo mi morali postupiti onako kako smo postupili. Slučaj Srebrenice je napravljen da bi se prikrilo rat, koji je tada bujao, između Muslimana i Hrvata.

(...) Trebali smo još tada Srebrenicu da oslobodimo. To je bilo veliko muslimansko i tursko uporište, od njihovog dolaska na ove prostore pa do ovog rata. To naselje podignuto je na srpskoj zemlji, pa ono, po pravilu nasljedja, njima ne pripada, iako su tamo bili većinsko stanovništvo. Oni su u ovom ratu prvi put poraženi na tom prostoru. Da nije bilo uplitanja međunarodne zajednice, platili bi cenu za sve ono što su do sada činili srpskom narodu. Kada je trebalo da oslobodimo Srebrenicu, Savet bezbjednosti UN doneo je Rezoluciju o zaštićenim zonama, tako da nam nije odgovaralo da idemo dalje. Osim toga, pošli smo, i od činjenice da se tamo skrčalo mnogo muslimanskog stanovništva is okolnih mesta – Zvornika, Višegrada, Vlasenice i okolnih sela – koje nije krivo što je zavedeno politikom Alije Izetbegovića. (...) Inace, srebrenički Turci počinili su najveće zločine nad srpskim narodom i u gušenju Bune protiv dahija. Oni su tada i Mačvu zavili u crno. To je predstavio na svojim slikama i naš veliki slikar Milić od Mačve". (*NIN*, 12. januar 1994)

17 april

Radovan Karadžić: "Ovo što se dešava kod nas nije ništa novo. Razlaz nacionalnih i verskih zajednica već se dogodio na Kipru, u Libanu, Indiji, Bangladešu i u novije vreme u Nagorno-Karabahu". (*Borba*, 30 april-3. maj 1993)

24. april**Skupština bosanskih Srba odbila mirovni sporazum.**

Proglas Skupštine Republike Srpske srpskom narodu: "U trenutku kada donosimo sudbonosnu odluku koja znači dostojanstvo i trajanje, izbor puta koji vodi ka pravdi i slobodi, treba da budemo složni i svoj na svome.

Zato narod, koji ima svoju istoriju, viteštvo i žrtvovanja, čoveštva i junaštva, svoju kulturu i svoju veru, ne može propasti, pa ne treba pokleknuti pred trenutnim opasnostima.

Svi zaveti i večiti venci zadužuju sve nas da se odazovemo pozivima za uključivanje u borbu za spas srpstva, odbranu svete zemlje i znamenja.

Treba nepokolebljivo stati na braniku otadžbine, zbiti redove i dovesti borbu do kraja. Srpski narode, otpisuju te, a ti ćeš svojim ponosom i pravoslavnim duhom odbraniti svoje biće i očuvati svoje mesto u istoriji i prostoru, kao stari evropski pravoslavni narod.

Tzvoja sudbina je u tvojim rukama" (*Večernje novosti*, 27. april 1993)

Tim povodom, slijede reakcije: generalni sekretar NATO Manfred Woerner podržava bombardovanje vojske bosanskih Srba. Izjava ruskog predsjednika Borisa Jeltsina: "Ruska Federacija neće štiti nekoga ko se konfrontira s cijelom svjetskom zajednicom." Ministar spoljnih poslova BiH Haris Silajdžić: "Ne može se očekivati da se protiv tenkova borimo kuhinjskim noževima."

Radovan Karadžić, lider SDS: "Ako noćas odlučimo da potpišemo mirovni plan, srpski narod će uspjeti, a ako odlučimo da ga ne potpišemo, srpski narod će opet uspjeti."

Vojislav Koštunica, predsjednik Demokratske stranke Srbije: "Vens-Ovenov plan ne treba potpisati. Mape buduće podele BiH nisu sporne zbog toga što su pravljene na uštrb srpskih teritorija, nego zato što Srbima ne pružaju neophodne garancije. Pitanje koridora između međusobno odvojenih srpskih provincija i njihovog koridora sa Srbijom je tu ključno". (*Politika*, 23. april 1993)

Milorad Ekmečić, istoričar: "Početak budućeg mira mora za zdravu osnovu imati spremnost da se nešto zaista učini i u korist Srba. Oni žele svoje nacionalno ujedinjenje sa svojom nacionalnom braćom u Srbiji i Crnoj Gori. Ponude malih izmena: usmislu da će umesto muslimanskih, vojnici UN privremeno zaposeti neke njihove oblasti, izgledaju samo kao rafiniranje starog nasilja. Diktati bez prestanka, pretnje bombardovanjem i dodatne sankcije nisu početak mira, nego klice koje produbljuju i raspaljuju rat.

(...) Vreme je došlo da naše ciljeve javno kažemo na jednom merodavnom mestu, koje jeza to po istoriji određeno – na zasjedanju predstavnika sva četiri srpska parlamenta". (*Večernje novosti*, 29. april 1993)

26. april

Sankcije prema SR Jugoslaviji stupile na snagu: zatvorene granice, zamrznuta pokretna imovina, uspostavljen nadzor riječnog saobraćaja na Dunavu.

Lord Owen: "Još je prerano da bombardujemo srpske položaje."

Sastanak u Londonu: Haris Silajdžić: "Dozvolite nam da se branimo.

Niko nema pravo da nam to uskrati."

Slobodan Milošević traži od Radovana Karadžića i Momčila Krajišnika da ponovo razmotre odluku Parlamenta. Zaprijetio im prekidom ekonomske pomoći. Zakazan novi sastanak Skupštine za 5. maj.

Maj**1. maj**

U Atini održana dvodnevna konferencija o BiH na kojoj potpisan Vens-Ovenov mirovni plan. Dokumenti u okviru Vens-Ovenovog plana (*Sporazum o BiH* od 30. januara, *Mape provincija* i *Sporazum o prelaznim rešenjima*, od 25. marta) su potpisivani sukcesivno. U Atini je Radovan Karadžić (uz pritisak grčkih domaćina i Miloševića) potpisao Vens-Ovenov Mirovni plan uz uslov da Skupština bosanskih Srba mora odobriti potpis. Alija Izetbegović: "Ovaj potpis je velika pobjeda za našu zemlju."

Slobodan Milošević, predsjednik Srbije o Mirovnom planu: "Srpski narod, izvan onih 45 procenata teritorija koje pripadaju srpskim etničkim provincijama, neće biti ugrožen, jer na njima ne mogu da se pojave ni vojne ni policijske snage Hrvata i Muslimana u bivšoj Bosni i Hercegovini. (...) 43 procenta je više nego što je srpski narod ikada imao u BiH, i, gledajući proporcionalno prema broju stanovnika, daleko više nego što imaju Muslimani (...) Mi smo jednom, u Londonu, rekli, da ne postoji toliko decentralizovana konfederacija kao što je to BiH predviđena ovim planom – pošto bi stvarna vlast bila prenet na provincije, a ne na centralnu vladu. U domenu centralne vlasti ostaje samo spoljna politika". Milošević je upozorio poslanike da osim krvi, postoje i drugi načini za ostvarenje ciljeva – znanje, pamet i veština. "Govori se da Srbi u Bosni ostaju bez ekonomskog resursa, ukoliko nestane narod", zapitao se. Srpski narod je dosta toga stekao, rekao je i poručio da se u ovom trenutku poslanici ne smeju ponašati kao pijani pokeraši koji sve stečeno stavljaju kao ulog u partiju.

Dobrica Ćosić: "Sada je važno da se konačno završi rat i iznadje nekakav oblik zajedničkog života u toj zemlji i da prestanu razlozi za kažnjavanje naše zemlje. Imamo pravo na nadu da će međunarodna zajednica najzad uvideti da SRJ nije agresor u BiH i da je vreme da je oslobodi sankcija. To nisu mali rezultati. Naravno, za realizaciju mirovnog plana treba imati strpljenja i poverenja u ljude i biće potrebno dosta vremena za to, ali ja imam nadu i veru u rukovodstvo Srba u BiH i nadam se da će njihovu dobru volju slediti druge dve zaraćene strane". (*Borba*, 3. maj 1993)

Radovan Karadžić, predesdnik RS: "Mi smo prihvatili da parafiramo ovaj mirovni plan da bi naša Skupština mogla da da o tome konačnu riječ. Odlučili smo se na to nakon dugih analiza i nakon novih tekstova kako usmenih, tako i pismenih objašnjenja kopredsednika o daljoj budućnosti nekih prostora u BiH i o daljoj budućnosti čitavog projekta. Shvatili smo da neka teritorijalna pitanja možemo da riješimo tokom konferencije tokom rada u miru, nakon završetka rata. Mi smo uvjereni da imamo teritorijalna prava koja

su sasvim čista i jasna i mi ćemo na njima da insistiramo, ali ne ratnim sredstvima, nego ćemo pokušati da to uradimo mirom." (*Borba*, 3. maj 1993)

Todor Dutina, zamenik ministra spoljnih poslova RS: "Parlament neće promeniti svoje mišljenje o Vens-Ovenovom planu. Bojim se da će to biti nemoguće, jer se tim planom podržava stvaranje Velike Hrvatske, dok bi Srbi trebalo da žive izdvojeni na nekim ostrvima na svojoj teritoriji". (*Borba*, 3. maj 1993)

Micotakis, premijer Grške: "Savest je prevladala. Mir je pobedio". (*Borba*, 3. maj 1993)

Lord Owen, kopredsednik Konferencije o Jugoslaviji: "Ovo je srećan dan za Balkan. Nadajmo se da je to početak nezadrživog mirovnog procesa u BiH. Odlučujuću ulogu u tome je imao predsednik Slobodan Milošević koji je bio veoma kooperativan. Pretnje spolja (Vašington) nisu bile presudne, one samo povećavaju tvrdoglavost i otpor. Osnovno je ono što je došlo od Srba iz Beograda. Uostalom odatle više ne stižu ni gorivo ni rezervni delovi, a to se već oseća na terenu". (*Borba*, 3. maj 1993)

Alija Izetbegović, predsednik bosanskih Muslimana: "Naš potpis ovde biće poništen i nevažeći ukoliko ga ne podrži Srpska skupština petog maja". (*Borba*, 3. maj 1993)

Slobodan Milošević, predsednik Srbije: "Ako neko (aluzija na Biljanu Plavšić) može da izjavi kako može da pogine šest miliona Srba ali da će ih još šest miliona ostati da preživi, takvima, ako nije mesto bolnici, treba zabraniti da se bave bilo kakvim društvenim poslom". (*Borba*, 3. maj 1993)

5. maj

Skupština bosanskih Srba odbila Vens-Ovenov mirovni plan. Skupština je potvrdila već ranije donetu odluku da se o Vens-Ovenovom planu održi referendum bosanskih Srba 15. i 16. maja. Srbijanska Vlada najavila obustavu svake osim humanitarne pomoći bosanskim Srbima, nakon njihovog neodgovornog glasanja.

Ratko Mladić, na zatvorenoj sednici Skupštine Republike Srpske: "Ovo je jedna od sudbonosnih odluka koju smo doneli u ovom ratu. Nije ona ni najteža, ni prva teška, a želeo bih da bude poslednja teška i da nastupi mir. To su ponovili više puta. Ne možemo da izbrišemo naše grobove iz prošlog i ovog rata. I bez obzira kako svet i naša okolina to posmatrali, mi moramo poštovati naše žrtve.

(...) Ukazao sam da je sve što smo do sada postigli rezultat vekovne težnje srpskog naroda da bude jedinstven. Rekao sam da smo se do sada samo uspešno branili i odbranili svoj narod. Sada ga branimo od naših komšija, a sutra, ko zna? Mislim da su gospoda bila zapanjena kad sam im pokazao dve karte. Jednu koja je rezultat jednogodišnje borbe srpskog naroda u bivšoj BiH, rezultat našeg političkog rukovodstva. Zatim sam pokazao drugu kartu koja je ovo ilustrovala sa Vens-Ovenovom kartom. Nju je radio izvesni istoričar iz Viteza. Na 32. strani njegove knjige je ta karta koja se, verujte svi su bili zapanjeni, ne razlikuje od ove koju nam nudi Vens i Oven. Razlika je samo što su Vens-Ovenove mape numerisane.

Rekao sam da da sam to pokazao i u Ženevi gospodi kopredsednicima. Pitao sam otvoreno čija je mapa izvorna. To je potvrda da su mape koje nam se sada nude kao navodno mirovno rešenje, davno skrojene i da su proizvod jedne iste kuhinje.

Podsetio sam poslanike i uvažene goste da kada nam je objavljen rat prošle godine, to nije bio početak borbe muslimana i Hrvata protiv srpskog naroda. Počelo se mnogo, mnogo ranije, još 1970. godine kada je i ova knjiga iz koje sam samo uzeo ovu kartu, izdata.

(...) Moje ubeđenje, koje sam na osnovu dosadašnjih iskustava, stekao, govori da se ništa ne bi promenilo. U igri je pokušaj razjedinjenja pravoslavnog sveta, čak do potpunog uništenja. Bez obzira šta mi odlučili, Zapad će nastaviti da realizuje svoj pakleni plan. Primera je mnogo, najsvežija je Srebrenica, gde Zapad uvodi svoje snage da tobože mirno reši sukob, a u stvari spasavaju muslimane koji su vojnički totalno poraženi. Doduše, to je, u ovom trenutku. Kako će u buduću biti, ne znam. Mislim da će u skorije vreme Rusija biti glavna meta, pre toga Sandžak i Kosovo". (*Večernje novosti*, 7. maj 1993)

Biljana Plavšić: "Ishod je očekivan. Nije se mogla doneti drugačija odluka od one već donete na bijeljinskom skupštinskom zasjedanju rekla je. I ovome dodala: "Ovaj narod je već dugo u kriznoj situaciji i mi smo već istrenirani. Imamo prava da se nadamo da ćemo, dobro organizovani, moći i nešto gore da podnesemo". (*Borba*, 7. maj 1993)

Održan sastanak general Morillon-Alija Izetbegović. General Morillon: "Ako budemo napadnuti ili bilo koja zaštićena zona UN, imamo pravo i dužnost da odgovorimo na vatru."

Radovan Karadžić, lider SDS: "Verujem da će bliska budućnost pokazati da smo bili u pravu i da smo upravo vodili računa o celini interesa srpskog naroda. Narod se brani u celini iz najvećih dubina. Narod se ne sme braniti sa površine, ne sme da se brani komad po komad pogotovo ne smeju da se brane pojedini slojevi konfora. Srpski narod je došao u iskušenje, čak u iskušenje nestanka upravo zato što se tako branio, umesto da smo kod prvih velikih opasnosti motivisali i objedinili svoj narod, sveli ekonomiju na onu meru koja je potrebna da se narod odbrani. Odbranili bi se kao celina. Mi to nismo učinili, a ne bi se rat primakao Srbiji, nego Kninu, preko bivše Bosne, on bi stajao kod Knina i srpski narod bi dobio domovinu da je učinjeno ono što sam rekao. No, šta je tu je. Mi smo za 14 meseci ratovanja uspeali da zaustavimo rat koji je krenuo prema Srbiji i da Srbiju zaklonimo od primanja teškog udara na sebe. Sigurni smo da sve to što se u Srbiji i Jugoslaviji dešava da se dešava zbog stabilnih planova Zapada da se Srbija uništi, a ne zbog toga što smo mi pružili otpor.

(...) Narod očekuje ishod ove teške političke borbe za priznanje svog statusa, dakle za priznanje statusa srpskog naroda i njegove državne jedinice ovde. Ja zato verujem da će svi oni koji mogu glasati učiniti to što pre. Moram da dodam i ovo: srpska Skupština u Bosni jeste legitimna i stranke koje joj to osporavaju čine zbog svojih stranačkih interesa.

Ne verujem da će tako ikad moći da zadobiju poverenje i pažnju srpskog naroda u Srbiji. A i ako Zapad želi uspeh mora da razmotri volju

srpskog naroda. Eto, to srpski narod u Bosni očekuje od njega." (*Borba*, 17. maj 1994)

Dobrica Ćosić, predsednik SRJ: "Oduvek sam zastupao mišljenje da je dekompozicija Jugoslavije mogla da se izvede na, kako sam ga nazvao, skandinavski način; dakle, demokratski, miroljubivo, sa punim poštovanjem i ostvarivanjem nacionalnih i građanskih prava ljudi i naroda.

Međunarodni faktor je, diktirajući prekompoziciju Balkana, uveo preko Londonske konferencije, tzv. Ženevsku konferenciju i kopredsednike, koji su napravili projekat nazvan "Vens-Ovenom plan".

Vens-Ovenov plan je projekat koji zaslužuje pažnju kao svaki mirovni projekat. Međutim, to je projekat koji ima mnogo nedostataka. Savezna Republika Jugoslavija uvek je razumela Vens-Ovenov plan kao osnovu mirovnog procesa, kao početak koji treba prihvatiti. A u procesu ostvarivanja, eliminisati iz Plana sve nedemokratske i nasilne elemente.

Međutim, dogodilo se najgore. Upravo potpisnici Plana – Hrvati i Muslimani, čim je Plan objavljen, počeli su da ga ruše; spalili su taj plan svojim strahotnim, pravim genocidnim ratom, vršeći etnička čišćenja iz provincija koje su bile obeležene Vens-Ovenovnim planom." (*Politika*, 25. maj 1993)

Zvanični Vašington neće odustati od vojne intervencije, ako Srbi nastave po starom.

Ofanziva vojske bosanskih Srba na Žepu. Alija Izetbegović traži da se Žepa hitno stavi pod zaštitu UN. Visoki komesarijat UN za izbeglice preporučuje da konvoji UNHCR-a idu bez oružane pratnje UNPROFOR-a, jer tako neće provocirati bosanske Srbe. A ako bosanski Srbi ipak budu zaustavljali konvoje, treba pregovarati s njima u cilju mira.

Srbija u znak kažnjavanja bosanskih Srba, zbog nepotpisivanja mirovnog sporazuma,

zatvorila granicu prema BiH, u dužini od 120 km. S granice vraćena Biljana Plavšić,

jedna od vodja bosanskih Srba.

dr Konstantin Obradović: "Mislim da se ovakvom odlukom petorice ne dovodi u pitanje suverenitet niti se posmatrači mogu okvalifikovati kao okupaciona sila".

dr Radoslav Stojanović: "Pre svega, zatvaranje granica između Bosne i Srbije učinjeno je već posle Atine. Prema tome, član 3. Saopštenja petorice ne menja mnogo u biti stvari. Jer, ako je to bila naredba velikih sila gospodinu Miloševiću da zatvori granice, onda je on tu naredbu izvršio i u tome leži ključno pitanje suvereniteta (...) Vens-Ovenov plan je takođe prihvaćen pod pritiskom sile od strane tri predsednika, a sada po mom mišljenju, plan petorice je posredno izvršavanje Vens-Ovenovog plana bez neposredne vojne intervencije. Mislim da je ovaj plan petorice uspeh ruske spoljne politike, jer su tu dobro procenili da SAD bez Rusije ne želi da se upliće u Bosnu. Zbog toga je potpisivanje Vens-Ovenovog plana sa navođenjem uslova za potpis bilo bolje rešenje, jer bi se time izbegle oštre sankcije prema SRJ, a posledice bi bile iste kao što je plan petorice u vezi sa mirovnim procesom u Bosni."

dr Milan Šahović: "Iz treće tačke programa zajedničke akcije velikih sila se vidi da se radi o političkim intervencijama, s tim što se može odmah primetiti da neke od njih mogu da imaju određene međunarodno-pravne reprekusije. Tri momenta su vidljiva u tački 3., sva tri su u suštini politička. Međutim, jedan od njih koji se tiče zatvaranja granica gde se naglašava da je reč o granicama sa BiH navodi na pitanje kojih granica, u šta je rano ulaziti, kaže Šahović. S druge strane, veliko je pitanje da li su beogradske vlasti, kao što se ovde kaže, govorile o zatvaranju granica, u stvari posle Pala, jer je samo pooštren režim na prelazu između SRJ u BiH." (*Borba*, 25. maj 1993)

Prof. dr. Svetozar Stojanović, specijalni savetnik predsednika SRJ Dobrice Ćosića: "Što se posmatrača tiče, tu ima nekoliko kontra-argumenata. Prvo, cela stvar mora da se reši principijelno. Znači, nema govora o dolasku posmatrača samo na jednu granicu, nego eventualno na sve granice BiH. Rečeno je da je g. Tuđman to prihvatio, ali je odgovor bio da je g. Tuđmanu lako da prihvati kada ima 40.000 do 60.000 regularnih trupa iz Hrvatske na teritoriji BiH, pa bi mu išlo u prilog da onda u tom smislu zatvori granice.

Drugo, rečeno je da bi g. Tuđman hteo tim udarcem da ubije i drugu muvu, to jest da reši problem legalizacije i legitimizacije granice između Srba i Hrvata, kad se tiče BiH i Hrvatske. Druga načelna primedba je da je čudno da se traže posmatrači na granici Jugoslavije i BiH, i to sa naše strane, kada je poznato da se naš izvoz, saobraćaj i prelazak putnika – i uopšte komunikacije sa susednim zemljama – kontrolišu sa one strane granaice, znači iz Mađarske, Rumunije, Bugarske, Makedonije. Zašto sad odjednom sa naše strane granice, a ne sa strane BiH?!

Treći je argument unutrašnjopolitičke prirode. Naime, naše stanaovništvo ima utisak da ovde ima isuviše nekakvih posmatrača, isuviše gostiju te vrste, pa se ima utisak da smo neka zemlja koja je gotovo "poluokupirana" raznim posmatračima, pa se onda gubi na osećanju nacionalne nezavisnosti i nacionalnog dostojanstva". (*Borba*, 1. juni 1993)

Dr Ranko Petković, direktor i glavni odgovorni urednik časopisa "Međunarodna politika": "Program zajedničke akcije, kao i svaki kompromis o daljem usaglašenom nastupanju velikih evropskih i svetskih sila u rešavanju krize na prostoru bivše Jugoslavije ne stavlja akcenat ni na mirovni plan Vensa i Ovena ni na emre vojnog pritiska. On sadrži svojevrсни inventar akcija koje su u toku i koje mogu biti preduzete u narednom periodu, u zavisnosti od toga da li će na samom "terenu" prevladati opcija za mir ili nastavak rata. Tek akda se to bude videlo znače se da li će doći do revitalizovanja mirovnog plana Vensa i Ovena u nekoj, možda, modifikovanoj verziji ili do isturanja u prvi plan nekih vidova intervencije" – kaže dr Ranko Petković, direktor i glavni i odgovorni urednik časopisa "Međunarodna politika".

(...) Pošto iza Programa zajedničke akcije stoje četiri stalne članice Saveta bezbednosti i jedna iz sastava nestalnih članica, koja će u narednom mesecu preuzeti mesto predsedavajućeg u tom glavnom organu UN za pitanja mira i bezbednosti, može se očekivati da će njihovi politički zaključci biti preobraženi u rezolucije koje će obavezivati sve članice svetske organizacije, a posebno aktore krize u bivšoj Jugoslaviji.

(...) Nas Jugoslovene ne bi trebalo da čini posebno srećnim okolnost što su se sankcije protiv Srbije i Crne Gore našle na drugom emstu među trinaest tačaka koje sadrži Program zajedničke akcije. U svetu se sve više probija saznanje da sankcije sporo, ali sigurno postižu cilj. Smatra se da su one doprinele prihvatanju plana Vensa i Ovena u Beogradu i da njihovo rigorozno sprovođenje može da dovede i do krajnjeg cilja – povlačenja Srba u Bosni i Hercegovini sa teritorija osvojenih silom.

(...) Kada se to ima u vidu, sleduje nam produžavanje i možda pooštavanje sankcija, posebno pod pretpostavkom da će doći do manjeg ili većeg natezanja oko postavljanja posmatrača na jugoslovenskoj granici prema Bosni i Hercegovini i, eventualno na Kosovu.

(...) Simultano sprovođenje mera predviđenih Programom zajedničke akcije predstavlja srednji put između suprotstavljenih opcija, ali ih ne isključuje na duži rok. Zbog toga i predstavlja još jednu priliku za verifikovanje istinske privrženosti mirovnom procesu da se ne bi, pre nego što mislimo, ponovo suočili sa stisnutom pesnicom onih koji još čvrsto veruju da se sukob u BiH jedino može zaustaviti silom oružja.

Dr Radoslav Stojanović, profesor međunarodnog prava: "U aneksu šest Vens-Ovenovog plana izričito je rečeno da će se osmatrati granice sa susednim republikama i da će to vršiti sange Unprofora. Posmatranje će olakšati vlasti Republike Hrvatske i SRJ. To znači, podvlači ovaj stručnjak, da se Vens-Ovenovim planom unapred pristalo na posmatrača.

(...) Na ograničenje suvereniteta, a isto tako i prisustvo stranih trupa, pristalo se unapred još potpisivanjem Povelje Ujedinjenih nacija. To znači da se u svakom slučaju daje saglasnost Savetu bezbednosti da može donositi odluke čak i bez saglasnosti države članice ukoliko su ugroženi mir i bezbednost (...) U planu je petorice iz Vašingtona takođe predviđena ta mogućnost. Postavljanje posmatrača obaviće se u dogovoru sa Srbima i Hrvatima. Inače na osnovu plana Saveta bezbednosti tek treba da budu donete odgovarajuće odluke.

(...) Prema svemu što piše u Vens-Ovenovom planu – kontrola puteva, policije, odlučivanje kopredsednika kad Predsedništvo BiH ne može da donese odluku – praktično ukazuje da BiH kao država neće postojati. Bosna se pretvara u jednu vrstu protektorata UN što se u praksi svetske organizacije zvalo "privremena izvršna vlast UN". Praktično, znači, podvlači dr Stojanović, da bi BiH bila okupirana od snaga UN.

Po mišljenju našeg sagovornika, plan petorice je uspeh diplomatije Rusije i povoljan je za srpsku stranu što ne znači, kako ističe, da je povoljan i za vlast u Srbiji. On smatra da Jelcin ne može zaboraviti grubo mešanje Miloševića u unutrašnje stvari Rusije.

Za pooštavanje sankcija prema Jugoslaviji što je navedeno u evroameričkom dogovoru to znači, zapravo, efikasnije izvršenje postojećih sankcija." (*Politika*, 26. maj 1993)

Nikola Burzan, novinar Borbe u tekstu "Posmatrači i dostojanstvo":

Isti oni ljudi koji su Radovana Karadžića u Atini naterali da stavi potpis pod Vens-Ovenov plan, a na Palama čitavu noć, čak i prereći – ali bezuspešno – ubeđivali poslanike Skupštine RS da učine to isto, pali su na

ispitu već na prvom testu iskrenosti. Najpre je to učinio Dobrica Ćosić, a zatim i Slobodan Milošević.

Reč je, pretpostavljate, o idejni da se na jugoslovensko-bosanskoj granici postave posmatrači UN. Test se zove "Program zajedničke akcije", vašingtonski dokument petorice ministara spoljnih poslova, u kojem se, u tački 3, samo nudi pomoć – "na primer postavljanjem posmatrača na granice i obezbeđivanjem tehničke ekspertize ili sprovođenjem vazdušnog nadgledanja".

Uterivači Vens-Ovenovog plana, međutim, požurili su da ovu ideju odbace, maltene – s indignacijom. Dobrica Ćosić, u intervjuu "Skaj njuzu", navodi "moralne i načelne razloge: pre svega, zato što su oni (posmatrači) nepotrebni, zato što ugrožavaju naš suverenitet, naše državno i nacionalno dostojanstvo. Nama se mora verovati – u iskrenost naše politike..."

Milošević je, za divno čudo (?), bio znatno umereniji i oprezniji i u zvaničnom saopštenju posle razgovora sa Vitalijem Ćurkinom, istakao da "za takvim prisustvom (posmatrača) nema poterba i da Republika Srbija uređuje i ostvaruje aktivnosti iz domena svoje unutrašnje odgovornosti samostalno". On ne spominje ni suverenitet, ni dostojanstvo, već samo, u izjavi za RTS, objašnjava da "to znači da naša unutrašnja pitanja moramo rešavati sami i da strano prisustvo ni u kom pogledu ne pomaže rešavanju naših unutrašnjih političkih pitanja".

I jedan i drugi predsednik, dakle, "prave se Englezi" i ponašaju tako kao da prvi put u životu čuju za ideju o slanju posmatrača na jugoslovensko-bosansku granicu! Tačno je da ne mora svako – to je čak i nemoguće – da pamti šta je sve u životu kazao ili potpisao, pa zbog toga u kabinetima značajnih ljudi i postoje moćni savetnički štabovi. I, ako se Ćosić i Milošević ne sećaju šta su i kako govorili, recimo, na Londonskoj konferenciji, jer je od tada prošlo čak devet meseci (konferencija je održana 26-27. avgusta 1992.) savetnici su bili dužni da ih podsete na onaj stav iz dokumenta "Posebne odluke" koji glasi:

"Učesnici su se složili da mere za uspostavljanje poverenja (podvukao N.B) uključuju... postavljanje posmatrača na bosansko-srpskoj i bosansko-crnogorskoj granici".

Na toj istoj Londonskoj konferenciji, čije je dokumente lord Owen nazvao "svojevrsnom Biblijom", predsednik Milošević ne samo što je ideju o graničnim posmatračima odlučno podržao, već je otišao i mnogo dalje i širokogrudno ponudio da UN – ako hoće, naravno – pošalju oficire za vezu čak i u jedinice Vojske Jugoslavije, kako bi se uverili, na licu mesta, da srpska vojska s sove strane Drine ne pruža nikakvu podršku bosanskim Srbima!

Može se sada, sasvim argumentovano, tvrditi: od Londonske konferencije proteklo je devet meseci, situacija se znatno promenila. I, to je tačno. Ali koliko je vremena proteklo od Atine i Pala? A u Vens-Ovenovom planu, u Aneksu VI – "Osmatranje granice", doslovce piše:

"U skladu sa rezolucijom 787 (1992) Saveta bezbednosti UN, stav 5, da bi sprečile mešanje sa strane, van Republike BiH, Zaštitne snage UN/ Posmatračka misija EZ vršiće osmatranje granica sa susednim republikama.

Zaštitne snage UN/Posmatračka misija EZ osmatraće prelaze kako bi sprečili ulaz u zemlju oružja, municije, vojnog osoblja ili neregularnih snaga.

Osmatraće se i granice sa susednim republikama.

Akcije zaštitnih snaga UN na osmatranju, pretraživanju i izveštavanju olakšaće vlasti Republike Hrvatske i Savezne Republike Jugoslavije" (podvukao N.B.).

To je, eto, pod pritiskom Ćosića i Miloševića, potpisao Radovan Karadžić. A to je znatno izričitiše od "nuđenja pomoći" petorice minsitara! I sada, kada to treba i sprovesti – jer "Program zajedničkih akcija" figurira za veći deo sveta samo kao deo procesa Vens-Ovenovog plana – naši predsednici se ponašaju kao da su međunarodni posmatrači pali s Marsa.

Dobro je i neophodno naravno, štititi suverenitet, državno i nacionalno dostojanstvo. To je elementarna građanska dužnost,

ne samo predsednička. Ali, postoji još nešto što svi moramo imati na umu – lično dostojanstvo. (*Borba*, 27. maj 1993)

Princeza Katarina Karadjordjević: "Dosta se zna i govori o zločinima u Bosni, čini mi se da se sada ovde događa jedan poseban zločin prema izbeglicama. Svet zaboravlja patnje dece i starih koji su žrtve konflikta. Mnogo se priča o granicama, ali granice u patnji ne postoje i zato donatori humanitarnih organizacija ne bi trebalo da uskraćuju pomoć našoj zemlji"

(...) Mi veoma dobro znamo šta znači biti izbeglica, jer smo i sami dugi niz godina izbeglice." (*Borba*, 29. maj 1993)

Miroslav Lazanjski, novinar, članak "Posmatrači neba": (...) Naravno, još uvek nije jasno da li je "sprovođenje vazdušnog nadgledanja" alternativa fizičkom raspoređivanju posmatrača na granicu na Drini, ili je to sve zajedno u paketu? Bilo kako bilo, sigurno je da će američki izviđački sateliti, ali i avioni, pojačati kontrolu graničnog područja bivše Bosne prema Jugoslaviji, što potvrđuju i putanje nekih nedavno lansiranih američkih izviđačkih satelita.

(...) Taktičko, operativno i strateško izviđanje obavlja se na celokupnim prostorima bivše Jugoslavije, posebno u bivšoj BiH. Avioni TP-1, "avaksi" i "hokaji" neprekidno motre sve što se događa na granici između Bosne i Jugoslavije. Prkupljati informacije i sprečiti protivnika u vazduhu "da on nama to isto čini" – jedan je od glavnih zadataka svih ratnih avijacija u svetu i to američko vazduhoplovstvo u Bosni i čini. Sa kakvom efikasnošću?

Zaustavljanje srpske ofanzive kod Srebrenice plastičan je dokaz mogućnosti američkih izviđačkih satelita i aviona. Na globalnom svetskom planu postoje i drugi primeri: 3. decembra 1979. SAD su na osnovu satelitskih snimaka nagovestile sovjetsku invaziju Avganistana, 20. decembra bili su sigurni o čemu se radi i to je saopšteno na konferenciji za novinare u Vašingtonu. Sedam dana kasnije, to se i dogodilo". (*Politika*, 28. maj 1993)

Ljubodrag Stojadinović, vojni analitičar, u članku "Drina nešto nosi":

Posmatrači na Drini, to je ona treća i, možda najvažnija, karika u ostvarivanju "programa petorice" za Bosnu. Ali, pre nego sve bude razrešeno na nivou izgleda nepostojeće jugoslovenske diplomatije, sa više vojničkog opreza valja videti suštinu rezolucije o osnivanju suda za ratne zločine. Raspoređivanje snaga Unprofora u zaštitnim zonama u muslimanskom svetu

je shvaćeno kao "zamrzavanje" srpske pobede" i možda konačno priznanje da je plan Vensa i Ovena izdahnuo.

No, sve to, a pre svega iznenadni američki zaokret od silovite vojničke narogušenosti do naglašenog diplomatskog opreza, unelo je pometnju, pre svega kod onih koji su intervenisali protiv Srba iz Bosne iščekivali kao zakasnelu neminovnost. Intervencija je skrajnuta daleko od scene i ponegde se još samo ovlašno spominje, kao mogućnost koja nije baš sasvim zaboravljena.

Za nas su od velike važnosti dve tačke programa i svaka od njih nosi rizike od fenomena posredne komplikacije. Ako sud za ratne zločine bude konstituisan na osnovu kriterijuma i stereotipa koji su o ratu na Balkanu uspostavljeni javno, onda spisak osumnjičenih može da bude vrlo zanimljiv. Ali, kad međunarodni sud postane legitiman, a njegova juristička definicija zločina i krivaca bude objavljena, onda analogija Nirnberga može biti ostvarivana dodatnim akcijama Saveta bezbednosti. Na primer, zahtevom da okrivljeni budu stavljeni na raspolaganje sudu, uz alternativu koja je još neprijatnija od totalne blokade. Zbog toga je neminovno vreme koje je preostalo iskoristiti za precizan i ozbiljan inventar argumenata kojima se srpskim žrtvama ne ostavlja patetična aura istorijskih mučenika, već određuje mesto njihovih mučitelja na optuženičkoj klupi. To, naravno, neće biti moguće ako u raznim državnim komisijama caruje kvazipatriotski egzibicionizam, izražen u ružnoj pojavi da pojedini naučnici svoju ličnost pretpostavljaju sudbini žrtava.

Inače, u pogledu dodatne, posmatračke blokade Jugoslavije, priličnu konfuziju izazvalo je puno razilaženje između savezne i crnogorske administracije. Predsednik Ćosić je odbio mogućnost da Drina bude naglašeni simbol srpske hermetizacije i na levoj i desnoj strani obale. Rezerva g. Ćosića, koji komanduje Vojskom Jugoslavije, sasvim je razumljiva jer uloga posmatrača nije svedena na neutralnu poziciju nepristrasnih arbitara. Reč je o nameri da oružana sila Jugoslavije bude uključena u blokadu svoje zemlje i dela naroda koji nije u matici.

Dakle, kooperativnost ove zemlje u aferi posmatrača već je rastegnuta do granica nepodnošljivosti, uz skoro neverovatnu koncepciju po kojoj SR Jugoslavija mora da bude najrevnosnija u sopstvenoj blokadi. Naravno, ne treba isključiti neki model nadgledanja ponašanja Jugoslavije, uz njen pristanak, ali najnovije prognoze o dužini trajanja sankcija su depresivne i izazivaju opravdanu sumnju u svrsishodnost naglašenih jugoslovenskih koraka dobre volje.

Izjava gospodina Lekića, o bezrezervnom prihvatanju posmatrača od strane Crne Gore, već je predmet brojnih analiza o tome šta je suština tog diplomatskog incidenta. Dakle, da li je rasep u Jugoslaviji do te mere vidljiv da nema više materijala čak ni za kozmetičko lepljenje pukotina. Već se računa na različite ratne vidike Srba iz Jugoslavije i onih iz Bosne i Krajine. Britanci smatraju da crnogorski separatizam više nije stvar samo projektovane političke filozofije. Vojnici, koji čuvaju celovitost najnovije Jugoslavije, u bliskoj prošlosti su navikli da sukob temeljnih političkih koncepcija ostavlja teške posledice po njihov posao. Ko, dakle, određuje sudbinu granica

žabaljačke Jugoslavije: savezna država, ili države u njenom sastavu, i čiji su interesi u ovom trenutku preči?

Odgovora nema, a ispsotava računa je sasvim blizu. Vojsku Jugoslavije ovih dana potresaju afere, uz sislovit pad na socijalno dno. Transofrmacija ide taman onoliko brzo koliko je moguće osloboditi se konzervativnog balasta. Ekonomisti nude realne, ali ipak katastrofalne prognoze, prosečna plata već u novembru biće ispod pet maraka. Ako je bude.

Kako u tim uslovima definisati razuman odnos prema odbrani zemlje i prema granicama? Dilema mora biti strašna: ili odricanje od bilo kakvog kontakta sa "dijasporom", ili duga agonija u državi bez hrane, lekova i informacija.

Cinjenica da smo rat skoro sigurno izbegli nije mnogo utešna pred tako beznadežnim mirom. Ali, valja birati manje zlo. A to je, pre svega, da nas ne proglase za zločince, da ne budemo korišćeni za samohapšenje i da učinimo sve kako slika o nama ne bi bila stvarana na osnovu izjava i pretnji ljudi kojima nije baš sasvim dobro.

Drugim rečima, i dalje nije obrazložena koncepcija izlaska iz pakla, a ako ona uopšte postoji, čuva se kao najdragocenija tajna. I u tome je ključni problem, propast osećamo svi, optimizam je rezervisan samo za vlasnike tajni." (*Politika*, 30.maj 1993)

Ofanziva bosanskih Srba na Brčko.

Hrvatske snage srušile most u Bijeloj (Hercegovina), da bi se onemogućio prolazak konvoja za Sarajevo i Srednju Bosnu.

Izjava četničkog vojvode Vojislava Šešelja: "U znak odmazde što Italija učestvuje u savezničkim akcijama, raketiraćemo civilne ciljeve u Italiji."

Ratko Mladić, komandant VRS, povodom moguće vojne intervencije: "U slučaju intervencije, Vašington će se suočiti s bombaškim napadima u njihovim većim gradovima. Izvešće ih srpski iseljenici. Svaki strani vojnik koji dodje u Bosnu neće izaći živ."

22. maj

SAD, Rusija, Velika Britanija, Francuska i Španija predstavile plan koji predviđa rasporedjivanje međunarodnih posmatrača na granicu BiH i SR, te BiH i Hrvatske, prisutnost UNPROFOR u "zaštićenim zonama", povećanje broja međunarodnih posmatrača na Kosovu i slanje mirovnih snaga u Makedoniju.

25. maj

Rezolucijom Saveta bezbednosti 827 osnovan Međunarodni sud za ratne zločine učinjene na teritoriji bivše Jugoslavije (ICTY) sa sedištem u Hagu.

Juni

1.juni

Nogometno igralište na Dobrinji – ubijeno 11 ljudi a ranjeno više

od 50

Ofanziva vojske bosanskih Srba na Goražde.

Masakr na igralištu na Dobrinji. Poginulo 13 ljudi.

Dobrica Ćosić, predsjednik jugoslovenske Vlade, razriješen dužnosti.

Viktor Jakovich postao prvi američki ambasador u BiH.

5. juni

Savjet bezbjednosti UN usvojio rezoluciju o "zaštićenim zonama". Po ovoj rezoluciji, Sarajevo, Žepa, Bihać, Tuzla, Goražde i Srebrenica proglašeni su sigurnosnim područjima. Pripadnici UNPROFOR-a biće ovlašteni da uzvrate na napade na "zaštićene zone"; da nadgledaju prekid vatre; da podstiču povlačenje vojnih i paravojnih jedinica; kao i da zaposjednu određene položaje. UNPROFOR je uz to, ovom rezolucijom, ovlašten da u samoodbrani može poduzeti neophodne mjere, uključujući i upotrebu sile; kao i odgovoriti na bombardovanje "zaštićenih zona" ili na ometanje slobode kretanja njegovih pripadnika ili kretanje humanitarnih konvoja. Zemlje članice UN, u ovom slučaju članice NATO, ovlaštene su zapravo da, u saradnji sa UNPROFOR i generalnim sekretarom UN, upotrijebe zračne snage radi zaštite "zaštićenih zona", odnosno mandata UNPROFOR.

Ratko Mladić, komandant VRS: "UN su proglasili šest "zona bezbednosti" da bi se pred muslimanskim svetom prikazali kao da su nešto učinili za Muslimane, a faktički, doveli su ih u još goru situaciju. Nisu pošli od toga ko je stvarni uzročnik rata na prostorima bivše Jugoslavije. To nisu Srbi: pravi uzročnici rata su Hrvati i Sloveni, kojima su se potom priključili Muslimani i drugi elemnti koji su hteli da realizuju neke svoje umišljene ciljeve, na štetu srpskog naroda".(*NIN*, 12. januar 1994)

Vojska bosanskih Srba gadjala ljude u molitvi prilikom dženaze.

Poginulo osam ljudi na groblju Budakovići. Mešihat: "Moguće je obavljati dženaze i noću."

15-16 juni

Predsjednik Hrvatske Franjo Tuđman i predsjednik Srbije

Slobodan Milošević postižu sporazum o podeli BiH na "tri nacionalne konstitutivne jedinice" u labavoj konfederalnoj vezi.

20. juni

Ministri inostranih poslova EU izjavljuju da treba poštovati teritorijalni integritet BiH, te istovremeno raspravljaju Sa Lordom Ovenom o stvaranju tri "entiteta" u okviru BiH. Izetbegović odbija ponudu da se pridruži pregovorima koje vode Srbija i Hrvatska dok VRS ne obustavi opsadu "zaštićenih zona".

Usvojena nova rezolucija UN, o provodjenju zaštite "zaštićenih zona". Savjet bezbjednosti UN, u ključnoj odredbi Rezolucije broj 844, "odlučuje da odobri povećanje snaga UNPROFOR-a, kako bi se ispunili zahtjevi iz izvještaja generalnog sekretara UN za angažovanje 7.500 hiljada novih vojnika."

Radovan Karadžić, lider SDS: "Komentarišući najnoviju odluku šefova diplomatija šesnaest islamskih zemalja da na područje BiH pošalju

7.600 svojnih vojnika koji bi pod okriljem Ujedinjenih nacija štiti zone bezbjednosti dr Radovan Karadžić je izjavio "kako je apsolutno isključeno bilo kakvo slanje vojnika iz islamskih zemalja, jer bi oni bili shvaćeni kao agresori".

"Prije razgraničenja i formiranja tri države čije bi granice garantovala međunarodna zajednica, Ujedinjene nacije mogu dovoditi vojnike jedino iz zemalja koje nisu zainteresovane za ishod krize i koje nisu bili agresori na ovim prostorima. S obzirom na to da za slanje vojnika na područje BiH sve tri strane moraju biti saglasne srpska strana rezultantno odbija prisustvo vojnika iz islamskih zemalja na Balkanu i Evropi". (*Borba*,

24. juni

Ženeva: Izjava lorda Owena: "Naš najveći problem je kako privoljeti Muslimane na nastavak pregovora."

Radovan Karadžić, lider SDS: "Srpski entitet bi bila jedna celina sa koridorom na severu kojim bi se obezbedila teritorijalna povezanost, jer bez toga "ne bismo preživeli". Za hrvatski entitet, Karadžić je rekao da bi bio iz dva dela i oba bi se graničila sa Hrvatskom. Muslimanski deo bio bi podeljen između centralnog dela i Bihaća na zapadu, a za tri muslimanske enklave na istoku, Karadžić je izrazio spremnost da ih Srbi priznaju ili da ih razmene. (*Politika*, 24. juni 1993)

(...) Uži dio Sarajeva treba da pripadne Srbima i Muslimanima i najbolja podjela bi bila rijekom Miljackom, tj. ono što je na lijevoj obali rijeke da pripadne Srbima, a Muslimanima ono sa desne strane Miljacke." (*Borba*, 25. juni 1993)

(...) Srbi i Hrvati će, ukoliko ne bude napretka u ženevskim pregovorima, povući svoj predlog o konfederaciji i tražice da srpska i hrvatska država u Bosni budu međunarodno priznate. (*Borba*, 30. jun 1993)

Smijenjen glavnokomandujući UNPROFOR, general Morillon.

Na sjednici Savjeta bezbjednosti UN, odbijen prijedlog islamskih i nesvrstanih zemalja da se Bosni i Hercegovini skine embargo na oružje. SAD glasale za. Francuska, Britanija i Rusija protiv.

Dr Bakir Nakaš, ljekar Državne bolnice u Sarajevu: "Ove godine mi je lakše, iako mi je užasno teško. Jer, ako ništa, sada znam šta imam a šta mogu očekivati, čime raspolazem i znam da će ovo dugo trajati."

Radovan Karadžić kaže da je u dosadašnjoj fazi pregovora o rešenju bosansko-hercegovačke krize dogovoreno da dobiju slobodnu zonu u luci Ploče i jedan deo neke od luka na Savi. Predsednik Republike Srpske ističe da će to, najverovatnije, biti luka u Brčkom. Po njegovim rečima, postoji izvesna saglasnost da se Hrvatima omogućiti kontrola na nekim teritorijama u zaleđu Dubrovnika a, zauzvrat, Srbi bi dobili izlaz na more uz granicu sa Crnom Gorom, odnosno u rejonu Prevlake. Kako kaže Radovan Karadžić, Srbi moraju da dobiju izlaz na more, jer i po međunarodnom pravu neprirodno je da neko čija je granica na pojedinim mestima svega kilometar-dva od mora nema izlaz na obalu. (*Politika*, 1. juli 1993)

Juli

Momčilo Krajišnik: Ukoliko Muslimani ne prihvate naš Ženevski dogovor, mi ćemo proglasi samostalnost. (...) Bosanski Srbi imaju pravo na izlazak na more, i to ćemo i ostvariti. Nadam se, u mirnim pregovorima i zamenom određenim teritorija sa Hrvatima. Naše more najverovatnije će biti područje oko Čilipa, prema granici sa Crnom Gorom.

Na pitanje da li Republika Srpska prihvata posmatrača na Drini, Krajišnik je odgovorio da to Ni narod ni Skupština Republike Srpske neće prihvatiti posmatrača na Drini, a na područjima razgraničenja između Srba, Hrvata i Muslimana, posmatrači su dobro došli." (*Borba*, 5. jul 1993)

9. juli

Predsedništvo BiH odbija srpsko-hrvatski predlog o BiH kao konfederaciji srpske, hrvatske i bošnjačke republike.

Povodom mirovnog plana za BiH, lord Owen izjavio: "Ovom podjelom Muslimani će dobiti ne samo 10 odsto teritorija koje sada kontrolišu, već više nego što očekuju."

27. juli

U Ženevi plenarna sednica o BiH. Učesnici: Alija Izetbegović, Slobodan Milošević, Franjo Tudjman, Mate Boban, Radovan Karadžić. Kopredsjednici: Lord David Owen i Thorvald Stoltenberg. Izetbegović prvi put seo za stol sa Karadžićem čime ga je *de facto* priznao kao legitimnog pregovarača. Raspravlja se o planu koji BiH definiše kao uniju tri republike sa zajedničkom vladom ograničenih ovlašćenja. ali bez etničkih obilježja, koje bi bile pod labavom federalnom kontrolom.

U redu za vodu na Dobrinji ubijeno 11 a ranjeno više od 15 ljudi.

Avgust

List *Politika* izveštava: "Francuski vojni istražni tim iz sastava mirovnih snaga UN utvrdio je da je, sve do sredine juna, snajperska vatra usmerena ka civilima na ulicama Sarajeva dolazila i sa položaja takozvanih "vladinih trupa koje su namerno gađale pripadnike svog naroda". Pošto su, kako kažu, obavili "definitivnu istragu", francuski marinci – čiji je zadatak bio da "zaustave srpske snajperiste", saopštili su da su otkrili tragove vatre s nekih zgrada koje drže "bošnjački" vojnici.

"Bilo nam je veoma teško da u to poverujemo, ali sada smo sigurni da je to tačno", rekao je jedan od viših francuskih oficira. Ovaj oficir zahtevao je da ostane anonimn, objasnivši da je "nalaz politički osetljiv". Grupa zapadnih reportera razgovarala je sa šestoricom članova ovog istražnog tima, ali je njihov komandant, general Erve Gobijar, zahtevao da se njihova imena ne objavljuju "kako ih ne bi izlagao opasnosti".

Francuski oficiri smatraju da su muslimani gađali ljude po ulicama kako bi stekli više simpatija u inostranstvu i dobili vojnu pomoć Zapada u borbi protiv Srba. Članovi istražnog tima tvrde da su bar dvojica civila ubijena

snajperima sa muslimanskih položaja, a da su mnoga zrna pogodila vozila plavih šlemova. (Politika, 3. avgust 1993)

Lord Owen je na konferenciji za novinare ocenio da se u desetodnevnom pregovorima postigao ustavni sporazum o savezu republika Bosne i Hercegovine i o pratećim dokumentima. Posebno je ukazao na značaj dogovora sve tri strane da se većinskom muslimanskom stanovništvu obezbedi država na prostoru ne manjem od 30 procenata ukupne teritorije BiH.

Po oceni britanskog lorda, Sarajevo će biti najveći kamen spoticanja i tu sporazum još nije na vidiku. "Predsedništvo BiH još nema poziciju i bilo bi pravo čudo da se strane ubrzo saglase", rekao je Owen, dodavši da je promuslimansko predsedništvo jasno stavilo do znanja da u sadašnjoj fazi ne može prihvatiti srpski predlog. (*Večernje novosti*, 7. avgust 1993)

9. avgust

Prekinuti pregovori u Ženevi jer Izetbegović odbija učešće dok se VRS ne povuče s planina Igmana i Bjelašnice. NATO u načelu odobrava eventualne vojne akcije u BiH koje bi imale formu napada iz zraka radi zaštite UNPROFOR a slabljenja srpske opsade Sarajeva; konačna odluka ostaje na Savetu bezbednosti.

Warren Christopher: "Skidanje opsade Sarajeva je nacionalni interes SAD."

Radovan Karadžić: "Ako budu udari, Srbi će početi nuklearni rat."

Alija Izetbegović: "Mi prihvatamo podjelu koju je nametnuo Zapad. Svijet nije spreman za vojnu intervenciju. Ništa više ne trebamo zasnivati na tim pretpostavkama."

15. avgust

Pod pretnjom VRS završava povlačenje s Igmana i Bjelašnice.

18. avgust

Karadžić, Boban i Izetbegović postizu dogovor o Vens-Stoltenbergovom predlogu: privremeni status Sarajeva kao demilitarizovanog grada pod dvogodišnjom upravom UN, s napomenom da će dogovor stupiti u snagu samo ako se postigne celovit mirovni sporazum.

Brigadir UNPROFOR Haze: "Sarajevo je u humanitarnoj blokadi zbog muslimanske ofanzive na Gornji Vakuf."

Bosanski Srbi: "Sarajevo nikada nije bilo pod opsadom."

Zajednički sastanak trojice nacionalnih lidera u bivšoj Bosni i Hercegovini završen je u Ženevi načelnom saglasnošću da se formira komitet od tri predstavnika, po jedan iz svake nacionalne zajednice. Srpsku stranu u tom telu zastupaće Momčilo Krajišnik, hrvatsku Miro Lasić, a muslimansku Muhamed Filipović.

Ujedinjene nacije će imati svoju administraciju u devet sarajevskih opština, dok će deseta, Pale, biti izuzeta.

Demilitarizacija Sarajeva je prihvaćena kao bazični kriterijum – preciznije tri strane u sukobu su prihvatile da povuku oružane snage i da jedino budu zastupljene snage Ujedinjenih nacija. (*Borba*, 17. avgust 1993)

Srbi bi trebalo da dobiju izlaz na more (deset kilometara od Prevlake u pravcu Cavtata) i sarajevska naselja

Muslimanima bi Srbi ustupili nekoliko hiljada kvadratnih kilometara, a dobili bi i izlaz na Savu, kod Brčkog, kao i uže područje Sarajeva

Srpska strana je, kako je predsednik Republike Srpske Radovan Karadžić često izjavljivao, spremna da Muslimanima obezbedi nekoliko hiljada kvadratnih kilometara prostora za normalan i dobar život. Kako se u izvorima bliskim kopredsednicima saznaje, Muslimani bi trebalo da dobiju izlaz na Savu kod Brčkog, gde mogu da izgrade luku, ali i izlaz na more. Celo uže područje Sarajeva, takođe, pripalo bi Muslimanima, dok bi u Republici Srpskoj ostala sva ostala sarajevska naselja. (*Večernje novosti*, 17. avgust 1993)

Ženevskim sporazumom, od 10 predratnih sarajevskih opština, samo će Pale biti iuzete iz ovog plana i pripojene srpskoj republici. Prema tome, Sarajevo kao grad pod zaštitom i kontrolom UN, činiće sledeće opštine: Stari grad, Novo Sarajevo, Centar, Novi grad, Ilidža, Trnovo, Hadžići, Ilijaš i Vogošća. (*Borba*, 20. avgust 1993)

20. avgust

Oven i Stoltenberg predstavljaju ustavni okvir i teritorijalno razgraničenje kao paket-plan za podelu BiH na tri republike: Srbima oko 53 odsto teritorije BiH, Bošnjacima oko 30 odsto i Hrvatima nešto manje od 18 odsto. Sarajevo bi imalo poseban status pod upravom UN, a Mostar pod upravom EU. SDS prihvata, HDZ izjavljuje da će prihvatiti ako prihvate druge dve strane, a Skupština BiH (*de facto* bošnjačka) ne prihvata plan, ali donosi odluku o nastavku pregovora.

26. avgust

Savjet bezbjednosti UN usvojio Rezoluciju 859, o reafirmaciji suvereniteta, nezavisnosti, teritorijalnog integriteta i međunarodnog subjektiviteta Republike BiH.

Savjet Bezbjednosti potvrdio da rješenje sukoba u BiH, mora biti u saglasnosti s poveljom UN i principima međunarodnog prava. Njom se, dalje se tvrdi, potvrđuje kontinuitet važenja:

a) suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti Republike BiH;

b) činjenice da nikakva promjena u imenu države, niti promjena u unutrašnjoj organizaciji države, poput onih sadržanih u ustavnom aranžmanu ženevskog plana, ne mogu uticati na kontinuitet članstva BiH u UN;

c) principa usvojenih na Međunarodnoj konferenciji u Londonu o bivšoj Jugoslaviji, uključujući nužnost prekida neprijateljstava i neprihvatljivosti sticanja teritorije silom ili etničkim čišćenjem i pravo izbjeglica i drugih koji su pretrpjeli gubitke na kompenzaciju, u saglasnosti sa izjavom o BiH usvojenoj na Londonskoj konferenciji;

d) priznavanja i poštivanja prava svim raseljenim osobama na siguran i dostojan povratak svojim domovima;

e) očuvanja Sarajeva, glavnog grada BiH, kao jedinstvenog grada, multinacionalnog i multireligijskog.

Alain Little, izveštač BBC: "Ženeva je potpis kapitulacije, ali nema drugog izlaza za bosanski narod. Ta je kapitulacija kontrolirana od međunarodne zajednice."

Septembar

15. septembar

U Ženevi, Alija Izetbegović i Franjo Tuđman potpisali Deklaraciju o prekidu neprijateljstva i vojnih sukoba između Armije BiH i HVO.

Deklaracija sadrži:

1. Osigurati hitan prekid svih neprijateljstava i vojnih sukoba između Armije BiH i HVO, u skladu sa sporazumom od 20. jula 1993. godine, odmah, najkasnije do 18. septembra 1993. godine;

2. Osigurati obostrano bezuvjetno raspuštanje svih logora i oslobađanje zatvorenika na teritorijama pod kontrolom Armije BiH i HVO, odmah, najkasnije do 21. septembra;

3. Osigurati obostrano stvaranje uvjeta za slobodan i nesmetan prolaz svih humanitarnih konvoja i aktivnosti dobrotvornih organizacija;

4. Osnovati Radnu grupu za nadzor i zaštitu ljudskih prava na teritorijama pod kontrolom Armije BiH i HVO, u skladu s načelima i predloženim rješenjima mirovne konferencije o BiH;

5. Osnovati Radnu grupu za pitanje teritorijalnog razgraničenja između dvije republike u predviđenoj uniji BiH, uključujući i pitanje izlaska na more kao zajedničkog razvojnog interesa;

6. Osnovati Radnu grupu za razradu i praćenje provedbe cjelovitih mjera za obnovu i jačanje povjerenja i suživota između hrvatskog i muslimanskog naroda, uključujući medijske i druge aktivnosti i programe za prevladavanje nepovjerenja.

Potpisnici Deklaracije u ime delegacije BiH: Alija Izetbegović, Haris Silajdžić, Ejup Ganić, Muhamed Filipović, Ivo Komšić; a u ime Republike Hrvatske: Franjo Tuđman, Hrvoje Šarinić, Željko Matić, Miomir Žužul, Hidajet Bišćević.

20. septembar

Na sastanku na britanskom nosaču *Invincible*, u međunarodnim vodama Jadrana, međunarodni posrednici Owen Stoltzenberg s pristankom Tuđmana i Miloševića predstavljaju plan koji efektivno deli BiH (Srbi 53 odsto, Hrvati 17 odsto, Bošnjaci 30 odsto).

Lord Owen: "Bosansko Predsjedništvo drži ključeve mirovnog plana."

NATO spreman za slanje mirovnih trupa.

27. septembar

Član predsjedništva BiH Fikret Abdić otkazuje lojalnost centralnoj vlasti, u Velikoj Kladuši i delovima općine Cazin proglašava Autonomnu pokrajinu Zapadnu Bosnu i stvara Narodnu odbranu Zapadne Bosne koja deluje protiv 5. korpusa ARBiH u Bihaću.

29. septembar

Skupština BiH odbija plan s *Invinciblea*.

EZ predstavlja svoj Akcioni plan, odnosno varijaciju plana o BiH kao uniju tri republike i plana s *Invinciblea*.

Novembar

Armija BiH ušla u sukob s trupama Fikreta Abdića, na teritoriji Velike Kladuše.

HVO srušio Stari most u Mostaru.

Ratko Mladić, vrhovni komandant VRS: "To što me pitate za oko tri ili četiri posto teritorije koju navodno Republika Srpska treba da ustupi Muslimanima, zapravo vlastima Alije Izetbegovića, rekao bih vam jednu staru istinu. Otkad je planete Zemlje, granice među državama i narodima omeđivale su se krvlju i palim glavama. U srpskom narodu niko nema pravo da zaboravi gde su pale glave njegovih sinova.

Neće taj Zapad naš Kupres radi njegovih sela, i da bi ovladao prostorom Bugojna i Prozora, nego da obezbedi svoje komunikacije i stvori strateško uporište. Sa tog platoa onda mogu da kontrolišu širi prostor, da stvore osnovu za prsten oko energetskih rezervi na Istoku. Oni su izuzetno zainteresovani i za naše fabrike u Republici Srpskoj, u kojima proizvodimo neke stvari koje imaju samo SAD i Velika Britanija".

Što se tiče izlaza na more mogu vam reći da Tuđman treba razmisliti o tome da ima dvije hiljade kilometara obale. Mi moramo imati izlaz. Ako to ja budem rješavao zna se kako će biti. Hrvatskoj više nije u cilju nemilosrdni rat niti priče o velikoj Hrvatskoj do Drine, kad ne može ni u Vareš. Oni žele što veće parče Bosne i Hercegovine za sebe jer na betonskim plažama uz more ne raste ništa, a nema ni golih Švabica. (*Borba*, 23. novembar 1993)

Radovan Karadžić, predsednik RS: je izjavio da su Srbi spremni da razmotre ponovo ustupanje već datih, pa potom povučenih teritorijalnih koncesija. Govorio je tada da su Srbi spremni da Muslimanima daju i više od tri odsto traženih teritorija ako im ovi za uzvrat daju, na primer Sarajevo.

Biljana Plavšić, smatra da "oduzeti teritorije za koje se prolivala, i još uvek se prolija krv – neprijateljski je gest prema jednom narodu". (*Borba*, 23. novembar 1993).

Miro Lazović, predesdnik Boanske skupštine: "Razgovarati samo o procentima nečije teritorije u BiH je greška i mislim da će urbani principi omogućiti efikasnije funkcioniranje cjeline bosanskohercegovačkog prostora, a onemogućiti neke, eventualno, nove tri nacionalne države. Upravo to treba podržati na novim pregovorima, ja lično podržavam sve inicijative koje su bazirane na potrebi da se iznađe jedno globalno rješenje za prostor bivše

Jugoslavije. Ja sam tokom ženevskih razgovora u direktnom razgovoru s Miloševićem i Tuđmanom insistirao da gospoda prepuste BiH njenim narodima te da se BiH konstituiira na ravnopravnim osnovama i pozicijama kao što su Hrvatska i Srbija. Kasnije bi takva cjelovita BiH stupila u određene veze sa Hrvatskom i Srbijom, prije svega ekonomske. Ukoliko se bude inzistiralo na etničkoj podjeli BiH taj će se princip analogno primjenjivati i na Hrvatsku i na Srbiju. To znači dalju eskalaciju sukoba. Nova globalna konferencija stoga mora pronaći političko rješenje koje će onemogućiti daljnju eskalaciju rata i naći pravedno rješenje za cjelovitu BiH." (Borba, 23. novembar 1993)

Momčilo Krajišnik: "Međunarodna zajednica uslovljava, da ne kažem ucenjuje, Republiku Srpsku ustupkom teritorija Muslimanima, a dobro zna da smo mi poslednjim koncesijama zaokružili 30 odsto teritorija bivše Bosne i Hercegovine koje bi trebalo biti muslimanska država". Krajišnik je dodao da ne zna gde bi Srbi mogli Muslimanima još dati tri odsto teritorija i da će posebno teško biti da dođe do dogovora ako se ne prihvati da se kvantitet zameni kvalitetom.

25. 11. 1993.

Momčilo Krajišnik: "Upoznali smo, takođe, gospodina Silajdžića da su Srbi povukli sve koncesije date ranije i da sa pozicija dok koncesije nisu bile povučene ne možemo sada počinjati pregovore u Ženevi. Želeli smo da napravimo dogovor o granicama sa muslimanskom stranom, a gospodin Silajdžić obavezao se da će u naredna dva dana upoznati muslimansko rukovodstvo u Sarajevu i da će nas, ukoliko bude nekih rješenja, o tome obavijestiti.

(...) Jednostavno, mi tražimo na predstojećim ženevskim pregovorima da se kvantitet zameni kvalitetom teritorije. Ukoliko muslimani i dalje budu zagovarali 33,3 odsto teritorije za sebe, plašim se da će razgovori u Ženevi ovaj put biti bez rezultata, jer su Srbi već ranije dali maksimalne ustupke". (Politika, 28. novembar 1993)

9. novembar

Pred školom Alipašino polje ubijena učiteljica i 6 učenika.

29. novembar

Na mostu Dobrinja ubijeno 5 a ranjeno 10 ljudi.

Decembar

Yasushi Akashi postavljen za specijalnog izaslanika generalnog sekretara UN za bivšu Jugoslaviju.

1994.

Januar

U Belgiji pronađeno tijelo sarajevskog gerilca Juke Prazine, u kolima na parking.

UNPROFOR-general Jean Cote o bosanskim Srbima: "To su kukavice, gadovi koji pucaju na djecu, žene i starce. Instaliraćemo protivsnajperski sistem, da dva puta razmisle prije nego što gadjaju."

Kriza u Srebrenici sa opkoljenim kanadskim UN trupama. Francuski general Jean Cote zatražio zračne udare protiv bosanskih Srba. Generalni sekretar UN Boutros Boutros-Ghali odbio. Lanac komande UN je tako uspostavljen da ne može doći naredba komande s terena. Naredbu može izdati samo specijalni izaslanik generalnog sekretara Yasushi Akashi.

Vatikan: "Nedostatak kolektivne akcije je najsramniji kukavičluk."

Islamske zemlje obnovile zahtjev za zračnim udarima i najavile mogućnost sankcija naftom protiv onih zemalja koje podržavaju podjelu BiH.

Akashi protiv NATO akcije za oslobađanje kanadskih UN vojnika u Srebrenici i otvaranja Tuzlanskog aerodroma.

22. januar

Na Alipašinom polju na sankanju ubijeno 6 a ranjeno 4 dece

Britanski general Michael Rose preuzeo dužnost komandanta UNPROFOR od generala Bricquemonta, koji je podnio ostavku.

Februar

Franjo Tuđman: "Bosna i Hercegovina je moguća samo kao NATO baza."

4. februar

Na Dobrinji ubijeno 10 a ranjeno više od 25 ljudi.

5. februar

Masakr na pijaci Markale, u centru Sarajeva. 66 mrtvih, 197 ranjenih.

Reakcije svijeta: NATO, generalni sekretar William Claes: "Napasti!" SAD: "Prvo da utvrdimo ko je bacio granatu!" Ministar spoljnih poslova

Velike Britanije Douglas Hurd: "Ipak pregovori!" Generalni sekretar UN Boutros Boutros-Ghali: "Gnusan čin nasilja!"

Gradonačelnik Sarajeva Muhamed Kreševljaković obilazi pijacu – mjesto masakra, sa UN generalom Michaelom Roseom, Yasushi Akashiem, Jeanom Coteom. Akashi traži totalni prekid vatre.

BiH vlast traži uklanjanje artiljerije bosanskih Srba sa okolnih brda. Bosanski Srbi odbijaju da povuku oružje.

Ilija Zurovac, novinar: Masakr nad civilima na zelenoj pijaci Markale u Sarajevu, pokrenuo je, uoči nove runde Ženevskih pregovora, bez ijednog dokaza, novu lavinu optužbi na račun Srba iz bivše BiH. Prvi zvanični izveštaji UNPROFOR, doduše, ne potvrđuju srpsku krivicu, ali ostavljaju značajan prostor onima koji su se do sada zalagali za ukidanje embarga na isporuku oružja muslimanima i bombardovanje srpskih položaja.

(...) Motiv da počinio zločin na Markalama, puno argumenata to govori, imali su svi – osim Srba. Muslimani – da bi se oslobodili "pritiska" na Sarajevo i neometano stvorili snažan vojno-politički centar za efikasno ratno delovanje. To bi im poslužilo za snažniju ekspanziju i ostvarenje otomanskih snova na Balkanu. Uz snažnu podršku međunarodne zajednice, sistemom korak po korak, deblokirali bi Tuzlu, izašli na Savu i Drinu, dobili luku na Jadranu. Njihovi ciljevi su jasni, a motiva imaju dovoljno.

Hrvatima odgovara incident svake vrste između muslimana i Srba, kako bi se ponovo "vratili u program" tvorca novog svetskog poretka i moćne Vatikanske kurije. Uspostavljanje mira između Srba i muslimana, i Hrvatima i Vatikanu, značajno remeti planove, a stvaranje samostalne srpske i muslimanske države na Balkanu, za njih predstavlja "dupli zid" prodoru katoličanstva na Istok. Nepoštovanje tog plana, sukobom sa muslimanima, prvi je platio "tvrđi" Hercegovac Mate Boban. Tuđman je pod pritiskom Vatikana i zapadnih saveznika, morao da ga ukloni, kako bi se eliminisale prepreke za ponovno savezništvo sa muslimanima, u borbi protiv Srba.

Ne jedanput je i papa Jovan Pavle II, ukorio Hrvate i muslimane zbog međusobnog rata i prizivao Zapad da bombarduje srpske položaje. Zabludeli sinovi katoličanstva, remetili su mu planove sukobljavajući se sa "hrvatskim cvijećem". Još 1900. godine na svekatoličkom saboru u Zagrebu, zacrtano je da granica katoličanstva treba da bude na Drini, a razvoj događaja pokazuje da je to samo sanak pusti. Vatikan se sa ovakvim razvojem događaja sigurno neće složiti, osim ako ne bude prisiljen na to. Nagoveštaj konačnog dogovora o podeli Bosne na tri dela, snažan je signal Vatikanu da sve karte ponovo baci u igru, pa i one najprljavije činjenice.

Svojevremeno je general Ratko Mladić, pokazao svetskoj javnosti mape o podeli Bosne koje su još sedamdesetih godina napravili Hrvati. U detalj, one se poklapaju sa mapama koje je Evropska zajednica napravila za rešenje bosanskog pitanja! Srpske države tu, naravno, nema.

Strah od "velike Srbije" ima i moćna CIA, a postojanje Republike Srpske, samo je korak do stvaranja jedinstvene srpske države na Balkanu. Da se CIA s tim ne slaže, i da je već napravila svoju podelu, uverio se, pre godinu dana i dr Radovan Karadžić. Karte o razgraničenju u Bosni, koje je pred

sobom držao Sajrus Vens, tadašnji kopredsednik, autorski su rad eksperata CIA.

I islamski blok, koji ima snažan lobi u američkom Kongresu i administraciji snažno pritiska i SAD i CIA, kako bi se Srbima poremetili računi. Koncesije koje islamski svet drži u Americi i naftni izvori, dovoljan su razlog da Amerikanci podrže Alijine muslimane. Hrvatima su već ranije "napravili" državu.

Savet bezbednosti UN, koji je odavno postao instrument tvorca novog svetskog poretka, i rukovodioci Unprofor, raspolažu sigurno dokazima o zločinima u Bosni. Oni, takođe, znaju da kad se traži krivac, mora da se pođe najpre od onih koji imaju motiv za zločin. A, Srbi, sigurno nemaju baš nikakve razloge i motive da masakrom unište već gotov dogovor i prekrše mir. Zato, sumnjičenje Srba, znači samo bežanje od motiva i pravog krivca. I bez masakra na Markalama, motivi muslimana, Hrvata, Vatikana i ostalih, Srbima su odavno poznati. (*Politika*, 8. februar 1994)

Radovan Karadžić, predesdnik RS, povodom Merkalam uputio pismo Čurkinu: "Ukoliko se sada propusti utvrđivanje istine, muslimanska strana će nastaviti zločine koji će dovesti u zabludu međunarodnu zajednicu, a srpski narod i ceo region izložiti eskalaciji i intenziviranju rata.

(...) Molimo vas da ruska vlada izdejstvuje takvu ekspertizu i da odredi ruske balističare, patologe i političke analitičare za takvu međunarodnu grupu eksperata. Podrazumeva se da bi grupi trebalo da se pridruže i stručnjaci srpske i muslimanske strane". (*Politika*, 10. februar 1994)

Dopisnik Tanjug: "Granata koja je prouzrokovala tragediju na sarajevskoj pijaci "Markale" doletela je severoistočno od mesta nesreće, sa lokacije koja je udaljena dva kilometra od pijace na Markalama. Mesto ispaljenja nalazi se kilometar do kilometar i po u prostoru koje kontrolišu muslimanske snage. U odnosu na liniju razgraničenja sa Vojskom Republike Srpske. Na lokalitetu koji je naznačen nalaze se položaji Druge brdske muslimanske brigade. (*Večernje novosti*, 9. februar 1994)

Manojlo Milovanović, general-major VRS izjavio je da pogibija i ranjavanje većeg broja gađana kod tržnice u centru Sarajeva nisu mogli biti izazvani otvaranjem vatre sa srpskih položaja, i dobacio dogovornost srpske strane za taj incident.(...) Kategorički tvrdim da sa položaja Vojske Republike Srpske u tom području i u to vreme nije bilo otvaranja vatre", izjavio je general Milovanović.

U izjavi, koaj je u pisanoj formi prenetu sedištu agencije Tanjug u Beogradu, Milovanović kaže: "Ovom prilikom ističemo da vatreni položaji VRS nisu tako blizu, na takvom položaju i da ne posedujemo takvo oružje koje bi moglo izazvati masakr ovolikih razmera". (*Politika*, 6. februar 1994)

Andjelko Dragojević, novinar Večernjih novosti: "I onda je dovoljno da "Verme" samo vodi računa o vremenu i objavi onog dana kada mu se naruči ono što mu se naruči. Recimo, kada čitav Zapad traži omču sankcija za Hrvatsku, zbog njihovih regularnih trupa u srednjoj Bosni, a ne prihvata bombe za Srbe – objaviti opštu invaziju jugoslovenske armije na Bosnu. Lično sam se uverio da su preko centrale u Rimu prenošeni, recimo danas tekstovi iz "Lista istine" (Borba), koji će se u njoj pojaviti tek sutra. A koliko juče, čuli smo

te iste opskurne "srpske demokratske novinare" u tzv. centru antiratne (zapravo antisrpske) akcije. Oni unapred lansiraju krivicu "krvave Karadžićeve kamarile" za masovni zločin u Sarajevu.

Obično je to sada narudžbenica "Njujork tajmsa" (via CIA) najuticajnijeg američkog lista, koji drže Sulzbergeri i ostali Jevreji.

A to staro ime nije samo simbol slobodnog američkog novinarstva. Ono simbolizuje tajni spoj starog (lažnog) proleterskog internacionalizma i ovog novosvetskog, zbog kojeg opet krvarimo. Nemoguće? Možda onima koji izgleda neće ni da čuju za istinu. A za afirmisanje istine o Josipu Brozu funkcioneru tajne masonske lože i njegovoj ENOBE bio je, po masonskoj liniji, zadužen glavni bos "Njujork tajmsa" – novinarski mason i masonski novinar potonji Sulzberger.

Ali, to je priča za koju sada nema ni vremena ni prostora. Kasno je čak i za pitanje: kojoj vrsti civilizacije pripadaju lakejski i svi ostali kostimi koji pristaju da, uprkos Bogu i čoveku, proglase laž za istinu. (*Večernje novosti*, 9. februar 1994)

Slobodan Milošević, predsednik Srbije: "Sa najvećim ogorčenjem osuđujem zločin u Sarajevu. Mrtvi i povređeni ljudi u Sarajevu nisu žrtve rata, već žrtve ratnih zločinaca. Očekujemo svi da u najskorije vreme ti zločinci budu nađeni i izvedeni pred sud za zločin koji su počinili.

(...) Ogorčenje jugoslovenske i međunarodne javnosti je opravdano i ja se iskreno nadam da nikakvi politički razlozi neće dovesti u pitanje brzo otkrivanje zločinaca i njihovu odgovornost". (*Borba*, 7. februar 1994)

Prema pisanju Ekspres politike: "Prema pouzdanim informacijama koje su juče procurile iz muslimanskog ministarstva unutrašnjih poslova u Sarajevu saznajemo da je do eksplozije na sarajevskoj pijaci "Markale", došlo dobro isplaniranom akcijom muslimanskog MUP-a bivše Bosne i Hercegovine. Kako ovaj izvor tvrdi, akcija je pripremana dugo vremena a izveli su je pripadnici Hezbolaha koji su u Sarajevo stigli iz Splita. Na čelu ove grupe bio je Mirza Hadžijamaković, ekspert za podmetanje eksplozivnih naprava koji se pre rata u bivšoj SFRJ školovao za ovakve akcije u Saveznom SUP-u u Beogradu.

Kako dalje navodi ovaj izvor, Hadžijamaković je sa svojom terorističkom grupom postavio eksploziv i u Ulici Vase Miskina kada su izginuli građani u redu za hleb a tom prilikom je nepažnjom izgubio i desnu šaku. Ova grupa osnovana je na zahtev Alije Izetbegovića u junu 1992. godine a obučavaju se u prostorijama MUP-a Bosne i Hercegovine u Ulici Boriše Kovačevića u Sarajevu, tvrdi ovaj izvor koji je iz razumljivih razloga hteo da ostane anonimn.

Sama činjenica da su ljudi na pijaci "Markale", koja je i najveća u Sarajevu, izginuli na nekoliko elova pijace kao što su magacinski prostori na severnom, istočni deo gde se nekad nalazila ribarnica i jugozapadni deo prema katedrali, ukazuje na to da do stradanja građana nije moglo doći eksplozijom ni granatom najvećeg kalibra, zaključuje ovaj izvor.

(*Ekspres politika*, 8. februar 1994)

Saopštenje MIP SRJ: "Ministarstvo inostranih poslova Savezne Republike Jugoslavije primilo je sa ogorčenjem vest o najnovijem masakru

nedužnih civila u Sarajevu. Savezno ministarstvo inostranih poslova osuđuje ovaj zločin, izražava žaljenje zbog gubitka nevinih života i naglašava neophodnost da se hitno utvrdi istina kao i da se pronađu i najoštrije kazne krivci.

Ovaj kriminalni čin predstavlja podmukli udarac mirovnom procesu po već oprobanoj metodi.

Apelujemo na sve činioce mirovnog procesa da ne dozvole bilo kakvu političku i medijsku manipulaciju ovim tragičnim događajem i da se energično založe za nepristrasno utvrđivanje istine, spreče svako ometanje mirovnog procesa i ispolje istrajnost i odlučnost u naporima za postizanje pravičnog i trajnog mira u bivšoj Bosni i Hercegovini.

Savezna Republika Jugoslavija će, kao i do sada, nastaviti da pruža svoj puni doprinos mirovnom procesu i okončanju rata u bivšoj Bosni i Hercegovini. (*Borba*, 8. februar 1994)

Momčilo Krajišnik: "Masakr nad civilima na zelenoj pijaci Markale u Sarajevu najveći je udar na mir u Bosni i Hercegovini! Ovaj incident dobro će poslužiti za pokretanje novih lavina optužbi na račun Srba, prvenstveno onim snagama koje su se do sada zalagale za ukidanje embarga na uvoz oružja i bombardovanje srpskih položaja.

Krajišnik je rekao da se srpska strana zalaže za energičnu istragu kako bi se utvrdila istina.

(...) Posle detaljne istrage utvrdili smo da u vreme masakra na sarajevskoj tržnici, sa srpskih položaja nije ispaljen ni jedan minobacački, niti bilo koji drugi artiljerijski hitac prema muslimanskoj strani.

Pretnja bombardovanjem Srpskih položaja i bez poslednja dva teška incidenta koji su nepravedno stavljeni na dušu bosanskim Srbima, uvek je realnost. Pre svega, zato što je to cilj sila koje žele da, preko, muslimana, imaju dominantan položaj i na Balkanu. (...) Ako se imaju u vidu incidenti uvek učestali pred nastavak mirovnih pregovora, i pojačane inicijative da se pomire muslimani i Hrvati, vreme je da se porazmisli i o "trećoj strani" u bosanskim sukobima, kojoj ne odgovara uspostavljanje mira među Srbima i muslimanima. Ta treća strana želi međunarodnoj zajednici da prikaže da Srbi i muslimani nisu zreli za donošenje političkih odluka, a još manje za samostalan život u dve odvojene zajednice.

(...) Stekao sam utisak tokom pregovora sa Harisom Silajdžićem, da je muslimanima dosta rata. Ne verujem da bi ovoliko puta muslimansko rukovodstvo organizovalo masakr nad svojim narodom da bi dokazivalo da su Srbi ti koji krše mir. Pošto to nisu uradili Srbi, a muslimani kažu da nisu ni oni, vreme je da se i mi i oni zapitamo, koja je to treća strana kojoj ne odgovara uspostavljanje trajnog mira na bosanskim prostorima". (*Borba*, 7. februar 1994)

General Manojlo Milovanović sa punom odgovornošću tvrdi da se radi o još jednoj krvavoj režiji muslimanske strane. Po njemu, u pitanju je eksplozija pod zemlju ukopane mine koja je aktivirana daljinskim upravljačem u trenutku kada se na tom mestu okupila masa sveta. Povrede donjih ekstremiteta nastradalih jasno ukazuju na ovakav zaključak.

Inače, u Glavnom štabu VRS juče su ceo dan čekali odgovor UNPROFOR i muslimanske strane oko poziva na zajedničko učestvovanje u

istrazi. Pomalo iznerviran, general Milovanović sa rezignacijom nam je saopštio da se ovakve stvari događaju po ko zna koji put i da UNPROFOR već dve godine bez trunke stida, stoji na strani bosanskih muslimana.

Živomir Ninković, komandant avijacije VRS kaže da je u pitanju unapred pripremljen scenario uperen protiv Srba dokazuju i događanja na nebu iznad Bosne. U poslednja dva dana oni otvoreno uvežbavaju napade na ciljeve srpske vojske oko Tuzle, Banja Luke i na aerodrom u ovom gradu. Takođe, NATO avioni već dva dana se obrušavaju i na srpske položaje oko Sarajeva. To im naravno, nije prvi put i ovakve provokacije NATO aviona korespondiraju, sa pritiscima koji iz sveta dolaze na srpsku stranu. Ipak, u poslednja dva dana, ti letovi su značajno učestali. (*Večernje novosti*, 7. februar 1994)

Radovan Karadžić, predsednik RS: uputio je, povodom tragičnih događaja u Sarajevu, pismo predsednicima Amerike i Rusije Klintonu i Jeljcinu u kome se kaže:

"Sa potpunom odgovornošću za svaku reč obaveštavam Vas da se na pijaci u Sarajevu desila velika i uz to nevešta prevara.

Na pijaci se desila eksplozija i ubila i ranila nekoliko ljudi. Sve ostalo oko toga incidenta je režija. Nije bilo nikakvog minobacačkog napada.

Evo elemenata:

1. Na pijaci je bilo vrlo malo robe, i to na svega nekoliko stolova. Očevici nisu videli da je na pijaci neposredno pred eksploziju bilo preko tri stotine ljudi već svega nekoliko. Ne bi bilo ni moguće da na maloj pijaci na kojoj nema robe boravi preko tristo ljudi. Muslimanska strana je odbila istragu, koju bi proveli stručnjaci Ujedinjenih nacija uz učešće srpskih i muslimanskih stručnjaka.

2. Razgovor sa preživelim kao i patološki nalaz uzroka i vremena smrti pokazali bi celu prevaru. Naime, svi svedoci, pa i muslimanski, na muslimanskim medijima izjavili su da je to neka "čudna mina, jer se pre eksplozije nije čulo karakteristično zviždanje".

3. Na mestu eksplozije vidi se trag samo jedne mine koja nije mogla doleteti pod tim uglom, i koja nije ni doletela jer se nije čuo zvuk. Mina je bačena sa obližnje zgrade. Eksplozija je obogaćena dodatkom eksplozivnih naprava.

4. Na TV snimku se jasno vidi da se manipuliše leševima starim nekoliko sati. Među "leševima" je bilo čak i plastičnih i tekstilnih lutaka.

Gospodine predsedniče Klinton,

gospodine predsedniče Jeljcin,

Ovakav incident ne sme da prođe bez svestrane balističke i patološke istrage koju je onemogućila muslimanska strana. Ovde je u pitanju sudbina čitavog naroda, kao i sudbina mira u regionu i Evropi.

Ne smemo dopustiti da celu međunarodnu zajednicu, uključujući i najodgovornije sile Ameriku i Rusiju i njihove predsednike, jedna strana u sukobu vara i navodi na pogrešne zaključke. To je velika sramota.

Molimo Vas da svim sredstvima kojima raspoložu Vaše moćne zemlje dođete do prave istine.

Stvar je isuviše ozbiljna da bi se politika i odluke velikih sila zasnivale samo na muslimanskim izvorima.

U ime srpskog naroda, koji čezne za pravednim mirom, srdačno Vas pozdravljam (*Politika*, 9. februar 1994)

Borislav Komad, novinar Večernjih novosti: "U slučaju da ostane dosledna stavu koji isključuje učešće srpskih eksperata u radu komisije – muslimanska strana je već sebe isključila – vojni šefovi UNPROFORA biće glavni presuditelji od čije će odluke zavisiti ne samo razrešenje poslednje sarajevske drame, već, možda i sudbina rata i mira u nekad centralnoj jugoslovenskoj republici.

Ovog puta međutim, kompletan izveštaj sa neoborivim dokazima mora biti urađen hitno i efikasno i odmah, dostupan ne samo Ujedinjenim nacijama, već i celoj svetskoj javnosti.

Nikako se ne bi smelo dogoditi da, poput drame u Ulici Vase Miskina, kad je veliko muslimansko podmetanje zločina pripisano Srbima, što je i prouzrokovalo sankcije protiv Savezne Republike Jugoslavije, bude "zaturen" zvanični izveštaj UNPROFORA koji je ukazivao na pravu istinu i pravog krivca otkrivenih tek nekoliko meseci kasnije!

Takav "previd" bi, zasigurno, bio zločin ravan onome u sarajevskoj tržnici Markala." (*Večernje novosti*, 7. februar 1994.)

Radovan Karadžić, predesdnik RS: "Srbi zahtevaju rigoroznu istragu, koja bi dovela do počinitelaca ovog zločina. Do u detalje treba istražiti ovaj slučaj, i to ne samo sa balističkog aspekta, jer ima indicija da je i ovaj put reč o inscenaciji.

Predsednik RS je naglasio da je terorizam u srpskoj tradiciji nepoznat, dok ga islamske zemlje gaje i na individualnom i na državnom nivou.

"Mi imamo dobru kontrolu nad našom armijom i možemo garantovati strancima sigurnost u našoj republici, ali ako bi došlo do udara, došlo bi i do elemenata haosa i nisam siguran da bi i jedan stranac u Bosni i Hercegovini bio bezbedan, nezato što bismo mi izdali takvo naređenje, već naprosto što bi narod prema strancima reagovao kao prema neprijateljima, što bi, u tom slučaju, oni na neki način i bili". (*Politika*, 8. februar 1994)

Karadžić prihvatio razgovore o Sarajevu: U krugovima konferencije o bivšoj Jugoslaviji u Ženevi tvrdi se da je Radovan Karadžić odlučio da pregovara o demilitarizaciji Sarajeva i, neigovom stavljanju pod kontrolu UN posle intenziviranih razgovora u nedelju uveče sa međunarodnim posrednicima za sukob u Bosni, posle masakra na sarajevskoj pijaci.

Istovremeno iz Moskve se javlja da je član predsedničkog saveta Rusije i poznati politikolog Andranik Nigranjin izjavio da Rusija mora da iskoristi sve mogućnosti, koje joj stoje na raspolaganju, i sav svoj uticaj da ne dozvoli upotrebu sile NATO u Bosni. (*Ekspres politika*, 8. februar 1994)

Prema pisanju Večernjih novosti: (...) Međunarodnoj zajednici dobro je poznato da su Srbi na pragu diplomatskog uspeha, i da se jedini pridržavaju svih dogovora i potpisa. Znaju da je Srbima rata preko glave, da su ekonomski iscrpljeni, da su svoje pravo na postojanje platili ogromnim žrtvama i da su bez ikakvog vojnog oslonca u svetu. Ekonomske sankcije protiv matice Srbije, glad, nedostatak lekova i humanitarne pomoći, pojačani

neljudski pritisci raznoraznih "humanitarnih", političkih, medijskih i drugih firmi sa Zapada, kojima na ruku idu i stranačke razmirice i pojedini istaknuti opozicionari i opozicioni krugovi, previše su veliki balast za srpski narod u celini. Zato je i Srbima u bivšoj BiH iznad svega stalo, da se što pre potpiše mir i bez rata reši bosanska kriza.

S druge strane, i Hrvati i muslimani, od početka rata uživaju maksimalnu podršku svetske zajednice. I na vojnom i svakom drugom planu. Republika Hrvatska od početka rata drži svoje trupe u Bosni. Svet to dobro zna, pa je iluzorno očekivati, i pored formalnih upozorenja, da će protiv Tuđmanove tvorevine biti uvedene sankcije.

Muslimani su od početka rata, i pored embarga na uvoz oružja, znatno vojno ojačali i opremili svoju armiju najsavremenijim naoružanjem. Stotine vojnih instruktora sa Zapada mesecima obučavaju muslimanske jedinice i spremaju ih za rat protiv Srba. Ionako brojno nadmoćniji, svoju armiju ojačali su i hiljadama džihad ratnika iz islamskih zemalja. Inicijativa svetskih moćnika, da se ponovo sklopi hrvatsko-muslimanski "mir" i aktivira odavno potpisani vojni savez, izgleda da nije mogla bez stvaranja novog snažnog motiva. Tako nešto nađeno je upravo u masakru na pijaci Markale." (*Večernje novosti*,

6. februar

Sabor Hrvata u Sarajevu sa više od 400 predstavnika političkih stranaka, kulturnih i profesionalnih organizacija, Crkve i uglednih pojedinaca koji su se od početka protivili etničkoj podeli BiH i politici HDZ. Usvajena Deklaracija izražava stav da je BiH domovina i Hrvata, koji žele učestvovati u organima vlasti i pregovarati o decentralizaciji države, s time da etnički kriterij ne sme dominirati.

7. februar

Vladimir Žirinovski, lider ultra desničarske ruske stranke, prilikom posete Srbiji, novinarima je otkrio da poseduje "novo oružje" koje može da "spase Slovenstvo i pomogne Srbima da se odbrane od terorističkog zapada". Objasnio je da "Niko na svetu nema tako moćno oružje, a reč je o elektronsko-laserskom oružju koje se može upotrebiti i iz zemlje i iz vazduha. Za sobom ne ostavlja ništa živo, ali posle njegove upotrebe nema zračenja ni posledica kao od atomske bombe: To je ustvari ekološko oružje koje ne želimo da upotrebimo ako ne budemo prinudjeni". Žirinovski je rekao da će oružje "elipton" testirati ruski oficiri koji su "odani njemu" na "malom prostoru u Brčkom". (*Vreme*, 7. februar 1994)

8. februar

Miodrag Perišić, potpredsednik Demokratske stranke: Granata je, inače, ispaljena u vreme kada su se na sarajevskom aerodromu srpska i muslimanska strana dogovarale oko sporazuma kojim se Sarajevo stavlja pod zaštitu Ujedinjenih nacija. Perišić ukazuje da muslimanska strana, možda, nije bila spremna na to, jer bi u tom slučaju pod kontrolu UN morala da stavi i velike stokove naoružanja, smeštenog u gradu.

On je naveo da embargo na isporuku oružja u Bosni postoji samo na papiru, jer je krajem prošle godine filijale Sarajevske banke u Kelnu i Minhenu sklopile ugovor sa isporučiocima oružja iz Belgije i Francuske. To oružje u bivšu BiH stiglo je preko linije Rijeka – Durezi (luka u Albaniji), a isporuci su prisustvovali i Albanci sa Kosova i Metohije.

Potpredsednik Demokratske stranke je dešavanja oko masakra na Merkali pijaci doveo u vezu sa zločinom u Ulici Vase Miskina, sa navodnim sislovanjem desetine hiljada Muslimanki i svim pretećim sramnim i nedostojnim manipulacijama, od kojih – smatra – Ujedinjene nacije treba da zaštite srpski narod. (*Ekspres politika*, 8. februar 1994)

Momčilo Krajišnik, predsednik Skupštine Republike Srpske: "Vrlo je bitno da se shvati da dr Radovan Karadžić nije želeo da odbije predlog međunarodne zajednice o stavljanju Sarajeva pod upravu UN. Podsećam da smo se već bili dogovorili sa muslimanskom stranom o podeli Sarajeva, tako da se formiraju dva grada. Međutim, Muslimani su kasnije reterirali i bavili se nekim svojim kombinacijama iza kojih uvek stoji namera da čitavo područje grada zadrže za sebe, što je za nas neprihvatljivo (...) Sarajevo da se otvori, da se u njega slobodno ulazi i izlazi. Da se oslobode Srbi koji tamo žive, od proleća 1992. kao etnički taoci... Iznad svega, cilj bi morao da bude krah zloupotrebe Sarajeva u medijskom smislu u čemu se muslimanska strana angažovala bez ikakvih skrupula, i to sve u cilju da se Srbi satanizuju, a da grad trajno ostane pod zelenom zastavom, bez obzira na prava koja Srbi imaju.

(...) Unija BiH, o kojoj je načelni dogovor tri strane postignut letos (ali se muslimanska delegacija odmah popišmanila), je prevaziđena. Na području bivše BiH je realno očekivati formiranje tri nacionalne države, o čemu će odlučivati tri naroda na svojim referendumima. Srpska strana zadržava vrlo čvrst stav o uslovljenosti mirovnih poteza i skidanja sankcija.

(...) Mi imamo razrađenu kocneciju ne samo za demilitarizaciju Sarajeva nego i čitavog BiH područja, ali ne na račun Srba. Predloge o demilitarizaciji svih, znači ne samo srpskih nego i muslimanskih jedinica, razmotriće jedna mešovita komisija a mi nećemo dozvoliti iznenađenje na našu štetu." (*Politika*, 9. februar 1994)

9. februar

NATO uputio ultimatum bosanskim Srbima: Artiljerija se mora povući 20 km od Sarajeva. Ukoliko ne, uslijediće zračni udari. Tim povodom, predsjednik SAD Bill Clinton izjavljuje: "Odlukom NATO, SAD su pokazale da više neće biti samo posmatrač sukoba koji vrijedja savjest i ugrožava mir."

Tim eksperata UN napravio balističke analize: "Pravac iz kog je projektil doletio zatvara ugao od 18 stepeni sa sjeverom u smjeru istoka, što odgovara širem rejonu Mrkovića, koji su pod kontrolom bosanskih Srba."

11. februar

ARBiH i HVO postižu sporazum o prekidu vatre.

21. februar je dan D za povlačenje teškog naoružanja bosanskih Srba.

Ratko Mladić, komandant vojske RS: "Nećemo povući naoružanje, nećemo ostaviti svoj narod bez odbrane pred fanatičnim muslimanskim jedinicama." **Radovan Karadžić** vodja SDS-a: "Atlantski savez želi Rusima pokazati svoju snagu preko Srba. To bi mogao biti III svjetski rat, a Srbi nikada nisu izgubili rat."

Manfred Woerner, generalni sekretar NATO-a: "Slijedimo preporuku Akashia, Rosea, Cotea, da ne izvodimo udare, ali ćemo intervenisati ako napadnu Sarajevo."

Rusija odigrala diplomatsku prekretnicu. Ruski UN bataljon stigao na Pale. Radovan Karadžić: "Neka su Rusi pored nas, pa se nikog ne bojimo."

Radovan Karadžić: "Uzvratićemo ako budemo napadnuti."

U intervjuu za TVBiH, Alija Izetbegović izjavljuje: "Povukli su se i to je naša pobjeda, jer nas više ne ubijaju. Slobodno možete pustiti vašu djecu da idu na klizanje, mogu da idu u školu."

26. februar

U Vašingtonu pod okriljem SAD počinju pregovori razgovori između Hrvata i Muslimana o uspostavljanju federacije.

Savjet bezbjednosti UN raspravlja o francuskom prijedlogu skidanja opsade Sarajeva i postavljanju civilnog administratora.

Mart

Zbog povrede zračnog prostora BiH, uslijedila NATO akcija. Srušena četiri aviona Vojske Jugoslavije.

Drago Kalajić, novinar, na promociji knjige "Svedok iz Sarajeva": Nisam pristalica bratstva i jedinstva niti bilo kakve Jugoslavije. Ne volim sistem u kome su se stvarali sami debili koji su plakali nad Titovim odrom. Zato, kada sam video kako se sarajevo puši i gori, moram priznati osetio sam radost. Poznajem islamski fundamentalizam. Sa muslimanima je moguće biti u ratu ili u primirju. Mir ne postoji". (*Borba*, 2. mart 1994)

11. mart

U splitu BiH i Hrvatska potpisuju sporazum o stvaranju zajedničkog vojnog zapovedništva.

18. mart

U Vašingtonu potpisan mirovni sporazum o stvaranju muslimansko-hrvatske Federacije u BiH i osnova konfederalnog povezivanja Federacije s Hrvatskom. Sporazum potpisali: Haris Silajdžić, Krešimir Zubak, Alija Izetbegović, Franjo Tuđman, Bill Clinton. Ovim sporazumom je okončan hrvatsko-bošnjački rat.

Bosanski Srbi blokirali odlazak UN kanadskog konvoja iz Srebrenice, u trajanju od 30 sati.

General Laprell naslijedio generala Cotea.

Povodom razvoja događaja u Sarajevu, Yasushi Akashi izjavljuje: "Vidim svjetlo na kraju tunela."

Madeleine Albright u Sarajevu: "Budućnost Amerike i vaša budućnost su nerazdvojive. Ova ceremonija to mora svima pokazati."

Usvojen ustav Federacije BiH.

April

Bosanski Srbi izveli napad na Goražde. **Povodom napada vojske bosanskih Srba na Goražde i Sarajevo,** general Michael Rose zatražio zračne udare, Akashi odobrio, NATO izveo. UNPROFOR telefonirao Ratku Mladiću u 14.00 sati; poslali mu fax u 14.50 sati i potom bacili dvije bombe.

Na Palama, bosanski Srbi donijeli odluku o blokiranju svih prilaza Sarajevu, kao i UN i međunarodnih humanitarnih organizacija.

Televizija bosanskih Srba, "Srna", prikazala snimke iz Somalije s vezanim i ubijenim američkim vojnikom, uz komentar: "Kada ovo mogu u Somaliji, šta tek mogu Srbi!"

Vojnici bosanskih Srba počinili masakr u Goraždu. UN uputili poruku bosanskim Srbima da oni nisu njihovi protivnici. NATO udari ne znače pobjedu za protivnike, nego NATO pomaže da se ispoštuju pravila UN. U Goraždu, 200 ljudi iz UN je zatvoreno, a 58 posmatrača ima zatvorenički status.

Povodom nove krize Yasushi Akashi izjavljuje: "Mi nemamo sredstva da se nosimo sa situacijom, sve ovo je iznad mogućnosti UN i zavisi od Savjeta bezbjednosti i Boutrosa Ghalia."

Michael Rose: "Bez velikih trupa nemoguće je zaštititi Goražde i 'zaštićene zone' UN."

Ruski predsjednik Boris Jeltsin traži od bosanskih Srba da se povuku i dozvole ulazak UN trupa u Goražde. Yasushi Akashi bojkotuje Karadžića, dok ne oslobodi UN radnike i skine obruč oko Goražda. Ministar spoljnih poslova Rusije Vitali Churkin povodom krize u Goraždu: "Srbi su me danima varali." On traži od Rusije da prekine razgovore sa Srbima. Turska hoće da dignu embargo na oružje i spasi Bosnu.

Ubijeno 59 ljudi u Goraždu.

NATO čeka spreman s 200 aviona, ako Srbi nastave s povredama "zaštićenih zona".

Yasushi Akashi: "Srbi su udovoljili uslovima iz NATO ultimatumu. Situacija ne opravdava zračne udare."

NATO ultimatum: Bosanski Srbi moraju povući oružje na 20 km od Goražda. 4.500 vojnika i 200 aviona NATO-a čeka zapovijed.

Bosanski Srbi poštovali ultimatum.

Margaret Thatcher, bivši premijer Velike Britanije: "Srpski napadi na 'zaštićene zone' su uvreda za čovječanstvo."

26. april

Prvi sastanak Kontakt grupe (SAD, V. Britanija, Rusija, Nemačka i Francuska). Kontakt grupa je ustanovljena sa ciljem da se postigne

sporazum između FbiH i RS. Principi: BiH kao jedinstvena država sa dva entiteta čije će odnose urediti usaglašeni ustav.

Maj

The Guardian: "Postoji Sarajevo kao ideja, zamišljeno Sarajevo, čije razaranje čini izgnanicima sve nas."

12. maj

Senat SAD glasao za ukidanje embarga na naoružavanje BiH

13. maj

Ruska Duma glasala za ukidanje sankcija SRJ

U Ženevi ministri Kontakt grupe predstavili princip unutrašnje podele BiH: 51 odsto teritorije Federaciji BiH, 49 odsto srpski entitet.

16. maj

Formiran Združeni štab za uspostavu Federalne vojske.

Plaćen otkup bosanskim Srbima za zatvorene Francuze u iznosu od 44.000 dolara.

Britanija se povlači ukoliko zaraćene strane ne postignu dogovor u roku od osam nedjelja. "Muslimani treba da priznaju poraz", izjavio Douglas Hogg.

Francuska: Francuski intelektualci vode izbornu kampanju za Evropski Parlament pod

sloganom: "Evropa počinje u Sarajevu." Formirana izborna "Lista za Sarajevo". Henri Bernard-Levy: "U Sarajevu su sahranjene sve evropske vrijednosti."

Američki Senat predlaže zračne udare. Generalni sekretar UN Boutros Boutros-Ghali protiv udara, Francuzi protiv udara.

General Michael Rose: "Ovo je pat-pozicija: Srbi na duži rok gube rat, a Muslimani ne mogu povratiti teritorije."

31. maj

Ustavotvorna skupština FbiH izabrala Krešimira Zubaka za predsjednika FbiH, Ejupa Ganića za potpredsjednika, a Harisa Silajdžića za predsjednika vlade.

Juni

Savez pisaca Rusije dao nagradu "Mihail Solohov" Radovanu Karadžiću za njegov pjesnički rad.

Bob Dole, lider američkih republikanaca, stigao u Sarajevo.

Američki Kongres traži od predsjednika Klintonu jednostrano dizanje embarga na oružje za Bosnu.

6. juli

Kontakt grupa predstavila karte teritorijalnog razgraničenja BiH i paketom prijetnji kako bi osigurala prihvatanje plana.

Otvorena Američka ambasada u Sarajevu.

5. juli

U Ženevi potpisan mirovni sporazum između Muslimana i Hrvata, o stavljanju grada Mostara pod nadzor Evropske unije. Potpis na sporazum stavili Alija Izetbegović i Krešimir Zubak.

Povodom predloženog plana Kontakt grupe, Alija Izetbegović izjavio: "Plan je loš, ali sve druge opcije su gore."

Ministar spoljnih poslova Velike Britanije Douglas Hurd i ministar spoljnih poslova Francuske Alain Juppe stigli u Sarajevo, povodom otvaranja Francuske ambasade.

Skupština Federacije BiH prihvatila plan Kontakt grupe.

13. juli

Milošević prihvata plan Kontakt grupe, a RS odbija, zbog čega SRJ proglašava sankcije protiv nje.

Američki državni sekretar Warren Christopher, povodom odbijanja mirovnog plana od strane bosanskih Srba, izjavio: "Nadamo se da će Rusi izvršiti pritisak na Srbe da prihvate mirovni plan."

Specijalni izaslanik UN za ljudska prava Tadeusz Mazowiecki: "Moji izvještaji nisu ozbiljno shvaćeni, moje preporuke se ne prihvataju, jer tako žele vlade nekih evropskih zemalja."

U Mostaru uspostavljena uprava Evropske unije.

18. juli

Vlada FbiH prihvata plan Kontakt grupe

Bosanski Srbi zatvorili "plave puteve" oko Sarajeva.

August

Ministar spoljnih poslova Rusije Andrei Kozirjev: "Neću više razgovarati s Radovanom Karadžićem."

Povodom odbijanja potpisa na predloženi plan Kontakt grupe i glasanja na referendumu, srbijanska Vlada uputila pismo bosanskim Srbima: "Nemojte se sklanjati iza referenduma."

Vlada Jugoslavije donijela odluku o prekidu političkih i ekonomskih odnosa s bosanskim Srbima i rukovodstvom na Palama. Granice su zatvorene, obustavljen transport i donesena zabrana političkim rukovodiocima i članovima parlamenta da stupe na tlo Jugoslavije.

Momčilo Krajišnik, predsjednik Skupštine bosanskih Srba, uputio poziv Kontakt grupi da promijene mape i daju Srbima državu, inače će biti odgovorni za eskalaciju rata u Bosni.

"Krug 99" pokrenuo akciju: Deklaraciju o jedinstvenom Sarajevu.

Vatikan radi na planu za Papinu posjetu Sarajevu. Vatikan će razmisliti o upozorenju Radovana Karadžića da će Papu gadjati Muslimani, kako bi okrivili Srbe.

21. avgust

Armija BiH oslobodila Veliku Kladušu. Abdić i stanovništvo (oko 20.000) beže na područje Hrvatske pod vlašću RSK. Korpus se uskoro povukao.

Predsjednik Jugoslavije Slobodan Milošević odbija da postavi posmatrača na granice.

Kozirjev putuje u Beograd.

Ruski ministar spoljnih poslova Kozirjev izjavio poslije posjete Beogradu: "Treba pojačati sankcije protiv bosanskih Srba, a ublažiti sankcije Beogradu."

Izjava Radovana Karadžića, povodom mogućeg skidanja embarga na oružje za državu BiH: "Ako međunarodna zajednica ukine embargo, pritvorićemo sve strance, rušićemo avione, oteti UN posmatrača."

Poslije razgovora s Kozirjevim, Slobodan Milošević pristao da se posmatrač razmjesti na granice.

Septembar

U toku razmještanje posmatrača na granicu Srbije i Crne Gore sa BiH. Za nagradu se očekuje ublažavanje sankcija Beogradu. Bosanskim Srbima stavljena zabrana putovanja u inostranstvo.

6-7 septembar

Kontakt grupa predlaže Savetu bezbednosti ublažavanje sankcija SRJ pošto je njena vlada navodno prekinula političke i ekonomske veze s bosanskim Srbima zbog odbijanja predloženog teritorijalnog rešenja (RS u tom momentu drži 70 odsto teritorije BiH)

Napad bosanskih Srba na Bihać. Komandant UN za BiH upozorio Srbe da će biti izloženi udarima, ako ne obustave napad na Bihać.

Ubijen Risto Đogo, TV komentator televizije bosanskih Srba "Srna" Njegov leš pronađen u Zvorničkom jezeru.

UN dao ultimatum bosanskim Srbima da povuku teško oružje iz "zaštićene zone".

Povodom udara granate, ispred sarajevske Katedrale, UNPROFOR objavio izvještaj: "Nije identifikovan uzlazni dio putanje, odnosno mjesto ispaljenja, nego je antena radara bila okrenuta, tako da je registrovan silazni dio putanje i mjesto aktiviranja."

Povodom ultimatumu UN, Radovan Karadžić izjavljuje: "Mi ćemo napasti međunarodne snage kada i gdje to odlučimo."

Američki general John Shalikashvili: "Kada god smo ih napali, Srbi su shvatili poruku i povukli se."

Bosanski Srbi postavili ultimatum UN: "Ako se ne izvinete za naredbu za zračne udare, u roku od 24 sata, osvetićemo se. UN je okupaciona sila, što se ne može tolerisati."

Američki predsjednik Bill Clinton, u govoru u Generalnoj skupštini UN: "Sarajevo se mora spasiti."

SAD insistira na jačim NATO udarima. Britanija protiv.

Oktobar

Ministar odbrane SAD William Perry očekuje da će NATO preduzeti akciju. Sukob između NATO, SAD i UN, o tome kako kazniti Srbe. NATO traži da UN odredi šta je to provokacija za udare. NATO udari su važna komponenta pritiska

NATO tvrdi da je gušenje Sarajeva dovoljan razlog za NATO udare. Traže od generalnog sekretara UN Boutrosa Ghalia zajedničke udare.

Willy Claes postao novi generalni sekretar NATO.

BBC prikazao video snimak ruskog pisca Andreia Limonova kako 1992. godine gadja Sarajevo sa okolnih brda.

Počela akcija prikupljanja potpisa za *Deklaraciju o slobodnom i jedinstvenom Sarajevu*

Tekst Deklaracije:

"Zabrinuti zbog sporog rješavanja i nogih neizvjesnosti u vezi sa sutrašnjicom našeg grada, zahtjevamo u svoje ime, u ime palih žrtava ove brutalne agresije i naših potomaka, da se grad deblokira i demilitarizira, da mu se obezbijedi sigurna budućnost, a njegovim žiteljima pravo na civiliziran život. Poslije svih patnji i stradanja od nasilja i razaranja, sada nam prijetite i trajnom podjelom grada i uništenjem osobenog načina života u različitostima i toleranciji, kakav smo negovali vjekovima. Svijesni da podjeljeno Sarajevo ne bi predstavljalo samo liniju razgraničenja dva dijela istog grada, već i liniju razgraničenja različitih civilizacija, religija, kultura na tlu moderne Evrope, dižemo svoj glas protesta i poztivamo domaću i svjetsku javnost u novu, drugu bitku za sarajevo, u bitku za odbranu od duhovnog i moralnog razaranja i pustošenja.

Odlučni da sačuvamo kulturu života u različitostima i toleranciji, koje su naši preci stoljećima, a i mi sami izgradjivali i negovali i podržavajući takve stavove Skupštine grada Sarajeva kao najvišeg organa vlasti u gradu, objavljujemo:

Deklaraciju:

O slobodnom i jedinstvenom Sarajevu

1. Slobodno, otvoreno i nepodeljeno Sarajevo izraz je naše trajne volje i zato nećemo nikome dozvoliti da se Sarajevo dijeli po bilo kojoj osnovi, u vrijeme kad čitav civilizirani svijet stremlje međusobnoj saradnji i integraciji.

2. Čvrsto smo uvjereni da je život u različitostima i toleranciji neprocjenjiva baština naše prošlosti i siguran temelj mirne i sretne budućnosti za svakog građanina Sarajeva i Bosne i Hercegovine.

3. Zahtijevamo pravedno i blagovremeno kažnjavanje svih ratnih zločinaca i siguran povratak svih prognanika i izbjeglica, što je pretpostavka za normalizaciju života i nastavak tradicije zajedništva.

4. *Prihvatao u cijelini Povelju UN i opću Deklaraciju o pravima čovjeka kao kriterij vlastite prakse i uređenja društvenih odnosa i tražimo da međunarodna zajednica na tim načelima pristupa rješavanju budućnosti Sarajeva i Bosne i Hercegovine, uvjereni da samo demokratski ustrojena politička vlast može da osigura dostojanstvo i interese svakog slobodnog građanina Sarajeva i naše državne zajednice.*

U ovom času svi smo odgovorni za ispunjavanje ovih civilizacijskih načela.

Gradjani Sarajeva

U Sarajevu Deklaraciju je potpisalo 181.350 punoljetnih gradjana, a u inozemstvu je potpisalo više od 900 hiljada potpisnika. Smatra se da je Deklaraciju potpisalo više od milion potpisnika. Iz Beograda je stiglo 15.000, a iz Podgorice 11.000 potpisa.

Novembar

3. novembar

U prvoj zajedničkoj akciji nakon Vašingtonskog sporazuma HVO i ARBiH oslobodile Kupres.

ABiH oslobodila planine Bjelašnicu i Treskavicu, u blizini Sarajeva. SAD odbacile ideju generala Rosea o udarima na ABiH.

5. novembar

Usvojena nova rezolucija o BiH, u kojoj Generalna skupština UN traži od Savjeta bezbjednosti da ukine embargo na oružje za Bosnu, ukoliko u narednih šest mjeseci bosanski Srbi ne potpišu mirovni sporazum. Za ovu rezoluciju glasalo 97 zemalja, dok je 61 članica Generalne skupštine bila uzdržana. Nijedna zemlja nije glasala protiv.

11. novembar

U skladu sa odlukom Senata, SAD objavljuje da više neće da nadgledaju embargo na oružje Vladi BiH. Data je naredba mornarici SAD da više ne presreću brodove koji nose oružje za Vladu BiH.

U govoru održanom u Kraljevskom geografskom društvu, u Londonu, lord Owen je rekao: "Humanitarno uplitanje bilo je fatalna greška. Bez humanitarne pomoći, rat bi već bio završen."

Poruka Radovana Karadžića Hrvatskoj: "Bombardovaću Zagreb, ako nastavite da podržavate Muslimane oko Bihaća."

NATO bombardovao aerodrom u Udbinama. U zraku 30 aviona. Pogodjeni svi predviđeni ciljevi: pista uništena, letjelice čitave. Na NATO avione ispaljena raketa SAM 7. Cilj operacije: sprječavanje budućih napada srpske vojske na Bihać. To je bila najveća akcija u NATO istoriji.

William Perry: "Ako ponovo izvedu bombaški napad, vratićemo se i uništiti njihove avione!" Michael Rose: "Mi smo ovdje da pomognemo dopremu humanitarne pomoći i održimo opstanak zaštićenih zona, a osim toga mi smo ovdje da podržimo legalnu vlast ove zemlje. Zbog toga, na žalost, s vremena na vrijeme treba koristiti silu u samoodbrani, a potom podržati zone isključenja teškog oružja." Akashi je bosanske Srbe obavijestio o napadu, a onda otišao na Pale da se izvinjava.

Američki Kongres, Newt Gingrich: "Ako Srbima želimo slomiti volju, tada bi trebalo da NATO povede akciju slamanja volje Srbima. Povremeni taktički udari su izuzetno nedjelotvorni u zastrašivanju neprijatelja, što je lekcija iz Vijetnama."

Bosanski Srbi blokirali 495 pripadnika UN, u cijeloj Bosni.

Decembar

Srbi postavili protivavionske raketne sisteme u okolini Sarajeva.

U gradu se pojavili grafiti na zgradi Pošte: OVO JE SRBIJA! Odgovor: OVO JE POŠTA, BUDALO! Na drugoj zgradi: TITO, VRATI NAM SE! Odgovor: NISAM LUD, s Titovim potpisom.

Jimmy Carter, bivši američki predsjednik, na poziv bosanskih Srba, dolazi u BiH.

Predstavica Bijele kuće, povodom Carterove mirovne inicijative: "Carter tvrdi da bosanski Srbi žele mir i da ih američki narod nije razumio. Srbi su agresori u ovom ratu. Amerikanci mogu da vide šta se tamo dešava. Carter kaže da je to jedna strana priče. Motivi ove misije izazivaju podozrenje, ali ako bude uspješna, mi ćemo se složiti."

Carter: "Bosanski Srbi su pristali na četiri mjeseca primirja i da za to vrijeme pregovaraju o mirovnom planu." Radovan Karadžić, tim povodom: "Nevjerovatno, ali vratio me za pregovarački sto!"

Ministarsko vijeće Evropske unije: "Pristajemo na posredništvo Jimmy Cartera, ali ako se rukovodi mirovnim planom 51:49."

1995.

Januar

1.januar

Nakon posredovanja bivšeg američkog predsjednika Jimmija Cartera potpisan je sporazum o prekidu vatre između VRS i ARBiH.

Anthony Lake, savjetnik SAD za pitanja nacionalne bezbjednosti: "Prerano je reći da je BiH otpisana i Kongres treba raditi na rješavanju krize."

Richard Holbrooke u Sarajevu: "Nema izmjena u mirovnom planu."

UN naimenovala britanskog generala Ruperta Smitha na mjesto Michaela Rosea.

Bosanski Srbi odbili da prihvate mirovni plan. Kontakt grupa privremeno prekida misiju jer nemaju uspjeha u pregovaranju.

Obilježeno 1.000 dana opsade Sarajeva.

Februar

Momčilo Krajišnik, jedan od vodećih ljudi SDS-a, najavio teror u Sarajevu: "... Rat se mora završiti u Sarajevu, gdje je i počeo."

Nakon odbijanja mirovnog plana na Palama, međunarodna zajednica će se direktno obratiti Slobodanu Miloševiću, predsjedniku Srbije.

Poslanici Skupštine bosanskih Srba odbili plan Kontakt grupe s 44:6 glasova.

Međunarodna zajednica uslovljava ukidanje sankcija Slobodanu Miloševiću, za priznanje BiH i Hrvatske.

Slobodan Milošević: "Još nije došlo vreme za priznavanje Zagreba i Sarajeva."

Uspostavljeni diplomatski odnosi Sarajevo-Moskva.

Mart

1.mart

Pproglašen za Dan nezavisnosti BiH, odlukom Skupštine RBiH.

Britanski Parlament: Jedan od laburista optužio bivšeg glavnomandujućeg UNPROFOR generala Michaela Rosea da je primio mito od Srba (dobio je i sliku od komandanta vojske bosanskih Srba Ratka Mladića, na oproštaju), a da je zauzvrat davao povjerljive NATO podatke o rasporedu letenja NATO aviona.

Akashi prenio poruku komandanta vojske bosanskih Srba Ratka Mladića: "Za svakog ubijenog Srbina, srpska strana će zatvoriti prilaze Sarajevu, na 30 dana", a povod su djeca ubijena na Grbavici.

Masakr u centru Tuzle: 19 ubijenih, više desetina ranjenih.

Televizijska stanica bosanskih Srba, "Srna": "Radovan Karadžić će objaviti trenutni prekid rata, ako se ABiH povuče na položaje od 24. decembra, kada je potpisan sporazum o prekidu vatre."

Radovan Karadžić se pojavio u uniformi, nakon poraza srpskih snaga na Majevici. Uputio poziv za pregovore. Poslao pismo SAD, Rusiji, Britaniji, Francuskoj, Boutrosu Ghaliu, u kom traži trenutnu obustavu oslobadajućih akcija ABiH. U slučaju nastavka sukoba, doći će do balkanskog rata.

Lord Owen, u intervjuu za BBC: "Strane moramo okupiti oko pregovaračkog stola ili će biti žestoki rat, u razmjerama kakve nismo vidjeli."

April

U Londonu, umrla Irma Hadžimuratović, djevojčica pogodjena snajperom, a izmještena u London da bi je spasili.

2. april

Richard Holbrooke: "Zabrinuti smo zbog pogoršanja stanja u Bosni."

Radovan Karadžić pozvao bivšeg američkog predsjednika Jimmy Cartera da ponovo dodje u BiH, da produži tzv. primirje. Od međunarodnih zvaničnika niko više ne dolazi na Pale, na pregovore. Karadžić je u moralnoj, političkoj i ekonomskoj izolaciji.

Bosanski Srbi oteli četiri Francuza iz organizacije "Ljekari bez granica".

Francuski ministar odbrane Francois Leotard izjavio da će, ako ne bude udovoljeno njihovim uslovima za produženje boravka, Francuzi donijeti odluku o povlačenju njihovih snaga.

Povodom teškog stanja u Sarajevu, predsjednik Predsjedništva BiH Alija Izetbegović upozorio: "Ukoliko Karadžićevi Srbi nastave s granatiranjem Sarajeva, bez reakcije međunarodne zajednice, deblokadu će izvršiti ABiH, uz pomoć stanovnika Sarajeva. Druga opcija je dati grad na upravu UNPROFOR-u, s demilitarizacijom zone u opsegu od 20 km."

Francois Mitterand uputio poziv predsjedniku Predsjedništva BiH Aliji Izetbegoviću da 8. maja, u Parizu, učestvuje na proslavi 50 godina pobjede nad fašizmom: "Došlo je vrijeme da se definitivno okrene jedna stranica istorije, da se proslavi pomirenje među evropskim narodima i da se razmotre nove perspektive koje nam se danas nude", stoji u pozivu.

Maj

Akashi u Sarajevu pokušava isposlovati primirje. Tim povodom, premijer Federacije BiH Haris Silajdžić kaže: "Mi ne možemo zamijeniti razgovore o miru razgovorima o prekidu vatre. Ukoliko oni ne budu ubijali,

Vlada neće aktivno angažovati pripadnike ABiH. Prema Ženevskoj konvenciji, izgledniji je legalno ubijanje naših ljudi i genocid."

Richard Holbrooke: "Nijedna strana nije dovoljno jaka za odlučni udarac."

Radovan Karadžić: "Riješili smo da branimo svakog Srbina. Sada sam slobodan da ignorišem sve rezolucije, pogotovo prema UNPROFOR."

7. maj

Masakr na Butmiru. Ubijeno 9 a ranjeno više od 40 ljudi. Komentar srpske televizije "Srna": "Bosanci su inscenirali masakr, donošenjem tijela bosanskih vojnika na mjesto nesreće." UN: "Zaključili smo da je ovo bila istinska tragedija, bez inscenacije."

Radovan Karadžić u intervjuu njemačkom magazinu "Der Spiegel": "U slučaju intervencije, uzećemo 'plave šljemove' za taoce." On odobrava povlačenje UN, jer će onda Srbi zauzeti "zaštićene zone", uključujući Sarajevo, ukoliko u tim gradovima Muslimani ne budu razoružani.

Masakr u centru Tuzle: 63 ubijena, 200 ranjenih.

231 pripadnik UN su taoci bosanskih Srba, pod prijetnjom smrću, ako NATO opet napadne. Srbi koriste sva svoja oružja, s kontrolnih punktova UN. Srbi prvo razoružavaju vojnike UN na punktovima, onda ih zarobe i blokiraju. Trojica vojnika UN, vezani uz stubove, postavljeni su kao živi štit protiv bombardovanja.

Juni

Generalni sekretar NATO-a Willy Claes povodom "krize talaca": "Taoci moraju biti bezuslovno oslobođeni!"

Državni sekretar SAD Warren Christopher povodom "krize talaca": "Ponašanje vodja bosanskih Srba je anticivilizacijsko i barbarsko."

Zbignev Bzezinski, bivši savjetnik za nacionalnu bezbjednost u Carterovoj administraciji: "Ako Srbi odbiju, mi treba jasno da stavimo do znanja da, ako UN neće ojačati svoju ulogu i mandat u Bosni, nama ne ostaje drugo već da ukinemo embargo na oružje i omogućimo Bosancima pravo na odbranu i da to podupremo teškim kaznenim bombardovanjem srpskih položaja."

Ujedinjenje Republike Srpske i Republike Srpske Krajine. Beograd se od toga distancirao, ocjenjujući to kao loš potez, koji vodi novom raskolu, a ne ujedinjenju naroda. Beograd to ocjenjuje kao pokušaj uvlačenja Jugoslavije u rat, koji ona želi da izbjegne. Ako Milošević kaže NE ovom ujedinjenju, on postaje izdajnik srpstva, zato tako dugo oklijeva. Karadžić traži saveznika u vodji hrvatskih Srba Milanu Martiću, koji se potpuno udaljio od Miloševića.

Bosanski Srbi drže 300 talaca – pripadnika UN, kao garanciju protiv zračnih udara NATO-a, na 20 lokacija u Bosni. UN za neke taoce znaju gdje se nalaze, a za neke nemaju ni nagovještaja. Portparol UN Aleksei Ivanko: "UN informacije zavise od IRC-a u određivanju mjesta gdje su taoci i njihovog tretmana."

Radovan Karadžić: "Bilo kakav pokušaj da se taoci silom oslobode imaće katastrofalan završetak. Biće to pokolj. To treba riješiti na politički način. To je preventiva za udare. Moraju se s nama konsultovati, prije odluke o promjeni mandata UN. Mogu se povući, ali ne i ostaviti svoje oružje."

Karadžić uputio pismo Boutros Boutros-Ghalii, postavljajući uslove:

1. obećanje zemalja UN-a i NATO-a da će odustati od upotrebe sile i da će tražiti mirovno i političko rješenje;
2. momentalna i potpuna demilitarizacija "zaštićenih zona";
3. momentalni prekid isporuke oružja i vojne opreme iz Irana i Turske.

Sa sastanka Frejzer-Milošević: "Milošević je dobrodošao u međunarodnu zajednicu samo ako ustane protiv bosanskih Srba."

Šef generalštaba francuske vojske admiral Jacques Lancsad: "Ne može se govoriti o neprijateljima, treba govoriti o teroristima."

Bosanski Srbi zarobili još 16 Francuza, na kontrolnom punktu UN, Bare, i odveli ih.

Na intervenciju Slobodana Miloševića, bosanski Srbi pustili 120 pripadnika UN. Karadžić: "Puštanje talaca je pokazalo da RS ne želi da izazove rat s međunarodnom zajednicom. Očekujemo od međunarodne zajednice znak 'dobre volje' prije puštanja ostalih talaca."

Bosanski Srbi: "Mi smo gospodari vlastitog neba, što prije nestanu s našeg neba, manje će biti obarani."

Jovica Stanišić, načelnik državne bezbjednosti Jugoslavije, preuzeo taoce od bosanskih Srba i uz dužno poštovanje prebacio ih u Srbiju.

Komandant vojske bosanskih Srba Ratko Mladić: "Neće biti pušteni ostali taoci dok Srbi ne dobiju garancije da NATO više neće bombardovati srpske položaje."

Ofanziva HVO-a na glamočko-grahovskom ratištu.

12. juna

EU imenovala Švedjanina Karla Bilta svojim novim posrednikom jer je Lord Owen podneo ostavku.

Lawrence Eagleburger: "U Zapadnoj alijansi niko ne misli strateški. Niko ne planira nijedan korak unaprijed. Masovan napad je bio neophodan, a ne pojedinačni udari, koji su neizbježno vodili hvatanju talaca. Ja preporučujem masovne zračne napade na čitav niz strateških ciljeva. Samo ta strategija će spasiti UN i NATO od potpunog debakla."

Mi možemo, kao i do sada, tapkati u mjestu i pokušati da nekim obećanjima navedemo Srbe da puste taoce. To bi, naravno, bilo praćeno srpskim prijetnjama. To bi ohrabrilo 'Sadame' i 'Gadafije', ako samo jednom taocu usfali dlaka s glave. U ratu u Zalivu, mi smo od početka stavili do znanja da smo odlučili da pobijedimo. U Bosni, ni u jednom momentu nismo pokazali odlučnost. UN su bila uskraćena sredstva, što je vodilo porazu."

Jacques Chirac: "Ne govorite mi o vjerskom ratu. To su ljudi bez vjere i zakona, to su teroristi."

Momčilo Krajišnik, iz vodjstva bosanskih Srba: "Priznanje BiH je neprihvatljivo, prihvatanje mirovnog plana ne dolazi u obzir."

16. juni

Savjet bezbjednosti UN izglasao rezoluciju o slanju naoružanih snaga za brze akcije (RRF) u BiH, za zaštitu UNPROFOR-a.

19. juni

Na Dobrinji na pumpi za vodu ubijeno 9 a ranjeno 16 ljudi.

21. juni

Na Dobrinji ubijeno 6 a ranjeno 15 ljudi

Juli

11. jula

VRS, zajedno s delovima VJ, zauzima "zaštićenu zonu" Srebrenice. Branitelji i stanovništvo se pokušavaju probiti do Tuzle. U gradu i okolino ubijeno oko 8.000 muslimanskih civila, uključujući i one koji su zaštititi potražili u holandskoj bazi UNPROFOR.

Douglas Hogg: "U Bosni nismo na strani bosanskih Srba. Mi (britanska vlada), krivimo Srbe za raspad bivše Jugoslavije, a bosanske Srbe za zločine i ono što se dešava u BiH."

Jedini mogući način da se Karadžićevi Srbi spriječe u bombardovanju Sarajeva je "upotreba zračnih snaga". RRF ne nameću mir, niti se bore na nečijoj strani.

Savjet bezbjednosti UN traži od svih strana da poštuju status Srebrenice, "zaštićene zone".

Žepa pruža otpor artiljeriji, pješadiji, avionima koji dolijeću s prostora SR Jugoslavije. Žepljani poručuju da će mirovnjaci dijeliti njihovu sudbinu.

21.juli

Zapadni saveznici na inicijativu SAD zaključuju da NATO treba odlučnije delovati i najavljuju jake udare iz vazduha na VRS ako nastavi sa napadima na "zaštićene zone".

"Liberation": "Pad Srebrenice je poraz, ravan Napoleonovom porazu u bitci kod Vaterloa1815."

Sarajevo: povodom tragedije u Srebrenici, oglasilo se Srpsko građansko vijeće: "Da bi očuvala minimum kredibiliteta, međunarodna zajednica tragediju Srebrenice mora shvatiti kao posljednju opomenu, da se oklijevanjem i neodlučnošću ništa ne može učiniti za mir u Bosni i da prijeti zamah velikosrpske agresije i genocida."

22. juli

Izetbegović i Tudjman u Splitu potpisuju još jedan sporazum o vojnoj saradnji dve države: zajednička odbrana od srpske agresije; postizanje političkog rješenja u skladu s naporima međunarodne zajednice.

Žestoka srpska ofanziva na Bihać.

Chirac: "Zaključci Londonske konferencije su zamašan i odlučan odgovor na srpsku agresiju u BiH. Odluke se moraju primijeniti bez odgode i bole'ivosti. Srbi moraju shvatiti da nećemo popustiti ni u pogledu opstanka muslimanskog stanovništva Bosne, niti u pogledu dostojanstva i zaštite snaga UN u BiH."

Srbi pale sela oko Žepe.

Izaslanik UN za ljudska prava Tadeusz Mazowiecki podnio ostavku u znak protesta zbog neutralnosti i kukavičluka svijeta, pred padom bosanskih enklava u srpske ruke.

Uputio pismo Boutros Boutros-Ghalii: "Pojedinač ne može vjerodostojno govoriti o ljudskim pravima, dok međunarodna zajednica i njeni lideri nemaju hrabrosti ni odlučnosti da štite ta prava."

28-29 juli

HV i HVO oslobadjaju Bosansko Grahovo i Glamoč. Srpsko stanovništvo se povlači zajedeno sa VRS.

Avgust

4-7 avgust

HV u operaciji Oluja oslobadja sve teritorije Hrvatske osim Podunavlja. Na granici sa BiH spaja se sa 5. korpusom ARBiH, čime je dedblokiran Bihać. Potpun egzodus srpske vojske i srpskog stanovništva, kao i bošnjačkog (20.000) iz Velike Kladuše pošto je 5. korpus ARBiH ušao u grad. Malobrojno preostalo srpsko stanovništvo, uglavnom starci, na području nekadašnje RSK u narednim nedeljama bilo izloženo pljački i opštem teroru, uključujući i brojna ubistva.

Karadžić uputio apel za pomoć, za zaustavljanje Zagreba u napredovanju u Zapadnoj Bosni. "Ovo više nije građanski rat, već agresija, nastavak Drugog svjetskog rata."

11. avgust

Predsednik Clinton vetom odbio jednostrano ukidanje embarga na naoružanje BiH i određuje Ričarda Holbruka da pokrene mirovnu inicijativu "endgame".

Margaret Thatcher: "Embargo je ne samo nemoralan, već sasvim moguće nelegalan, jer sprječava Bosance da se brane od genocida."

19.- avgust

Igmanski put: UNPROFOR-ov transporter sletio u provaliju. Poginuli članovi američkog pregovaračkog tima Robert Fraser, Nelson Drew, Joseph Kruzel i jedan francuski vojnik.

25. avgust

VRS zauzima Žepu, ubija i proteruje bošnjačko stanovništvo.

28. avgusta

Na sarajevskoj tržnici *Markale* ubijeno 35 civila a ranjeno 86

Karadžić: "Muslimani su izrežirali napad."

29. avgust

Slobodan Milošević i Radovan Karadžić potpisali su dokument kojim je Miloševiću dato pravo da u Dejtonu pregovara u ime svih Srba. Tom sastanku je prisustvovao i patrijarh Pavle i na taj dokument stavio svoj potpis.

30. avgust

NATO, operacijom "Odmerena sila", počinje vazdušne udare na položaje VRS.

Američki kolumnista **Vilijem Faf** je ovu operaciju okarakterisao kao istorijski razvoj u poslehladnoratovskim odnosima između Evrope i SAD. "Evropskim prestonicama tek preostaje da shvate poniženje Evrope u onom što bi se moglo pokazati kao jugoslovenska završnica... Danas su SAD ponovo evropski lider; nema drugog. I Bušova i Klintonova administracija su pokušale i nisu uspele, da ubede evropske vlade da preuzmu vođstvo Evrope." (*International Herald Tribune*, 1. septembar 1995)

Američki tim stiže s mirovnim planom: Federacija Bošnjaka i Hrvata na jednoj strani, Republika Srpska na drugoj strani, s mogućnošću povezivanja s Hrvatskom i Srbijom.

Richard Holbrooke, nakon strašne nesreće koja je pogodila američki pregovarački tim: "Misija se nastavlja pod pokroviteljstvom predsjednika Clintona."

Septembar

NATO udari još traju. Visoki oficir američke vojske izjavio: "Operacija će se odvijati 24 sata, dok nam ne kažu drugačije. NATO neće opozvati najveću operaciju u svojoj istoriji dok se ne podigne opsada Sarajeva. Ne govorimo o tome da se omča popusti, omča se mora odstraniti, a ne samo olabaviti oko žrtvinog vrata. Radi se o uklanjanju teškog naoružanja, otvaranju aerodroma, puteva za ulaz i izlaz iz grada, puštanje struje, vode, plina. Opsada mora biti podignuta, operacija neće biti prekinuta dok se ne postignu ti ciljevi."

8. septembar

U Ženevi, pod okriljem Kontakt-grupe, ministri vanjskih poslova Hrvatske, BiH i SRJ usaglašuju principe za sporazum: BiH zadržava međunarodnopravni subjektivitet, a unutrašnja "entitetska" podela sprovodi se u srazmeri 51-49 odsto u korist BiH.

U Beogradu, kod Miloševića, delegacija bosanskih Srba s Pala, u cilju formiranja zajedničke delegacije u daljim mirovnim pregovorima. Došli su u Beograd, prvi put poslije godinu dana. Sporazum o zajedničkom nastupu

blagoslovio i potpisao srpski patrijarh Pavle. Milošević će zastupati interese bosnaskih Srba.

12. septembar

HV i HVO oslobadjau Drvar, Šipovo i Jajce, a ARBiH Donji Vakuf: 5. KORPUS arbiH PRIBLIŽAVA SE Prijedoru, a HV stigla na 25 km južno od Banja Luke. VRS u rasulu, a celikupno stanovništvo RS zapadno od koridora pokreće u zbeg prema Srbiji.

Državni sekretar SAD Warren Christopher: "Ofanziva na Banja Luku će biti zaustavljena. Mi smo Muslimane i Hrvate poticali da se radije zaustave do tačke koju trenutno fokusira mirovni proces, nego da osvajaju nove teritorije."

19. septembar

Na pritisak zapadnih sila, posebno SAD, ofanziva se zaustavlja, jer je napredovanje ARBiH i HV premašilo zadani teritorijalni odnos među "entitetima".

26. septembar

Kontakt grupa objavljuje principe za sporazum: zajedničke institucije, slobodni izbori, sloboda kretanja i zaštita ljudskih prava. Klinton i Izetbegović postižu dogovor da se ukidanje embarga na uvoz oružja odgodi za 4 do 6 meseci.

Oktobar

10. oktobar

ARBiH se učvršćuje u Sanskom Mostu, a HV ulazi u Mrkonjić grad.

12. oktobar

Pošto je UNPROFOR potvrdio da su prekinuta dojava delovanja, Holbruk izjavljuje da će pregovori početi 31. oktobra i trajati dok se ne postigne sporazum. Savet NATO donosi odluku da će, čim se potpiše sporazum, u BiH poslati svoje snage radi njegov eimplementacije.

Novembar

1. novembar

Počinju pregovori u vazduhoplovnoj bazi u Dejtonu (Ohio, SAD)

Delegacija BiH: Alija Izetbegović, Haris Silajdžić, Muhamed Šaćirbegović, Krešimir Zubak, Jadranko Prlić, Ivo Komšić, Miro Lazović.

Delegacija Hrvatske: Franjo Tudjman, Hrvoje Šarinić, Mate Granić, Gojko Šušak.

Delegacija SR Jugoslavije i RS: Slobodan Milošević, Miodrag Bulatović, Nikola Koljević, Momčilo Krajišnik, Aleksa Buha, Milan Milutinović.

Savjet bezbjednosti UN usvojio Rezoluciju 1019, u kojoj se zahtijeva od bosanskih Srba da odmah omoguće UNHCR-u, ICRC-u i drugim međunarodnim organizacijama, prilaz Srebrenici, Žepi i Banja Luci, da bi se ispitalo šta je s licima koja se vode kao nestali; takodje se zahtijeva da se osoblju Međunarodnog komiteta Crvenog krsta omogući pristup svim zatočenim licima i da ih sve registruju; Savjet bezbjednosti zahtijeva od svih država da u potpunosti saradjuju sa istražiteljima Međunarodnog suda za ratne zločine u Hagu.

21. novembar

Postignut sporazum za BiH: utvrđene "entitetske" granice, izborni sistem, instrumenti za poštovanje ljudskih prava, pitanja povratka izbeglica i raseljenih lica. BiH odnosno F BiH i RS imaju zajedničke institucije, dvodomni parlament, tročlano Predsedništvo, Vijeće ministara, Ustavni sud i Centralnu banku. Sarajevo ostaje nepodijeljeno.

Slobodan Milošević, predsednik Srbije: "Zahvaljujući uspešnom završetku pregovora u Dejtonu, ovaj dan ući će u istoriju kao dan završetka rata na prostoru prethodne Jugoslavije.

U građanskom ratu poput ovog u Bosni, nema pobednika, niti može biti pobednika. Svi su gubitnici, samo je mir – pobjeda. Rešenja koja su obvele postignuta, podrazumevala su bolne ustupke svih strana, ali bez takvih ustupaka, ne bi bilo moguće uspeti ovde, i mir ne bi bio moguć.

Zato ni jedna strana ne treba da žali zbog ustupaka koje je dala. (*Večernje novosti*, 22. novembar 1995).

Alija Izetbegović, predsednik BiH: "Mir dogovoren u Dejtonu možda nije pravedan, ali je pravedniji od rata". (*Večernje novosti*, 22. novembar 1995)

Franjo Tuđman, predsednik Hrvatske: "Ovaj sporazum će doprineti jačanju muslimansko-hrvatske federacije i kompletnoj normalizaciji odnosa svih zemalja bivše Jugoslavije na osnovu međusobnog priznavanja". (*Večernje novosti*, 22. novembar 1995)

Momčilo Krajišnik, lider SDS: "Paraf jugoslovenskog šefa delegacije ne znači ništa, ako ga u Parizu ne overe legalni predstavnici RS, a oni to neće učiniti ako ne bude zadovoljen minimum srpskih interesa". (*Politika*, 24. novembra 1995)

Glavni odbor SDS: "Podržavajući zaključke mira, a ističući da je rešenje iz Dejtona nametnuto političkim i vojnim pritiscima međunarodne zajednice na RS, Glavni odbor SDS podržava stav ovlašćene delegacije RS na pregovorima u Dejtonu i traži da se ulože svi naponi da se do konferencija u Londonu i Parizu učine moguća poboljšanja, naročito u pogledu implementacije, te u pogledu iznalaženja pravednog rešenja za deo Podrinja, Srpsko Sarajevo, Vukosavlje (Odžak), izlaska RS na more, te definisanje koridora kod Brčkog. RS zadržava pravo da mirnim putem i političkim sredstvima pod svoj suverenitet vrati srpske prostore definisane u strateškim ciljevima. Pariski ugovor biće validan samo ako ga potpiše predsednik RS koji po Ustavu predstavlja Republiku". (*Politika*, 2. decembar 1995)

Vlada Republike Srbije: Vlada Republike Srbije pozdravlja uspešan završetak mirovnih pregovora i ocenjuje da mirovni sporazum potpisan u

Dejtonu, SAD, predstavlja dokument od istorijske važnosti za Republiku Srbiju odnosno SR Jugoslaviju, i srpski narod u celini.

Ovaj mirovni sporazum označava veliku pobjedu mira na prostorima prethodne Jugoslavije. Sporazum je potvrda miroljubive politike Jugoslavije za koju se ona zalagala od početka sukoba na teritoriji prethodne SFRJ, nastalih posle secesije nekih republika.

(...) Vlada Republike Srbije ocenjuje da je u postizanju mirovnog sporazuma predsednik Republike Srbije Slobodan Milošević odigrao presudnu ulogu, koja je uvažena i potvrđena od strane svih međunarodnih subjekata, kao i učesnika u sporazumu. U proteklom pregovorima, predsednik Milošević je u celini odbranio nacionalni, državni, politički i ekonomski interes države i celokupnog srpskog naroda. Priznavanjem Republike Srpske kao konstitutivnog subjekta BiH, Međunarodna zajednica je na sebe preuzela i odgovornost za ravnopravnost i bezbednost srpskog naroda i očuvanje njegovog nacionalnog identiteta". (*Borba*, 22. novembar 1995)

Dr Živorad Djordjević: "Mir je pristigao, rat je završen, sankcije suspendovane. Vraćaju se nada, osmesi, smisao života. Svaki rat je uvek bez pobednika, ali posle ovog nesrećnog i pogubnog meteža pobedio je razum, nadvladala je želja da se živi bez krvi, razaranja, izbegništva, pobedila je mudra mirovna politika Slobodana Miloševića". (*Borba*, 4. novembra 1995)

Vojislav Koštunica, predsednik DS: "Ne verujem da će dejtonski sporazum, takav kakav jeste, voditi u dalje ratove i nestabilnosti. Ali siguran sam, da posle Miloševićevog razlaza iz 1991 i posle Miloševićevog mira iz 1995 položaj Srba nikada nije bio gori u dva veka, od kako su počeli da stvaraju svoju državu.

(...) Predsednik Srbije je iz svoje dejtonske sobe poručio bosanskim Srbima da im čestita Republiku Srpsku i želi mir i saradnju sa Muslimansko-hrvatskom Federacijom. Uočite, dakle, ne saradnju sa SRJ, što znači da ih je još jednom otpisao i ovom čestitkom potvrdio da će živeti u drugoj državi. (...) Ako je RS bila ozvaničena u Ženevi, onda je u Dejtonu ozvaničena granica RS i SRJ. (...) Ovo je trenutak da se razmišlja o učvršćivanju veza RS sa SRJ i to ih treba jačati na svim planovima. (*Naša borba*, 23. novembar 1995)

Vojislav Šešelj, predsednik SRS: On je rekao da tzv. mirovni sporazum potpisan u Dejtonu predstavlja ozvaničeno srpskog potaza koji je rezultat katastrofalne nacionalne politike predsednika Srbije, potpomognute zvaničnom politikom upravo SAD.

"Srpski narod rezultate ovako histerične antisrpske politike Miloševića i međunarodne zajednice nikada neće moći da prihvati kao konačne, a neka buduća demokratska i nacionalno opredeljena vlast će sigurno umeti da ostvari težnje našeg naroda da uživa u ujedinjenoj i jakoj srpskoj državi" (*Naša borba*, 23. novembra 1995)

Miloš Macura, akademik: "Svi smo želeli mir, ali ni krivci za rat se ne smeju zaboraviti. U suprotnim mogu doći nova iznenađenja".

Akademik Macura smatra da se ne može odvojiti Bosanska krajina od istočne Bosne, kao što su to želeli hrvatski i muslimanski pregovarači, jer to je

jedinstvena celina i zato je koridor sa razlogom trebao biti širi. (*Borba*, 22. novembar 1995)

Pavle Ivić, akademik: "Ogromna je radost zbog sporazuma o miru. Taj sporazum zaista znači mir na prostorima bivše Jugoslavije, bez obzira što muslimani još prave probleme oko koridora. Istovremeno osećam veliku žalost zbog svih onih srpskih krajeva koji su izgubljeni, kao i stanovništva koje je moralo napustiti svoja ognjišta i bojim se za uvek". (*Borba*, 22. novembra 1995)

Zoran Djindjić, predsednik DS: Sa olakšanjem smo dočekali vest o potpisivanju sporazuma i sa nadom da je time završen poslednji rat na Balkanu. Nadamo se da će svi budući sukobi i sporovi u ovom regionu biti rešavani političkim, a to znači mirnim sredstvima. Zato je, naravno, neophodno i više od mirovnog sporazuma.

Neophodne su demokratske institucije koje omogućavaju postizanje kompromisa. Do takvih institucija put nije ni lak ni kratak, ali je potpisivanje mirovnog sporazuma prvi veliki korak na tom putu". (*Borba*, 22. novembra 1995)

Decembar

Raspored trupa IFOR-a u Bosni.

UN završavaju svoj mandat u Bosni 31. januara 1995. godine.

Bosanski Srbi demontiraju fabrike, prilikom povlačenja.

Bosanski Srbi pale kuće na Grbavici.

Vuk Drašković, lider SPO: "Da zalaganjem velikih sila rat nije prekinut cela Republika Srpska bi pala za nekoliko sedmica. Ne usudjujem se ni da zamislim koje bi to posledice imalo za sav srpski narod.

(...) Srbija treba da postane velesila na Balkanu. Jer, Srbija je na takvom geopolitičkom položaju da predstavlja most između Evrope i Azije i Zapada sa Rusijom. Uz to ona ima Vojvodinu, Pomoravlje i Kosovo najplodniju zemlju u Evropi. (*Naša Borba*, 11. decembra 1995)

12. decembra

Apel svetog arhijerejskog sinoda svim međunarodnim činiocima:

U ovom trenutku Sinod SPC izražava i svoju veliku zabrinutost povodom onih delova Sporazuma iz Dejtona, koji, bez obzira na namere svih učesnika Sporazuma, dovodi u pitanje – ili čak dopuštaju da bude ugrožen – opstanak desetina hiljada pravoslavnih Srba koji žive u srpskim delovima Sarajeva, Odžaka, Hercegovine i drugih mesta nastanjenih po preimućtvu Srbima, pošto je predviđeno da njihove teritorije budu uključene u Muslimansko-hrvatsku federaciju..

(...) SPC u apelu podseća da je "oblastima pod kontrolom hrvatskom i muslimanskom Srpska pravoslavna crkva u celosti izgubila četiri eparhije, a od tri ostali su joj samo delovi, pri čemu nijedan od episkopa u ovim eparhijama ne može da boravi u svom sedištu.

(...) Ukoliko međunarodni činioči istinski žele pravedno rešenje za sve strane u sukobu, uvereni smo da neće dozvoliti masovni egzodus srpskog

naroda sa njegovih vekovnih ognjišta. U protivnom, etničko čišćenje Srba, započeto u Slavoniji i surovo nastavljeno u Srpskoj Krajini i u Zapadnoj Bosni, doživelo bi katasrofalne razmere, nezapamćene u novijoj evropskoj istoriji, i to pred očima Evrope i ukupne međunarodne zajednice, a u krajnoj liniji i uz njihovu pomoć, svesnu ili nesvesnu.

(...) Sinod SPC je izrazio zabrinutost povodom Dejtonskog ugovora i izjavio da potpis patrijarha smatra nevažećim: "Saopštavajući našoj javnosti tekst ovog svog obraćanja, upućenog međunarodnim činiocima, Sveti Arhijerejski Sinod oseća, takodje, svojom dužnošću da – zbog nastalih nedoumica ili čak pogrešnih interpretacija, dobronamernih i nedobronamernih – obavesti javnost da nedavni potpis Njegove Svetosti Patrijarha Srpskog na dogovoru predstavnika Republike Srbije, odnosno Jugoslavije, i Republike Srpske ni u kom slučaju ne znači da on lično, ili Crkva uopšte, stoje iza konkretnih inicijativa potpisnika". Deset dana kasnije u saopštenju sa vanrednog zasedanja Sabora SPC ponovljena je ista poruka uz objašnjenje da je Patrijarh bio zloupotrebljen. (*Naša borba*, 13. decembra 1995)

14. decembra

U Parizu Franjo Tudjman, Alija Izetbegović i Slobodan Milošević u prisustvu predstavnika zemalja Kontakt grupe potpisuju Dejtonski sporazum.

Slobodan Milošević, predsednik Srbije: "Ja sam siguran da ovaj trenutak, ovaj istorijski dan, rekao bih, treba da označi prekretnicu ka miru, razumevanju, saradnji u regionu Balkana. Vreme je da se svi narodi u regionu okrenu ka ekonomskom oporavku, razvoju, izgradnji i međusobnoj saradnji.

Dat je jedan veliki doprinos interesima svih naroda i svih ljudi koji na Balkanu žive i ja sam siguran da je ovaj mir, koji je juče u Parizu simbolično potpisan, u interesu svih naroda i svih ljudi, svih država u regionu i rekao bih Evrope u celini. Ja sam siguran da će svaka strana učiniti sve da poštuje odredbe mirovnog sporazuma i da ih u celini sprovede.

(...) Uz angažovanje čitave međunarodne zajednice, uključujući naravni i pre svega i Saveznu Republiku Jugoslaviju, ja sam siguran da ćemo mi uspešno rešiti mnoge brige, građana srpskog dela Sarajeva. Mislim da oni treba da imaju poverenje i u nas i u međunarodnu zajednicu da će to tako biti. (*Večernje novosti*, 15. decembar 1995)

Nikola Koljević, predstavnik Republike Srpske u jugoslovenskoj delegaciji: "Politika mira je pobedila i mislim da je povratak Jugoslavije u međunarodnu zajednicu i povratak nas preko Jugoslavije i Republike Srpske nešto što nam sledi kao perspektiva i što se tiče rekonstrukcije naravno, da naš svet vidi da će imati od čega da živi, da će imati ekonomsku perspektivu, a i više, da neće biti politički satanizovan. To je najvažnije". (*Večernje novosti*, 15. decembar 1995)

Čestitka kompanije "Simpo" Slobodanu Miloševiću: "Svi ljudi koji najviše cene i vole mir, bili su uz vas u dejtonu i u Parizu, kada su te univerzalne ljudske težnje i vrednosti dobile punu i najvišu potvrdu.

Zahvaljujući vama, pred nama i narodima Balkana je vreme mira i stvaranja, sa puno optimizma i pravih prilika za bolji, bogatiji i srećniji život, koji pripada svima. (*Večernje novosti*, 15. decembar 1995)

Početak NATO vojne operacije "Uskladjeni napor", najveće od kraja Drugog svjetskog rata.

IFOR zamijenio trupe UN.

Bosanski Srbi traže od Michaela Steinera 1.000 mrtvačkih sanduka i 10.000 kutija za pakovanje stvari, da bi napustili dijelove teritorije (na kojima su groblja), koji će pripasti Federaciji.

Srbi otkopavaju mrtve i odnose ih pri povlačenju.

1996.

Januar

Srpsko građansko vijeće, o odlasku Srba, s nekad okupiranih dijelova a sada područja Federacije: "Većina stanovnika u okupiranom dijelu Sarajeva želi ostati, ali se s Pala na njih vrši ogroman pritisak da idu."

Susret Izetbegović-Clinton u američkoj vojnoj bazi u Tuzli. Tom prilikom, američki predsjednik u obraćanju američkim vojnicima naglasio: "Vi stvarate novu istoriju. Vi ste pripremani za rat, ali je u Bosni vaša misija mir – vi ste u misiji heroja. U Tuzli branite američke vrijednosti i američke interese."

Oko 60 mudžahedina napustilo Bosnu.

"Seobe mrtvih duša" s reintegriranih područja Sarajeva.

Papa sa svog prozora pustio dva bijela goluba i rekao: "Odletite u Sarajevo. Neka vaš let nosi simboličnu poruku nade i mira u cijelom svijetu. Odletite u Sarajevo i blagoslovio vas sveprisutni Bog."

Februar

Opasnost od neeksplozivnih mina.

Vuk Drašković, SPO, uputio poruku Karadžiću i Mladiću: "Idite u Hag i sve priznajte. Tako ćete od optuženih postati svjedoci."

U Sarajevu, ABiH uhapsila generale srpske vojske, Đukića i Krsmanovića.

Engleski princ Charles u posjeti Sarajevu.

Richard Holbrooke u posjeti Sarajevu, Beogradu, Zagrebu.

Usvojen Zakon o amnestiji.

IFOR: "Za Karadžića bi se teško moglo reći da je neupadljiva osoba i jedino ako nije obučen kao Djed Mraz, on je lako prepoznatljiv." Izjava data povodom vijesti da se Karadžić vozika pored IFOR-ovih trupa.

Počela "mirna reintegracija Sarajeva". U Vogošću, Srbi zakrčili put prema Palama. Što nisu ponijeli, zapalili su.

Mart

Glavni grad BiH Sarajevo, zvanično deblokirali pripadnici Federalne policije u pratnji IFOR-a i međunarodnih kolega.

Aleksei Ivanko, portparol UN: "Sva industrijska i druga oprema iz predgradja iznesena po naredbi samog vrha Republike Srpske."

Američke i ruske trupe zajedno patrolirale u Istočnoj Bosni.
Vatikan: "Sarajevu treba dati nagradu za otpor holokaustu."

18. mart

Ujedinjavanje Sarajeva pod kontrolom Federacije BiH, 90 dana nakon formiranja IFOR. **Milenko Karišik**, zamenik ministra unutrašnjih poslova RS tom prilikom je rekao: "Spasili smo ovo područje vojnim putem ali smo ga izgubili u Dejtonu".

Svim Srbima u Sarajevu je naređeno da napuste Sarajevo i zapale svoju imovinu i stanove.

Gojko Kličević, šef ureda za naseljavanje bosanskih Srba, kasnije premijer RS, je rekao: "Ne smemo dozvoliti da jedan jedini Srbin ostane na teritorijama koje su potpale pod muslimansko-hrvatsku kontrolu".

Kris Jovanovski, predstavnik UNHCR za odnose sa javnošću: "Gledamo kako višenacionalna Bosna odlazi u etar". (iz knjige Ričarda Holbruka "Put u Dejton", Beograd, 1998)

1997.

Januar

Okrugli sto: "Geopolitička stvarnost Srba" održan u Novom Sadu 29-31 januar Rajko Gnjato, docent na Prirodno-matematičkom fakultetu, Banjaluka:

(...) Najveća opasnost za opstanak i prosperitet republike Srpske jeste Aneks 7 Dejtonskog sporazuma tj. Sporazum o izbjeglicama i raseljenim licima (...) Sa stanovišta srpskih nacionalnih interesa taj sporazum je mač sa dvije oštrice. Njegovim sprovođenjem se gubi kohezijska moć RS, a jača uloga onih snaga koje Republiku Srpsku "utapaju" u jedinstvenu sržavu BiH, i, što još teže, interese srpskog naroda potčinjavaju interesima muslimana.

(...) Sa stanovišta srpskih interesa, Republika Srpska je jedina svijetla tačka u procesu razbijanja SFRJ. No, u narednom periodu treba očekivati sve veći pritisak i ucjene tzv. međunarodne zajednice, tj. Moćnika novog svetskog poretka, na RS radi provođenja odredaba Aneksa 7. Jedan od načina da se parira ostvarenju multilateralnih ciljeva, a osnovni je slamanje RS, i to putem povratka muslimana na njenu teritoriju i biološkom dinamikom, jeste povratak srpskih izbjeglica u RS i unapređenje mjera populacione politike.

(...) Medjutim, optimizam u pogledu opstojanosti i ukupnog napretka, posebno socioekonomskog, zasniva se na konstataciji da je Republika Srpska, i srpski narod u njoj, u ovom trenutku, i u dogledno vrijeme, potreban Evropi radi očuvanja vlastitih interesa. Prije svega, zbog uloge RS u sprečavanju prodora islamskog fundamentalizma u srce Evrope (...) Tako se Republici Srpskoj nameće nekadašnja uloga Vojne krajine. Kad prestanu razlozi za njeno postojanje naši neprijatelji, Hrvati i katoličanstvo, ako budu u prilici uništiti Republiku Srpsku i granicu katoličanstva pomjeriti na istok.

(...) Veoma su značajni i ulopga Srpske pravoslavne crkve i stimulativne mjere populacione politike, kao nezamjenjivi činioci postojanosti. Republike Srpske. (*Geopolitička stvarnost Srba*, Institut za geopolitičke studije, Beograd, 1997)

Sonja Biserko

(Za pisanje ove hronologije korišćene su, između ostalih izvora, knjige "Hronologija jugoslovenske krize 1942-1993", Institut za evropske studije, Beograd, 1994. i "Opsada Sarajeva – mart 1992 – mart 1996", FAMA International, Sarajevo, 2005)